
Toelichting op de Verordening op de advocatuur Geldend van 01-07-2017 t/m heden

---

1. Algemeen

De Verordening op de advocatuur is een verordening die het resultaat is van de regelgevende bevoegdheid die toegekend is aan het college van afgevaardigden op grond van de artikelen 4, vijfde lid, 9b, zesde lid, 9c, tweede lid, 9j, derde en vierde lid, 28 eerste en tweede lid, 32a, vijfde lid, 36a, vijfde lid, van de Advocatenwet. De bevoegdheid wordt ingevuld met het oog op de in artikel 10a, eerste lid, van de Advocatenwet genoemde kernwaarden van de advocaat (integriteit, partijdigheid, bekwaamheid, vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid).

2. Totstandkoming verordening

De Verordening, toelichting en lagere regelgeving zijn tot stand gekomen als gevolg van het project doorlichting. Dat project is in 2012 van start gegaan met het doel de bestaande verordeningen, regelingen en reglementen van de Nederlandse orde van advocaten te herschrijven. Gedragsregels bleven buiten beschouwing in het kader van de doorlichting. Het doel was om te komen tot overzichtelijke en kwalitatief goede regelgeving voor de advocatuur.

Als gevolg van het project doorlichting zijn twaalf verordeningen en tien regelingen en reglementen opgenomen in een enkele verordening en een enkele uitvoeringsregeling.

De verordening is tevens in lijn gebracht met de tekst van de Advocatenwet zoals deze luidt na de aanpassingen van de Wet toezicht en positie advocatuur, die voor het merendeel met ingang van 1 januari 2015 in werking treedt (Stb. 2014, nr. 429). Artikel I, onderdeel R, (de wijziging van artikel 26) van die wet treedt op een later tijdstip in werking.

3. Reikwijdte verordening

De verordening is verbindend voor advocaten die op het tableau van de Nederlandse orde van advocaten zijn ingeschreven (artikel 29, eerste lid, van de Advocatenwet). Dit betreft de advocaten, bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Advocatenwet. Hieronder vallen zowel advocaten, die in Nederland de universitaire rechtenstudie hebben afgerond en de beroepsopleiding volgen of hebben afgerond, die op grond van artikel 2, eerste lid, van die wet om inschrijving hebben verzocht, als advocaten, die in een ander land het recht hebben verkregen om de titel 'advocaat' te voeren en die op grond van artikel 16h van die wet ingeschreven worden. Die laatste categorie betreft advocaten die in een lidstaat behorend tot de Europese Economische Ruimte (EER) of Zwitserland gerechtigd zijn het beroep van advocaat uit te oefenen onder hun oorspronkelijke beroepstitel. De EER bestaat uit de lidstaten van de Europese Unie, IJsland, Noorwegen en Liechtenstein. De Verordening is voor deze advocaten verbindend op grond van artikel 29 en artikel 16k van de Advocatenwet.

Ook advocaten die niet in Nederland maar in een ander land in de EER of Zwitserland zijn ingeschreven en die in Nederland incidenteel bij wijze van dienstverrichting werkzaamheden uitoefenen, zijn gebonden aan de verordening.. Deze "bezoekende" advocaten uit die landen dienen de beroepsregels in acht te nemen die gelden voor in Nederland ingeschreven advocaten, met inbegrip van de verordeningen (artikelen 16d, tweede lid, 16f en 29 van de Advocatenwet).

De verordening is tevens verbindend voor rechtspersonen en samenwerkingsverbanden waarin advocaten hun praktijk uitoefenen (artikel 29 van de Advocatenwet). Daarbij moet het gaan om praktijkrechtspersonen en samenwerkingsverbanden in de zin van deze verordening.

Daarnaast is in enkele artikelen de reikwijdte van een afdeling of paragraaf nader bepaald (bijvoorbeeld artikel 4.2 en artikel 6.1). In die artikelen wordt dan een onderscheid gemaakt naar advocaten die op grond van artikel 16h van de Advocatenwet zijn ingeschreven of advocaat-stagiaires.

Artikelsgewijze toelichting

Hoofdstuk 1

In het eerste hoofdstuk wordt een uniforme set van definities gegeven, die geldt voor de begrippen in deze verordening en de daarop gebaseerde lagere regelgeving.

Afdeling 1.1 Definities

Artikel 1.1

In dit artikel worden de in de verordening gebruikte begrippen gedefinieerd. De definities zijn in alfabetische volgorde opgenomen en kennen geen nummering. Dit vergemakkelijkt het invoegen van een nieuwe definitie, indien dat nodig mocht blijken te zijn.

Omdat de verordening is gebaseerd op de Advocatenwet (hierna ook: de wet), zijn de daaraan ontleende begrippen niet omschreven. De gedachte is dat er geen gereede twijfel kan bestaan over wie bedoeld is met 'het college van afgevaardigden' of 'secretaris van de algemene raad'. Ook is er vanaf gezien om de naam van de Advocatenwet te definiëren, opdat telkens verwezen kan worden naar de "wet". Er wordt, althans in de artikeltteksten, telkens waar nodig verwezen naar de Advocatenwet. Deze naam is kort genoeg en de meerwaarde van definiëren is beperkt.

De in deze verordening gebruikte begrippen worden uitgelegd conform de Advocatenwet en overige (hogere) regelgeving, ook indien deze niet specifiek zijn gedefinieerd. De regelgeving van hogere orde, zoals Europese richtlijnen en wetten in formele zin, gaan voor op deze verordening. De uitleg en toepassing van deze verordening zal moeten geschieden conform de hogere regelgeving.

Advocaat

Op het tableau, dat door de secretaris van de algemene raad wordt gehouden, worden de advocaten ingeschreven. De inschrijving is zowel mogelijk op grond van artikel 2 als op grond van artikel 16h van de Advocatenwet.

Advocatenpas

De advocatenpas is een pas met foto, die anderen in staat stelt de advocaat als zodanig te identificeren. Aan de advocatenpas is een authenticatiemiddel toegevoegd dat mogelijk maakt dat de advocaat in een online- omgeving met een grote mate van zekerheid en betrouwbaarheid kan worden geïdentificeerd. Alleen advocaten kunnen een advocatenpas aanvragen.

Authenticatiemiddel

Een authenticatiemiddel is een pasje dat in combinatie met een kaartlezer een eenmalig wachtwoord (*one time password, of OTP*) genereert. Dit stelt gebruikers in staat om in te loggen op de beveiligde websites van onder andere de Nederlandse orde van advocaten. Op die manier kunnen advocaten en door de advocaat

gemachtigde medewerkers zich in een online omgeving identificeren. Het authenticatiemiddel kan een onderdeel van de advocatenpas zijn, indien de gebruiker een advocaat is. Indien de gebruiker van het authenticatiemiddel een gemachtigde is, is het authenticatiemiddel een onderdeel van een andere, meer neutrale pas.

Beoefenaar van een toegelaten vrij beroep

Een beoefenaar van een toegelaten vrij beroep is een advocaat die lid is van een door de algemene raad erkende buitenlandse balie, een notaris, kandidaat-notaris, een octrooigemachtigde, een lid van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs, of een universitair geschoold lid van het Register Belastingadviseurs. Voor buitenlandse advocaten geldt dat daaronder ook wordt verstaan het buitenlandse equivalent van een advocaat, dat mogelijk met een andere term in een andere taal wordt aangeduid, zie artikel 1, tweede lid, van de Beroepskwalificatierichtlijn (1998/5/EG). Hetzelfde geldt voor de buitenlandse equivalent van de benaming 'balie'.

Derdengelden

Derdengelden zijn gelden die de advocaat in het kader van zijn dienstverlening ontvangt ten behoeve van zijn cliënt of ten behoeve van een derde. Er moet een duidelijke relatie zijn met de dienstverlening van de advocaat. Verschotten en griffierechten zijn geen derdengelden.

Financiële resultaat

Het financiële resultaat is het op geld gewaardeerde resultaat in een procedure. Het omvat niet meer en niet minder dan de volgende financiële elementen: de ontvangsten hoofdsom, rente en kostenvergoedingen.

Kostenvergoedingen worden berekend inclusief de vermogensschade op grond van artikel 6:96 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW), proceskostenveroordelingen en andere kostenveroordelingen. De definitie is opgenomen in verband met het bepaalde in paragraaf 7.4.3. Om de omvang van het maximale honorarium voor de advocaat te berekenen, is hier opgenomen welke onderdelen betrokken kunnen worden in het financiële resultaat. De opsomming is limitatief. De vergoedingen op basis van artikel 6:96 van het BW maken van het financiële resultaat deel uit. De te vergoeden kosten worden in mindering gebracht op de te verkrijgen bedragen. Zodoende kan het financiële resultaat negatief zijn.

Houdster-rechtspersoon

In de advocatuur is het gebruikelijk dat aandelen in een praktijkrechtspersoon worden gehouden door een BV, waarvan de aandelen worden gehouden door de persoon die de advocatuurlijke praktijk uitoefent in of via de praktijkrechtspersoon. De BV die de aandelen in de praktijkrechtspersoon houdt is de houdster- rechtspersoon. De aandelen van die houdster-rechtspersoon kunnen ook weer door een andere rechtspersoon worden gehouden. Ook kan een stichting de houdster-rechtspersoon zijn als een stichting administratiekantoor de aandelen houdt in een praktijkrechtspersoon en op die aandelen certificaten zijn uitgebracht.

Klacht

De kerndefinitie bij de bepalingen over klachten en geschillen (afdeling 6.8) is 'klacht'. Afdeling 6.8 bepaalt dat advocaten in een kantoorklachtenregeling moeten vastleggen hoe klachten die onder deze definitie vallen, worden afgehandeld. Een klacht in de zin van deze definitie kan betrekking hebben op ongenoegen over de totstandkoming en de uitvoering van een overeenkomst van opdracht, de kwaliteit van de dienstverlening of de hoogte van de declaratie. Daarmee wordt benadrukt dat de klacht in de zin van deze verordening gaat over de dienstverlening door de advocaat. Deze klacht is daarom te onderscheiden van 'tuchtrechtelijke klachten' in de zin van paragraaf 4 van de Advocatenwet. Deze 'tuchtrechtelijke klachten' zijn klachten die ingevolge artikel 46c van de Advocatenwet bij de deken in het arrondissement worden ingediend. Over het algemeen zullen deze 'tuchtklachten' gaan over enig handelen of nalaten in strijd met de zorg die zij als advocaat behoren te betrachten of enig handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt. Een klager kan met klachten over de dienstverlening terecht bij de klachtenfunctionaris van het kantoor (artikel 6.28, tweede lid, onderdeel c) en met klachten over bejegening, gedrag, zorg voor de cliënt en dergelijke bij de deken in het arrondissement. Dat neemt niet weg dat een cliënt met klachten over bejegening zich (eerst) tot de klachtenfunctionaris kan wenden. De deken kan uiteraard bemiddelen op grond van artikel 35, tweede lid, en artikel 46d, eerste lid, van de Advocatenwet.

In de definitie is opgenomen dat het ongenoegen in ieder geval schriftelijk kenbaar moet worden gemaakt. Dit is niet bedoeld als drempel, maar heeft als doel een zorgvuldige klachtbehandeling. Dit neemt niet weg dat een mondelinge klacht eveneens volgens het kantoorklachtenreglement kan worden afgehandeld, maar dit is niet verplicht. Het ligt dan wel voor de hand dat de afhandeling van de klacht door de advocaat of het kantoor op schrift zal worden gesteld.

Praktijk uitoefenen in dienst

De term 'praktijk uitoefenen in dienst' houdt in het uitoefenen van de advocatuurlijke praktijk bij een andere persoon, samenwerkingsverband of rechtspersoon, waarbij sprake is van een arbeidsverhouding. Een arbeidsverhouding wordt getoetst aan vier elementen: er moet arbeid worden verricht, tegen een vergoeding, voor een zekere tijd en waarbij er een gezagsverhouding is.

Praktijkrechtspersoon

Een praktijkrechtspersoon is een rechtspersoon waarin de rechtspraak wordt uitgeoefend. Onder rechtspraak wordt de advocatuurlijke praktijk geschaard, maar ook de notariële praktijk en de beroepsuitoefening van andere beoefenaren van een toegelaten vrij beroep. Naar Nederlands recht zijn deze beroepsbeoefenaren meestal georganiseerd in rechtspersonen als de BV, de NV, de stichting en de coöperatie. In Nederland is ook de *Limited liability partnership* (hierna: LLP) naar het recht van Engeland en Wales als praktijkrechtspersoon in zekere mate gangbaar. De LLP naar het recht van o.a. Delaware heeft geen rechtspersoonlijkheid en is om die reden geen praktijkrechtspersoon. Een praktijkrechtspersoon is de rechtspersoon die de overeenkomsten met cliënten aangaat. Er zijn ook rechtspersonen die deelnemen in een samenwerkingsverband (bijvoorbeeld BV's die maat zijn in een maatschap) die onder de definitie van praktijkrechtspersoon vallen als dat samenwerkingsverband zelf geen rechtspersoonlijkheid heeft. In deze constellaties kan de maatschap of de BV de overeenkomst van opdracht met cliënten aangaan. Het is aan de advocaat om daarover duidelijkheid te verschaffen aan (potentiële) cliënten op grond van artikel 7.4.

Samenwerkingsverband

Onder samenwerkingsverband wordt verstaan elke vorm van samenwerking tussen een advocaat en een andere persoon, samenwerkingsverband of rechtspersoon, waarin rekening en risico worden gedeeld, of waarin zeggenschap of eindverantwoordelijkheid over de praktijkuitoefening wordt gedeeld. In ieder geval is er sprake van een samenwerkingsverband als de samenwerking is gegoten in de vorm van een rechtspersoon. Indien voldaan is aan de definitie van samenwerkingsverband gelden de bijzondere voorwaarden van onder meer hoofdstuk 5, maar ook van gedragsregel 7. Zie tevens de toelichting op artikel 5.3.

Specifieke kosten

De specifieke kosten omvatten de kosten die aan de behandeling van een letselschade- of overlijdensschadezaak zijn verbonden. In onderdeel a worden min of meer gebruikelijke advieskosten opgesomd en in onderdeel b de kosten voor juridische experts en diverse processtappen. De specifieke kosten hebben een bijzondere rol in het kader van paragraaf 7.4.3 (resultaatgerelateerde beloning) en in het bijzonder van artikel 7.10. Omdat de specifieke kosten relevant zijn voor de berekening van de beloning voor de advocaat, valt deze beloning niet onder deze kosten. De opsomming is niet limitatief.

Hoofdstuk 2 Organisatie van de Nederlandse orde van advocaten

Het tweede hoofdstuk van de Verordening op de advocatuur omvat het organisatorische deel van de regelgeving. In afdeling 2.1 is de regelgeving opgenomen die de organen van de orde in het leven roept, voor zover deze niet reeds bij wet zijn ingesteld. Afdeling 2.2 bevat de regelgeving die ziet op de geldstromen van en naar de Nederlandse orde van advocaten.

Afdeling 2.1 Raden en commissies

De Nederlandse orde van advocaten is een publiekrechtelijke rechtspersoon op grond van artikel 17, eerste juncto derde lid, van de Advocatenwet. In artikel 17a, eerste lid, van deze wet wordt een aantal organen van de Nederlandse orde ingesteld, te weten de algemene raad, de deken van de algemene raad, het college van afgevaardigden, de raad van advies en het college van toezicht. De opsomming is limitatief (vergelijk College van Beroep voor het bedrijfsleven, 21 september 2006, ECLI:CBB:2006:AY8684). Deze organen zijn bestuursorganen in de zin van artikel 1:1, eerste lid, onderdeel a, van de Awb. Het zijn daarom zogeheten a-organen. Deze a-organen kunnen bevoegdheden geattribueerd krijgen.

In deze verordening worden bepaalde raden en commissies ingesteld. Dat zijn ook organen van de Nederlandse orde van advocaten. Een orgaan is een instantie van een rechtspersoon die beslissingsbevoegdheid heeft gekregen krachtens wet of statuten, vergelijk artikelen 2:14 en 2:15 van het BW.

De bij verordening ingestelde organen van de Nederlandse orde van advocaten zijn geen bestuursorganen in de zin van artikel 1:1, eerste lid, onderdeel a, van de Awb, (a-organen), maar kunnen wel bevoegdheden toegedeeld krijgen. Door het toedelen van deze bevoegdheden kunnen deze organen de status van bestuursorgaan krijgen, als bedoeld in artikel 1:1, eerste lid, onderdeel b, van de Awb. Die toedeling van bevoegdheden kan bijvoorbeeld door het verlenen van mandaat of door delegatie geschieden.

Paragraaf 2.1.1 Raad van advies

Algemeen

Artikel 32a, eerste lid, van de Advocatenwet regelt de instelling van de raad van advies. Verder worden in dat artikel het aantal leden, hun incompatibiliteiten (vierde lid) en de taak (tweede lid) van de raad van advies beschreven. Het vijfde lid van artikel 32a van de Advocatenwet biedt een grondslag voor het stellen van nadere regels bij verordening over de samenstelling en inrichting van de raad van advies. Dit lid biedt tevens de mogelijkheid om de adviestaak uit te breiden. Van deze mogelijkheid is gebruik gemaakt door in artikel 2.2 de taken van de raad van advies uit te breiden.

De instelling van de raad van advies heeft als doel de externe legitimatie van de regelgeving van de orde te verhogen. Het gezag van de raad van advies is vooral gelegen in de samenstelling en de onderscheiden kwaliteiten van de leden met hun specifieke maatschappelijke ervaring. Daarbij dient de samenstelling van de raad van advies te verzekeren dat effectief invulling wordt gegeven aan de inbreng van derden bij de beroepsuitoefening door de advocatuur. De verordening geeft de raad van advies tevens de taak om vanuit verschillende perspectieven de maatschappelijke positionering en de hoofdlijnen van het beleid van de Nederlandse orde van advocaten te becommentariëren. De hoofdlijnen van het beleid kunnen blijken uit een beleidsplan dat jaarlijks wordt vastgesteld, maar ook uit andere beleidsdocumenten. Door advisering aan de algemene raad kan de raad van advies een waardevolle bijdrage leveren aan de kwaliteit van de besluitvorming en daarmee aan het algemeen belang dat de samenleving heeft bij een goed functionerende advocatuur.

De raad van advies neemt geen besluiten in de zin van artikel 1:3 van de Awb. Op de adviezen van de raad van advies zijn onder meer de artikelen 3:7 en 3:43 van de Awb van toepassing. Die houden, voor zover hier van belang, in dat de algemene raad de noodzakelijke informatie aan de raad van advies ter beschikking moet stellen en zijn beweegredenen aan de raad van advies moet mededelen als van het advies wordt afgeweken. In deze verordening hoeft dat derhalve niet nogmaals geregeld te worden.

Artikel 2.1

De leden worden op persoonlijke titel benoemd en adviseren zonder last of ruggespraak. Dit houdt in dat zij geheel onafhankelijk zijn.

De leden van de raad van advies moeten beschikken over een brede maatschappelijke ervaring en een grote mate van kennis op bepaalde terreinen. Zij dienen in staat te zijn vanuit een algemeen maatschappelijk perspectief gezichtspunten aan te dragen die van wezenlijk belang zijn voor de plaats van de advocatuur in de samenleving. De in het tweede lid bedoelde kennis en ervaring moeten in de raad van advies als geheel voorhanden zijn. Dit betekent dat niet elk afzonderlijk lid daarover behoeft te beschikken.

Artikel 2.2

De raad van advies wordt gevraagd om te adviseren over conceptregelgeving, conform artikel 32a, tweede lid, van de Advocatenwet. Het eerste lid van artikel 2.2 bevat een uitbreiding van die adviestaak ten opzichte van de wettelijke taak.

De raad van advies adviseert over de maatschappelijke positionering van de orde als publiekrechtelijk beroepsorganisatie. Hij betreft daarbij de volgende invalshoeken: de orde als institutie, de positionering ten behoeve van de advocatuur in zijn geheel en de positionering ten behoeve van de individuele advocaat. De raad van advies kan zo een bijdrage leveren aan de maatschappelijke functie en het functioneren van de beroepsorganisatie.

Daarnaast bevat het eerste lid een adviestaak voor de raad van advies betreffende de hoofdpunten van het beleid. De algemene raad legt deze hoofdpunten van het beleid voor aan de raad van advies. Deze hoofdpunten worden op dit moment vastgelegd in een jaarplan voor het komend begrotingsjaar. Het is bepalend voor de weg die orde wil inslaan. De naam van dit document en de tijdshorizon ervan kunnen veranderen. De algemene raad kan ook op andere wijze om advies vragen over de hoofdpunten van beleid.

Te denken valt dan aan advisering op basis van een projectplan, een expliciet ten behoeve van het advies opgestelde notitie of een rapport. Het document dat aan de raad van advies wordt voorgelegd kan vergezeld gaan van een begroting.

Ieder advies, uitgebracht door de raad van advies, is op grond van artikel 32a, derde lid, van de Advocatenwet openbaar. Het tweede lid draagt aan de algemene raad op ook de adviesaanvraag en het aan het advies gegeven gevolg openbaar te maken. Het wordt aan de algemene raad overgelaten op welke wijze openbaarmaking plaatsvindt. In de praktijk geschiedt dit door plaatsing op de website van de Nederlandse orde van advocaten en door opneming in het jaarverslag van de NOvA en van de raad van advies.

Artikel 2.3

Het tweede lid houdt in dat na een eerste termijn van ten hoogste vier jaar aansluitend een herbenoeming voor ten hoogste vier jaar mogelijk is. Dit waarborgt dat regelmatig nieuwe leden worden benoemd. Het artikel sluit niet uit dat iemand verschillende keren wordt benoemd; wel volgt uit het artikel dat de maximale onafgebroken zittingsduur acht jaar bedraagt.

Artikel 2.4

De algemene raad kiest uit de leden van de raad van advies een voorzitter. De aanwijzing als voorzitter kan los staan van de benoeming als lid en kan dus op een later moment aanvangen. Het voorzitterschap eindigt als de benoemingstermijn verstrijkt en geen herbenoeming plaatsvindt of herbenoeming niet meer mogelijk is.

De raad van advies kan de eigen werkwijze vaststellen binnen de kaders gesteld in de Advocatenwet en deze verordening. Onder werkwijze wordt onder meer verstaan de vergaderorde, hoe en hoe vaak de vergadering bijeengeroepen wordt en de wijze van totstandkoming van de adviezen.

Dit past bij de gedachte dat de raad van advies autonoom is. Hij kan deze werkwijze desgewenst in een reglement opnemen.

Paragraaf 2.1.2 Dekenberaad

Het dekenberaad is een overlegorgaan waarin alle dekens overleg plegen over de wijze waarop zij hun taken en bevoegdheden uitoefenen. Dekens nemen deel aan dit overleg enerzijds als toezichthouder en klachtbehandelaar en anderzijds als voorzitter van de raad van de orde in hun arrondissement. Het dekenberaad draagt in belangrijke mate bij aan effectieve, efficiënte en doelmatige toezichtuitoefening en klachtbehandeling door overleg tussen de dekens te faciliteren. Het dekenberaad draagt tevens bij aan een goede afstemming en harmonisering van de uitvoering van de taken van de raden van de orde. Het dekenberaad wordt ondersteund door medewerkers van het bureau van de Nederlandse orde van advocaten (artikel 2.25).

Artikel 2.5

Het dekenberaad bestaat uit de dekens van de orden in de arrondissementen (11 in totaal).

Gelet op het goed functioneren van de Nederlandse orde van advocaten is het nuttig dat de algemeen deken en de algemeen secretaris deelnemen en bijdragen aan de informatie-uitwisseling van het dekenberaad. Ze nemen in principe deel aan het overleg van het dekenberaad. Het dekenberaad kan beslissen dat beiden of een van beide niet kunnen deelnemen aan een onderdeel van het overleg. Een deken die verhinderd is kan zich laten vervangen door zijn plaatsvervanger.

Artikel 2.6

Het dekenberaad kan alle onderwerpen die de taken van dekens aangaan, agenderen en bespreken. Het dekenberaad is bij uitstek geschikt om concrete casuïstiek te bespreken en inzichten op collegiale wijze te delen. Het uitwisselen van opgedane kennis en ervaringen, alsmede het bespreken van opkomende ontwikkelingen, dragen bij aan een slagvaardiger, efficiënter en proactiever toezicht. Dit kan leiden tot informele aanbevelingen, bijvoorbeeld in de vorm van *best practices*. In het dekenberaad kan ook kennis en informatie worden uitgewisseld over alle onderwerpen die de raden van de orde aangaan. Deze uitwisseling is nuttig en noodzakelijk met het oog op een effectievere en meer geharmoniseerde taakuitoefening.

Artikel 2.7

Het dekenberaad kan een van de leden kiezen als voorzitter. Het kan daarnaast het technisch voorzitterschap van de vergadering bij een andere persoon beleggen dan de gekozen voorzitter. Het dekenberaad kan de taken van de voorzitter en de technisch voorzitter desgewenst vastleggen in een huishoudelijk reglement. Het dekenberaad stelt zijn eigen werkwijze vast en bepaalt onder meer welke onderwerpen besproken worden en hoe vaak, waar en wanneer men met elkaar overlegt.

Paragraaf 2.1.3 Commissie cassatie

Artikel 9j van de Advocatenwet draagt het college van afgevaardigden op bij verordening regels te stellen over het verkrijgen, het behoud en het verlies van de hoedanigheid van advocaat bij de Hoge Raad, alsmede de aantekening op het tableau. Met het stellen van vakbekwaamheidseisen die op de cassatiepraktijk toegesneden zijn, wordt beoogd dat bij beroepen in cassatie deugdelijke schriftelijke stukken worden ingediend. Deze vakbekwaamheidseisen zijn opgenomen in afdeling 4.2 van deze verordening; deze gelden naast de vakbekwaamheidseisen die zijn opgenomen in afdeling 4.1 en die aan iedere advocaat worden gesteld. Paragraaf 2.1.3 regelt de instelling en taken van de commissie cassatie. De instelling van de commissie berust op artikel 9j, vijfde lid, van de Advocatenwet. Dat artikellid bepaalt dat de algemene raad zorg draagt voor de uitvoering van de aangelegenheden, bedoeld in het derde lid van artikel 9j van de Advocatenwet. De algemene raad draagt die taak, onder zijn eindverantwoordelijkheid, op aan de commissie. De algemene raad verleent mandaat aan de commissie voor het nemen van beschikkingen en het uitoefenen van de hierboven bedoelde taken.

De commissie wordt daarmee een bestuursorgaan in de zin van artikel 1:1, eerste lid, onderdeel b, van de Awb. De algemene raad faciliteert op grond van artikel 2.25 de commissie met een secretariaat. De leden en het secretariaat van de commissie civiele cassatie zijn ingevolge artikel 2:5 van de Awb tot geheimhouding verplicht ten aanzien van vertrouwelijke gegevens die hun in die functie ter kennis komen. De commissie cassatie brengt jaarlijks aan de algemene raad een verslag uit over haar werkzaamheden. De algemene raad neemt op zijn beurt de cijfers op in het jaarverslag van de Nederlandse orde van advocaten.

Artikel 2.8

De leden van de commissie cassatie moeten op het terrein van de civiele cassatie deskundig zijn. Hierbij kan worden gedacht aan oud-raadsheren in de Hoge Raad dan wel oud-leden van het parket bij de Hoge Raad, (voormalige) civiele cassatieadvocaten, (emeritus) hoogleraren burgerlijk (proces)recht, en voormalige medewerkers van het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad. Zittende leden van de Hoge Raad en van het parket komen niet in aanmerking. Hun betrokkenheid bij de commissie zou hun onafhankelijke positie ten opzichte van de advocaat bij de Hoge Raad in het geding kunnen brengen, alsook de onafhankelijkheid van de cassatieadvocatuur als geheel. Er is geen maximum aan het aantal leden gesteld, gelet op de omvang van het takenpakket en de op grond daarvan te verwachten werkbelasting van de commissie.

Artikel 2.9

De commissie cassatie ontwikkelt exameneisen, neemt examens en proeven van bekwaamheid af en geeft de verklaring af dat een advocaat voldoet aan de gestelde eisen. Met betrekking tot het toetsen en beoordelen van de kennis respectievelijk de vakbekwaamheid wordt het volgende opgemerkt. Het toetsen betreft de

kennis van een advocaat ter verkrijging van de voorwaardelijke aantekening 'advocaat bij de Hoge Raad'. Voor dat moment is er dus nog geen sprake van een advocaat bij de Hoge Raad. Beoordelen ziet meer op de kunde van advocaten die reeds zijn ingeschreven bij de Hoge Raad. Het gaat om de onvoorwaardelijke aantekening als 'advocaat bij de Hoge Raad' en om het behoud van die aantekening. Derhalve betreft het een andere fase dan het toetsen.

Artikel 2.11

De algemene raad kiest uit de leden van de commissie cassatie een voorzitter. De aanwijzing als voorzitter kan los staan van de benoeming als lid en kan dus op een later moment aanvangen. Het voorzitterschap eindigt als de benoemingstermijn verstrijkt en geen herbenoeming plaatsvindt of herbenoeming niet meer mogelijk is. De commissie cassatie kan, binnen de kaders gesteld in de Advocatenwet en deze verordening, en in overleg met de algemene raad haar werkwijze vaststellen. Onder werkwijze wordt onder meer verstaan de vergaderorde en hoe en hoe vaak de vergadering bijeengeroepen wordt. Tevens kan de commissie, waar daar behoefte aan is, afspraken maken over de wijze van beoordelen, binnen de kaders die daarvoor in deze verordening en het mandaatbesluit van de algemene raad zijn gegeven. Het overleg met de algemene raad over de werkwijze beoogt de bijeenkomsten en af te nemen examens en proeven van bekwaamheid af te stemmen op de reële behoefte eraan. Tevens kan op die manier een goede invulling gegeven worden aan het mandaat dat de algemene raad geeft.

Paragraaf 2.1.4 Nederlandse delegatie, commissies en werkgroepen CCBE

De Nederlandse delegatie bij de CCBE bestaat uit twee leden van de algemene raad, waaronder de algemeen deken, de information officer, een medewerker van het bureau van de Nederlandse orde van

advocaten en een vierde lid. De delegatie heeft tot taak de Nederlandse orde van advocaten te vertegenwoordigen bij de standing committee en de plenaire vergadering van de CCBE. Daarnaast

kan de CCBE commissies en werkgroepen in het leven roepen. Het is mogelijk dat de CCBE de algemene raad verzoekt te participeren in een dergelijke commissie of werkgroep. De algemene raad kan één of meerdere personen aanwijzen om de Nederlandse orde van advocaten te vertegenwoordigen in de betreffende commissie of werkgroep. Zij dienen hun werkzaamheden echter via de information officer af te stemmen met de algemene raad en daarover verslag te doen.

Paragraaf 2.1.5 Adviescommissie regelgeving

De raad van advies heeft per 1 januari 2015 de wettelijke taak gekregen te adviseren over voorstellen voor verordeningen (artikel 32a Advocatenwet). De adviescommissie regelgeving bestaat al veel langer en is destijds ingesteld om te adviseren over verordeningen en andere regelgeving van de Nederlandse orde, dus voordat de raad van advies deze taak kreeg. Gelet op de wettelijke taak van de raad van advies ligt het voor de hand dat de taak van de adviescommissie regelgeving nader wordt gespecificeerd.

Juridisch bestaan er geen belemmeringen voor advisering door twee aparte instanties. Toch geeft het meerwaarde om ervoor te zorgen dat de invalshoek van beide instanties complementair is.

Deze verordening legt het zwaartepunt van de advisering door de adviescommissie regelgeving bij de juridische kwaliteit en de gevolgen voor de praktijk van advocaten van de concept-regelgeving. De raad van advies is in zijn taakuitoefening niet beperkt door het geen in deze verordening of toelichting is opgenomen. Gelet op de samenstelling van de raad van advies is desalniettemin de verwachting dat de raad van advies in zijn advisering een maatschappelijke en niet-juridisch-technische invalshoek zal kiezen.

De adviescommissie is onafhankelijk in haar advisering. Daarom is afdeling 3.3 van de Awb op de adviescommissie regelgeving van toepassing. De adviezen hebben immers betrekking op besluiten van de algemene raad respectievelijk het college van afgevaardigden.

Door de toepasselijkheid van afdeling 3.3 van de Awb zijn er ook andere artikelen van deze wet van toepassing. Zo is de vertrouwelijkheid van de stukken geregeld in artikel 2:5, en is in artikel 3:43, eerste lid, geregeld dat een adviseur in kennis wordt gesteld van het besluit als het advies niet is opgevolgd. In de toelichting op dat besluit zal ook moeten worden opgenomen waarom afgeweken wordt van het advies. Dit volgt uit artikel 3:50 van de Awb.

Artikel 2.16

De leden van de adviescommissie regelgeving worden door de algemene raad benoemd. De algemene raad kan er op die wijze voor zorgen dat binnen de commissie expertise en ervaring op wenselijk geachte vakgebieden aanwezig is. De algemene raad neemt de in het tweede lid genoemde incompatibiliteiten in acht. Leden van de algemene raad en het college van afgevaardigden zijn uitgesloten van het lidmaatschap van de adviescommissie regelgeving. Op die manier adviseert de (gedelegeerd) regelgever niet aan zichzelf. Tevens is het lidmaatschap van een tuchtcollege voor de advocatuur uitgesloten. Op die wijze wordt elke schijn van vooringenomenheid over de toepassing van regelgeving vermeden.

Artikel 2.17

In het tweede lid van dit artikel is opgenomen dat de algemene raad de commissie informeert over zijn besluiten waarover geadviseerd is. Daarmee dus ook in de gevallen waarin de Awb niet tot bekendmaking aan de commissie zou verplichten, zoals gevallen waarin het advies onverkort gevolgd is.

Een lid van de algemene raad kan de vergaderingen bijwonen en regelgevingsvoorstellen nader toelichten. De advisering door de adviescommissie kan daardoor aan relevantie winnen.

Artikel 2.19

De algemene raad wijst uit de leden van de adviescommissie regelgeving een voorzitter aan. De aanwijzing als voorzitter kan los staan van de benoeming als lid en kan dus op een later moment aanvangen. Het voorzitterschap eindigt als de benoemingstermijn verstrijkt en geen herbenoeming plaatsvindt of herbenoeming niet meer mogelijk is.

De adviescommissie regelgeving kan haar werkwijze vaststellen, in overleg met de algemene raad. Onder werkwijze wordt onder meer verstaan de vergaderorde, hoe en hoe vaak de vergadering bijeengeroepen wordt en de wijze van totstandkoming van de adviezen. De algemene raad kan in het overleg over de werkwijze ingaan op de planning en de te verwachten regelgevingsconcepten. Tevens houdt de algemene raad de afstemming met de advisering door de raad van advies in het oog. De inhoud van het advies valt niet onder de werkwijze en komt onafhankelijk tot stand.

Paragraaf 2.1.6 Overige adviescommissies

Naast de adviescommissie civiele cassatie en de adviescommissie regelgeving kan de algemene raad andere adviescommissies instellen. Deze overige adviescommissies adviseren de algemene raad over beleidsvraagstukken en wetsvoorstellen op een specifiek juridisch terrein. De adviezen zien in de regel niet op de regelgeving afkomstig van de Nederlandse orde van advocaten maar op regelgeving van de centrale overheid, die raakt aan de praktijkuitoefening van de advocaten.

Met de adviezen is de algemene raad in staat om belanghebbenden, zoals de diverse ministeries, te informeren over de gevolgen van regelgevingsvoorstellen voor de advocatuur, rechtzoekenden en de rechtspleging.

De adviescommissies zijn adviseur in de zin van artikel 3:5 van de Awb indien ze adviseren over voorgenomen besluiten van de algemene raad.

Artikel 2.20

De algemene raad kan besluiten een adviescommissie in te stellen. Een dergelijk instellingsbesluit is een besluit in de zin van de Awb. Spiegelbeeldig daaraan kan de algemene raad ook besluiten een eerder ingestelde commissie op te heffen bijvoorbeeld als er aan het functioneren van de commissie geen behoefte meer bestaat. Het instellingsbesluit kan bepalen dat een adviescommissie voor bepaalde tijd of een concrete taak is ingesteld.

De algemene raad kan ook een commissie instellen in samenwerking met andere, externe organisaties, waarin niet-advocaten (mede) zitting hebben. De algemene raad kan een deel van de leden door deze andere organisaties laten benoemen.

Artikel 2.21

De adviescommissies krijgen bij hun instelling de opdracht te adviseren over het specifieke beleidsterrein waarin zij zijn gevestigd.

Artikel 2.22

De leden van de adviescommissies worden door de algemene raad benoemd.

De benoeming is voor een periode van ten hoogste vier jaar, en de leden kunnen tweemaal worden herbenoemd. Om vernieuwing te bewerkstelligen, is het in de ogen van de algemene raad noodzakelijk om het aantal benoemingstermijnen te maximeren. Na ten hoogste twaalf jaar wordt daarom een lid van een adviescommissie vervangen. De algemene raad kan besluiten een lid niet opnieuw te herbenoemen. Hij kan de ontstane vacature vervullen door benoeming van een nieuw lid.

Artikel 2.23

De leden van een adviescommissie kiezen zelf uit hun midden een voorzitter. De voorzitter is tevens lid van de adviescommissie. De verkiezing als voorzitter kan los staan van de benoeming als lid en kan dus op een later moment aanvangen. Het voorzitterschap eindigt als de benoemingstermijn verstrijkt en geen herbenoeming plaatsvindt of herbenoeming niet meer mogelijk is, of indien de leden een andere voorzitter kiezen.

Een adviescommissie kan haar eigen werkwijze vaststellen, in overleg met de algemene raad. Onder werkwijze wordt onder meer verstaan de vergaderorde, hoe en hoe vaak de vergadering bijeengeroepen wordt en de wijze van totstandkoming van de adviezen. De algemene raad wil het overleg over de werkwijze voeren met het oog op de bruikbaarheid van de adviezen. Bij het vaststellen van de werkwijze neemt een adviescommissie het instellingsbesluit en deze verordening in acht.

Paragraaf 2.1.6a Commissie disciplinaire rechtspraak

De commissie disciplinaire rechtspraak leest tuchtrechtelijke beslissingen en onderzoekt welke beslissingen zich ervoor lenen om onder de aandacht te brengen van advocaten en derden. Deze tuchtrechtelijke beslissingen kunnen, indien nuttig en van belang, worden geannoteerd. De publicatie vindt plaats in het Advocatenblad.

Paragraaf 2.1.7 Verslag en ondersteuning

Artikel 2.24

De raad van advies brengt een verslag van werkzaamheden uit. De algemene raad zendt dit verslag van werkzaamheden aan het college van afgevaardigden. Tevens maakt de algemene raad het verslag van werkzaamheden openbaar door publicatie op de website.

Het verslag van werkzaamheden van het dekenberaad bevat waardevolle informatie betreffende het toezicht door de dekenen. Het dekenberaad beschrijft zijn werkzaamheden mede ten behoeve van het regelgevende orgaan van de orde, te weten het college van afgevaardigden (tweede lid). De informatie uit het verslag van werkzaamheden kan voor het college van afgevaardigden aanleiding zijn om de regelgeving aan te passen.

Het openbare verslag van werkzaamheden van het dekenberaad bevat voor het college van toezicht waardevolle informatie. Uit het oogpunt van efficiëntie wordt het daarom rechtstreeks aan dat college gezonden.

Genoemde verslagen maakt de algemene raad openbaar door publicatie op de website van de Nederlandse orde van advocaten (derde lid).

Artikel 2.25

In dit artikel is bepaald dat de algemene raad voorziet in de ondersteuning van het dekenberaad, de commissies civiele cassatie en de adviescommissie regelgeving. De algemene raad kan de raad van advies en de overige adviescommissies ondersteunen als dat naar het oordeel van de algemene raad dienstig is.

Afdeling 2.2 Inkomsten en uitgaven

In deze afdeling zijn de inkomsten en de uitgaven van de Nederlandse orde van advocaten opgenomen.

Paragraaf 2.2.1 Bijdragen aan de Nederlandse orde van advocaten

Op grond van artikel 32 van de Advocatenwet stelt het college van afgevaardigden jaarlijks het bedrag vast dat advocaten moeten bijdragen ter dekking van de door de orde te maken kosten. In deze paragraaf wordt geregeld op welke wijze de hoogte van de bijdrage wordt bepaald en op welk tijdstip de advocaat de financiële bijdrage is verschuldigd. Deze paragraaf heeft artikel 28 van de Advocatenwet als grondslag.

De algemene raad is belast met de facturering van de hoofdelijke omslag. . Omdat de algemene raad een bestuursorgaan in de zin van de Awb is en de verschuldigdheid van de financiële bijdrage uit een wettelijk voorschrift voortvloeit, is op de verplichting tot betaling titel 4.4. van de Awb (geldschulden) van toepassing.

Artikel 2.26

Artikel 2.26 regelt dat de advocaat een financiële bijdrage is verschuldigd per 1 januari van het kalenderjaar. Advocaten die op 1 januari – de peildatum - op het tableau staan ingeschreven, worden aangeslagen voor het volle bedrag van de financiële bijdrage. Advocaten die na 1 januari worden ingeschreven, worden voor het lopende kalenderjaar niet aangeslagen. Inherent aan deze systematiek is dat geen teruggave volgt indien een advocaat gedurende het jaar wordt geschrapt van het tableau, respectievelijk zijn inschrijving als advocaat wordt doorgehaald. Indien een advocaat bijvoorbeeld in februari wordt geschrapt, is die advocaat niettemin de volledige financiële bijdrage voor het lopende kalenderjaar verschuldigd. Daarentegen is de advocaat in het kalenderjaar waarin hij is beëdigd geen financiële bijdrage verschuldigd. Gemiddeld genomen betalen advocaten dus niet voor een langere periode dan de periode waarin ze op het tableau staan ingeschreven.

Ingevolge artikel 4:87 van de Awb moet de betaling geschieden binnen zes weken nadat de beschikking is verzonden.

Artikel 2.27

Artikel 32, tweede lid, van de Advocatenwet vereist dat het college van afgevaardigden jaarlijks een besluit neemt over de hoogte van de financiële bijdrage. Artikel 2.27 biedt een grondslag voor een differentiatie van het tarief van de bijdrage en voor normering van het bruto-inkomen. Op grond van artikel 2.27 wordt bij besluit van de algemene raad een indeling in categorieën voorgeschreven. Het college van afgevaardigden stelt jaarlijks de hoogte van het bedrag per categorie vast.

Paragraaf 2.2.2 Cursus- en examengelden

Artikel 2.28

Een stagiaire sluit voor het volgen van de beroepsopleiding advocaten een overeenkomst met de uitvoeringsorganisatie via de Nederlandse orde van advocaten. De Nederlandse orde van advocaten treedt op als tussenpersoon. De overeenkomst is de grondslag voor de inning van cursus- en examengeld.

Het cursus- en examengeld is afhankelijk van de te volgen vakken en het aantal af te leggen toetsen en herkansingen. De algemene raad heeft in de overeenkomst met de uitvoeringsorganisatie de concrete bedragen ervoor vastgelegd. De algemene raad heeft het college van afgevaardigden geïnformeerd over de hoogte van de bedragen en zal het college van afgevaardigden tijdig informeren als de cursus- en examengelden wijzigen.

De stagiaire kan met zijn kantoor overeenkomen dat deze de cursus- en examengelden voor hem

betaalt. Op het inschrijfformulier kan worden aangegeven ten name van wie de factuur moet worden gesteld. De advocaat- stagiaire blijft wel hoofdelijk aansprakelijk voor het voldoen van de rekening.

De cursus- en examengelden worden in twee delen in rekening gebracht. In het eerste jaar van de opleiding wordt het eerste deel gefactureerd. De toegang tot het tweede (en derde) jaar van de opleiding wordt geweigerd indien de facturen over het eerste jaar niet voldaan zijn (artikel 3.16, derde lid). In de loop van het tweede jaar wordt het resterende deel van de cursus- en examengelden gefactureerd.

Een stagiaire die met de opleiding stopt, blijft het cursus- en examengeld verschuldigd. Hij ontvangt geen restitutie. De stagiaire die bijvoorbeeld in de loop van het eerste jaar met de opleiding stopt, is alleen het cursus- en examengeld over het eerste jaar verschuldigd.

Een stagiaire die met de opleiding stopt, kan een verzoek doen tot toepassing van de hardheidsclausule (vierde lid). De uitvoeringsorganisatie zal uitvoering geven aan de bepalingen in de overeenkomst en zal daarom vermoedelijk niet afzien van het incasseren van het cursus- en examengeld. In het geval de algemene raad het verzoek tot toepassing van de hardheidsclausule inwilligt, zal de Nederlandse orde van advocaten om deze reden de (resterende) kosten van de beroepsopleiding voor zijn rekening nemen.

Artikel 2.29

De algemene raad brengt de bijdrage voor het examen en de proeve van bekwaamheid in rekening. De hoogte van de bijdrage is bij lagere regeling vastgelegd en is gerelateerd aan de kosten die de algemene raad (of de Nederlandse orde van advocaten) voor de volledige behandeling maakt. Onder de kosten wordt in

ieder geval verstaan: de vacatiegelden en onkostenvergoeding voor de leden van de commissie die het examen, respectievelijk de proeve van bekwaamheid afnemen, de kosten van de voorbereidende werkzaamheden en de kosten van een ruimte voor het afnemen van het examen of de proeve van bekwaamheid.

Paragraaf 2.2.3 Vacatiegelden en kostenvergoedingen

Artikel 2.30

De deken, de plaatsvervangend deken en de overige leden van de algemene raad ontvangen voor hun werkzaamheden een vergoeding uit de middelen van de Nederlandse orde. Het college van afgevaardigden stelt de hoogte van de vergoeding vast. Het tijdsbeslag van de onderscheiden functies kan aanleiding vormen voor een gedifferentieerde vergoeding. Het besluit van het college kan bepalen dat de vergoeding jaarlijks wordt aangepast aan bijvoorbeeld de inflatie.

Artikel 2.31

Voor het bijwonen van vergaderingen en overleggen kan de Nederlandse orde van advocaten een vergoeding toekennen. Deze vergoeding wordt vacatiegeld genoemd en beoogt de kosten voor het bijwonen inclusief de voorbereiding, te compenseren. Vacatiegeld wordt uitsluitend verstrekt indien de bedoelde vergadering is bijgewoond.

Voor het voorbereiden van een vergadering of overleg zonder dat deze wordt bijgewoond wordt geen vacatiegeld toegekend.

Normaal gesproken is vacatiegeld een bijdrage in de kosten voor het reizen van en naar de vergadering of het overleg. Door de geografische spreiding van de leden van de Nederlandse orde van advocaten, wordt het noodzakelijk geacht een separate reiskostenvergoeding toe te kennen.

De in dit artikel genoemde personen hebben recht op vacatiegeld en reiskostenvergoeding.

Het tweede lid bepaalt dat voor het college van afgevaardigden geldt dat plaatsvervangend leden ook vacatiegeld ontvangen indien zij niet daadwerkelijk de plaats van een lid innemen.

Artikel 2.35

Dit artikel bevat een grondslag om de hoogte van de vergoedingen voor vacatiegeld en voor reiskosten bij regeling van de algemene raad vast te stellen. In de lagere regeling van de algemene raad is ook opgenomen de vergoeding voor de werkzaamheden van de griffier(s) van tuchtcolleges. De grondslag daarvoor is artikel 60, tweede lid, van de Advocatenwet. Deze bepaling voorziet in de mogelijkheid dat de algemene raad besluit over de hoogte van de kostenvergoeding aan de griffier. Het is daardoor niet mogelijk en niet nodig om die vergoeding op te nemen in de verordening.

Paragraaf 2.2.4 Subsidie ondersteuning tuchtcolleges

De stichting ondersteuning tuchtrechtcolleges advocatuur (SOTA) heeft statutair tot doel “het beheer en de distributie van de door de Orde beschikbaar gestelde financiële middelen ten behoeve van het functioneren van de tuchtrechtspraak voor advocaten”.

De algemene raad draagt zorg voor de besluitvorming over en uitbetaling van die financiële middelen. Als gevolg van het materiële subsidiebegrip dat in de subsidietitel van de Algemene wet bestuursrecht wordt gehanteerd moet de financiële vergoeding van de Nederlandse orde van advocaten aan de stichting worden gekwalificeerd als een subsidie in de zin van de Awb en dient de juridische grondslag voor de verlening van die subsidie te worden vastgelegd in een ‘wettelijk voorschrift’; in dit geval de Verordening op de advocatuur.

Bij het opstellen van paragraaf 2.2.4 is zo veel mogelijk aangesloten bij de wettelijke bepalingen van de subsidietitel in de Algemene wet bestuursrecht (titel 4.2), zodat in de verordening kan worden volstaan met de regels die specifiek gelden voor de subsidieverlening en subsidievaststelling door de algemene raad jegens de stichting. In het bijzonder is uitdrukkelijk afdeling 4.2.8 van de Algemene wet bestuursrecht over per boekjaar verstrekte subsidies aan rechtspersonen van toepassing verklaard op de subsidiëring van de stichting. Deze afdeling bevat een uitgebreide standaardregeling voor het verlenen van exploitatiesubsidies aan rechtspersonen met volledige rechtsbevoegdheid. De standaardregeling bevat nadere bepalingen over onder andere de termijnen en verantwoording bij de aanvraag en de vaststelling van de jaarlijkse subsidie.

Daarnaast is ook uitdrukkelijk artikel 4.76 van de Algemene wet bestuursrecht van overeenkomstige toepassing verklaard. Hierdoor heeft de SOTA de verplichting om via het financiële verslag voldoende inzicht te geven.

In de voorgestelde artikelen zijn aanvullend op de wettelijke bepalingen regels opgenomen over onder meer het vaststellen van een subsidieplafond en een begrotingsvoorbehoud, de wijze waarop de subsidie wordt aangevraagd en vastgesteld en de daarbij geldende termijnen. Ook de verantwoording voor de uitgaven en het aanhouden van een egaliseringsreserve zijn in het voorstel neergelegd.

Afdeling 2.3 Arbeidsvoorwaarden medewerkers college van toezicht

Artikel 2.37

Het college van toezicht is een orgaan van de Nederlandse orde van advocaten (artikel 17a, eerste lid, van de Advocatenwet). De secretaris en de andere medewerkers van het college van toezicht zijn dan ook in dienst van de Nederlandse orde van advocaten. Het college van toezicht benoemt en ontslaat de secretaris. Het personeelsreglement van de Nederlandse orde van advocaten dat de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden bevat, is van overeenkomstige toepassing op de secretaris en

overige medewerkers van het college van toezicht. Hun arbeidsvoorwaarden zijn gelijk aan die van andere medewerkers van de Nederlandse orde van advocaten wat betreft:

- primaire arbeidsvoorwaarden, te weten de indeling in schalen en periodieken en de regeling van het aantal uren, de werktijden, de verlofdagen en de blokdagen en de ziektemeldingen;
- secundaire arbeidsvoorwaarden, waaronder de pensioenregeling en de reiskostenvergoeding.

Onverminderd deze arbeidsrechtelijke relatie met de Nederlandse orde van advocaten vindt de werkinhoudelijke aansturing plaats door het college van toezicht op grond van artikel 36a, vijfde lid, van de Advocatenwet. Het college van toezicht verzorgt bijvoorbeeld ook de functionerings- en beoordelingscyclus van de secretaris en de overige medewerkers van het college van toezicht.

Hoofdstuk 3 Stage

Afdeling 3.1 Stage

Paragraaf 3.1.1 Algemeen

Artikel 3.2

Nadat de stage is voltooid, ontvangt de advocaat de stageverklaring van de raad van de orde. De stageverklaring is het bewijs dat de stage is voltooid en de advocaat de praktijk niet langer onder begeleiding van een patroon dient uit te oefenen. In artikel 3.2 zijn de vereisten voor het verkrijgen van een stageverklaring opgenomen. Deze voorwaarden zijn, geparafraseerd, als volgt:

- de stagetermijn van drie jaar is geëindigd (in geval van deeltijd geldt de van rechtswege verlengde termijn);
- het examen van de beroepsopleiding is met goed gevolg afgelegd;
- de verplichte onderdelen van de stage zijn gevolgd, zoals de lokale opleiding (artikel 3.10) en
- de praktijkonderdelen (artikel 3.9) zijn volbracht.

De raad van de orde kan tot de conclusie komen dat de stagiaire – hoewel deze aan de genoemde eisen voldoet - te weinig praktijkervaring heeft. In dat geval kan de raad van de orde de stage verlengen met ten hoogste drie jaar (artikel 9b, tweede lid, van de Advocatenwet). Deze verlenging is een beschikking waaraan de raad van de orde nadere voorwaarden kan stellen. De raad van de orde verleent geen stageverklaring tot aan die voorwaarden is voldaan en de verlengde termijn is verlopen. Tegen de verlenging van de stage en daarmee de weigering om een stageverklaring af te geven staat administratief beroep open bij de algemene raad (artikel 9b, vijfde lid, van de Advocatenwet).

Artikel 3.3

Ingevolge artikel 9b, tweede lid, van de Advocatenwet is het mogelijk om als stagiaire respectievelijk stagiaire-ondernemer in deeltijd te werken. Of er sprake is van deeltijd, hangt af van het contractuele aantal uren dat wordt gewerkt. Indien dat minder is dan 40 uur per week (voltijd) is sprake van deeltijd. De

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in zijn uitspraak van 16 februari 2005 (ECLI:NL:RVS:2005:AS6227) geoordeeld dat, als minder 40 uur per week gewerkt wordt, er sprake is van deeltijd werken zelfs indien in de CAO is neergelegd dat een werkweek 36 uur is.

Dit artikel stelt het minimumaantal uren op 24, respectievelijk 32 uren per week. Een stagiaire die 24 uur per week werkt zal vijf jaar (260 weken) de praktijk moeten uitoefenen onder begeleiding van een patroon.

Indien een stagiaire in deeltijd wil werken, dient hij de raad van de orde daarover vooraf te informeren in verband met het vaststellen van de beoogde einddatum van de stage. De verlenging van de duur van de stage voor deeltijders is niet van invloed op de duur van de beroepsopleiding advocaten. Deeltijd-stagiaires volgen de beroepsopleiding tegelijk met de stagiaires die niet in deeltijd werken. Er is niet voorzien in de mogelijkheid de opleiding in een ander, lager, tempo te volgen.

Voor beginnende advocaten is het van belang om snel voldoende ervaring op te doen zodat een goede praktijkvoering, ook in een vroeg stadium in de stage, gewaarborgd is. Dit betekent dat stagiaires bij voorkeur vanaf moment van beëdiging zoveel mogelijk verschillende aspecten van hun vak zien, in verschillende soorten situaties werken en vooral veel praktijkervaring opdoen. Enige substantiële omvang van deze werkzaamheden, waardoor ook routine kan worden opgedaan, is daarbij van belang.

Het aantal minimaal te werken uren in een week is om die reden gesteld op 24. Dit minimum was al opgenomen in de Stageverordening 2012 en wordt in deze verordening niet gewijzigd. Artikel 8c, vijfde lid, van de Advocatenwet bepaalt dat de duur van de stage naar rato wordt verlengd, maar dat die verlenging niet meer kan bedragen dan drie jaar. Dat suggereert dat de wetgever een minimum heeft gesteld aan het aantal te werken uren. Dat minimum zou 20 uur zijn. De Advocatenwet is daarin echter niet concludent. Een hoger minimum is niet alleen nodig met het oog op de praktijkervaring, maar ook met het oog op de belasting door de beroepsopleiding. Dit hogere minimum is ook ingegeven door het feit dat stagiaires vaak het onderwijs van de beroepsopleiding advocaten onder werktijd volgen. Voor die stagiaire blijven er gemiddeld per week dan slechts twee dagen praktijk over, hetgeen de Orde als een echt minimum beschouwd. Een advocaat- stagiaire moet zich realiseren dat als hij zich wil bekwamen als advocaat, hij daartoe regelmatig, in een relatief kort tijdbestek, ervaring in de praktijk dient op te doen.

In het derde lid is opgenomen dat de stagiaire de raad van de orde informeert over het aantal uren dat zal worden gewerkt en bij elke wijziging daarvan (Zie o.m. ECLI:NL:RVS:2013:1476).

Artikel 3.4

Artikel 3.4 regelt het einde van de stage zonder dat een stageverklaring wordt afgegeven. Het rechtsgevolg daarvan is dat de verplichtingen tussen de stagiaire en de patroon over en weer komen te vervallen.

Daarnaast regelt artikel 3.4 de effecten van opschorting van de stage. Dit effect is beperkt, zo blijkt uit de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 17 mei 2006 (ECLI:NL:RVS:2006:AX2118). In die uitspraak kwam aan de orde dat de Advocatenwet voorschrijft wanneer de verplichting om onder toezicht (in de huidige terminologie van de Advocatenwet: begeleiding) van een patroon de praktijk uit te oefenen eindigt. Artikel 9b, eerste lid, van de Advocatenwet bepaalt dat deze verplichting drie jaar duurt. In het tweede lid krijgt de raad van de orde de mogelijkheid om deze periode met ten hoogste drie jaar te verlengen indien de praktijkervaring van de stagiaire nog ontoereikend is. De Afdeling merkt vervolgens in overweging 2.3.1. op:

“In geval van een langduriger onderbreking vindt, in aansluiting op hetgeen is bepaald in artikel 9b, tweede lid, eerste volzin, van de Wet ten aanzien van deeltijd, een evenredige verlenging van de stageperiode plaats. Dit beleid is gebaseerd op de gedachte dat aan de wettelijk voorgeschreven stageperiode een legitiem algemeen belang bij een goede opleiding van advocaten ten grondslag ligt en dat benutting van die volle periode noodzakelijk is om de vereiste brede kennis en ervaring op te doen. Op die grond wordt vastgehouden aan de zogenoemde "zuivere speeltijd gedachte", inhoudende dat de in artikel 9b, eerste lid, van de Wet bedoelde periode van drie jaar in beginsel niet

doorloopt indien de praktijk niet daadwerkelijk wordt uitgeoefend, zoals in geval van ziekte of vakantie- of ander verlof. De Afdeling is evenwel van oordeel dat de tekst van artikel 9b, eerste lid, van de Wet geen grondslag biedt aan de uitleg die de raad van toezicht [per 1 januari 2015: *raad van de orde in het arrondissement*] in zijn beleid aan deze bepaling heeft gegeven, omdat de periode van drie jaar gedurende welke de advocaat onder toezicht zijn werk moet doen, gerelateerd is aan zijn inschrijving als zodanig en niet aan de daadwerkelijke uitoefening van de praktijk.“

De consequentie van de uitspraak en de eerder genoemde bestaande grondslagen in de Advocatenwet is dat een verordening niet kan voorschrijven dat de ‘zuivere speeltijd’ als doctrine wordt gehanteerd. Het einde van de stage is reeds in de Advocatenwet gegeven. Een effect van een tussentijds einde van de stage of opschorting ervan is evenwel dat de toegang tot de beroepsopleiding in beginsel wordt geweigerd. Dat is geregeld in artikel 3.16. Daarnaast blijft gelden dat de stagiaire de praktijk alleen mag uitoefenen onder begeleiding van de patroon. Bij opschorting van de stage van rechtswege is daar geen sprake van; de praktijk mag in dat geval niet worden uitgeoefend.

In het eerste lid verdienen enkele situaties bijzondere aandacht. De eenzijdige opzegging van de begeleidingsovereenkomst door de stagiaire of de beëindiging in onderling overleg is niet aan formaliteiten gebonden. De begeleidingsovereenkomst kan ook onderdeel uitmaken van de arbeidsovereenkomst. Het verdient wel de voorkeur om de opzegging schriftelijk te doen, althans schriftelijk te bevestigen. De opzegging door de patroon is wel aan voorwaarden gebonden. Daarvoor is goedkeuring door de raad van de orde vereist (op grond van het eerste lid, onderdeel c) tenzij het certificaat beroepsopleiding niet of niet meer binnen de termijn van artikel 8c, derde lid, van de Advocatenwet gehaald kan worden. Dit laatste is bijvoorbeeld aan de orde indien de stagiaire ook voor de derde en laatste toetskans is gezakt. Ingevolge het derde lid is in dat geval geen voorafgaande goedkeuring nodig.

Het tweede lid, onderdeel a, ziet op een stagiaire die, bijvoorbeeld omdat deze ziek is, de praktijk niet uitoefent. In dat geval is de stage zonder nadere besluitvorming door de raad van de orde van rechtswege opgeschort, tenzij de periode van niet-uitoefening slechts van korte duur is. Uit een oogpunt van uniformiteit is deze termijn bepaald op drie maanden. De opschorting van rechtswege ontstaat op het moment dat de stagiaire de praktijk drie maanden niet heeft uitgeoefend, tenzij dit het gevolg is van een wettelijk zwangerschaps- of bevallingsverlof (artikel 3:1, tweede en derde lid, van de Wet arbeid en zorg). Door deze clausulering wordt discriminatie tussen stagiaires op grond van geslacht uitgesloten. Stagiaires die dit verlof opnemen en in die periode het onderwijs niet willen of kunnen volgen, en de examens niet kunnen afleggen, zullen overigens wel een beroep moeten doen op de hardheidsclausule (artikel 3.17, vijfde lid) om op een ander moment het onderwijs te mogen volgen of de toetsen te mogen afleggen. Op grond van het tweede lid, onderdeel b, wordt de stage van rechtswege opgeschort indien de patroon niet meer als zodanig kan functioneren. Dat kan zijn omdat hijzelf de praktijk niet meer kan of mag uitoefenen, of omdat hij de voor de stagiaire noodzakelijke begeleiding niet meer kan verschaffen. Als de patroon geschorst is, is hij op dat moment geen advocaat en mag hij de praktijk niet uitoefenen. Hoewel de schorsing van de patroon reeds is vervat in de voornoemde opschortingsgrond is deze omwille van de kenbaarheid expliciet in onderdeel c genoemd. Het bepaalde in dit artikel laat de verplichtingen uit hoofde van een eventuele arbeidsovereenkomst tussen de stagiaire en werkgever onverlet. Het opschorten of beëindigen van de stage leidt er wel toe dat een stagiaire op grond van artikel 3.16, tweede lid, onderdeel b, geen toegang meer heeft tot de beroepsopleiding. Een stagiaire wiens stage is opgeschort, kan nog wel een beroep doen op de hardheidsclausule van artikel 3.16, vierde lid.

Op grond van het vijfde lid van artikel 3.4 rust op de patroon de plicht om de raad van de orde te informeren over het intreden van een van de situaties waardoor de stage geëindigd of opgeschort is. Deze situaties zijn bekend bij de patroon. De patroon weet beter dan de raad van de orde wanneer de

situatie is ingetreden.

Overigens geldt voor de patroon ook de verplichting om de raad van de orde te informeren indien de stagiaire enige tijd de praktijk niet uitoefent (artikel 3.13, zesde lid).

Paragraaf 3.1.2 Goedkeuring stage en patroon

Artikel 3.5

De raad van de orde moet aan elke stage en patroon zijn goedkeuring verlenen. Ook indien de stagiaire van patroon wenst te wisselen, is goedkeuring vereist. Het initiatief tot de goedkeuring gaat uit van de stagiaire, die zelf verantwoordelijk is voor het vinden van een patroon.

Met een daartoe bestemd aanvraagformulier vraagt de stagiaire de raad van de orde goedkeuring van de stage en van de beoogde patroon.

Ten behoeve van die goedkeuring verstrekt de stagiaire de raad van de orde persoonsgegevens van de beoogde patroon, die daarmee voorafgaand aan het goedkeuringsverzoek schriftelijk heeft ingestemd. Tevens legt de stagiaire de arbeidsovereenkomst over en, zo die niet daarin is opgenomen, de begeleidingsovereenkomst. Als aan de genoemde formaliteiten niet is voldaan, kan de raad van de orde het verzoek in beginsel buiten behandeling stellen (artikel 4:5, Awb).

Artikel 3.6

De raad van de orde heeft een ruime discretionaire bevoegdheid bij de beoordeling van de geschiktheid van een patroon (ABRvS, 28 dec. 1999, *Adv.bl.* 2000-3, p. 131). De verordening perkt deze discretionaire bevoegdheid niet in. Wel blijkt er behoefte te bestaan aan een concreet toetsingskader. Daarom is in het eerste lid een aantal situaties opgenomen waarin de raad van de orde goedkeuring kan weigeren. Als zich een van deze situaties voordoet, zal de raad van de orde in beginsel uit kunnen gaan van de ongeschiktheid van de patroon. Indien bijvoorbeeld door de raad van de orde signalen over onregelmatigheden zijn ontvangen over een kantoor of gegronde bedenkingen zijn gerezen die zien op de omgang met stagiaires, de begeleiding, of meer in algemene zin op de uitoefening van de praktijk, dan is dat in beginsel voldoende reden om een patroon of de stage niet goed te keuren. Zijn de klachten niet ernstig of heeft het kantoor respectievelijk de patroon zijn gedrag aangepast, dan hoeft dat in beginsel geen belemmering te zijn om de patroon en de stage toch goed te keuren. De opsomming heeft een niet-limitatief karakter. Er kunnen dus ook andere redenen zijn om goedkeuring te onthouden.

Over de in artikel 3.6, eerste lid, onderdeel d, bedoelde cursussen wordt van de patroon gevraagd een verklaring in te leveren. Die verklaring kan bijvoorbeeld zien op de cursussen die in de laatste vijf jaar zijn gevolgd.

Op grond van onderdeel f neemt de raad van de orde het aantal stagiaires in overweging dat een patroon onder zijn begeleiding heeft. De raad van de orde kan de goedkeuring weigeren indien de patroon al twee stagiaires of meer heeft. Ook slaat de raad er daarbij acht op dat de patroon meer aandacht zal moeten schenken aan de begeleiding van stagiaires die pas kort werkzaam zijn. Vandaar dat opgenomen is dat ten hoogste één van de stagiaires minder dan een jaar stagiaire is. Indien meerdere stagiaires korter stage lopen dan een jaar, is dat een grond om de goedkeuring te weigeren.

Onderdeel g van het eerste lid omschrijft een restcategorie, volgens welke de patroon voor een stage of stagiaire ongeschikt kan zijn (zie bijvoorbeeld ECLI:NL:RVS:2014:3998). Dit kan bijvoorbeeld blijken uit een hoog verloop van stagiaires in de afgelopen jaren. Ook in die gevallen kan het wenselijk zijn dat de

goedkeuring wordt onthouden. Onderdeel h ziet op de aspecten van de stage die niet noodzakelijkerwijs de kwaliteiten van een patroon betreffen.

Het derde lid schrijft voor in welke gevallen de goedkeuring onthouden dient te worden. In die gevallen is geen nadere beoordeling mogelijk. De gronden in het derde lid houden verband met de duur van de inschrijving van de advocaat. Het verzoek om goedkeuring wordt afgewezen in alle gevallen waarin de patroon korter dan vijf jaar is ingeschreven of, in geval van een EU-advocaat, korter dan twee jaar. De raad van de orde kan dus wel tot goedkeuring overgaan indien de patroon tussen de vijf en de zeven jaar is ingeschreven als advocaat. In dat geval heeft de raad van de orde behalve bijzondere aandacht voor de geschiktheid van de patroon ook aandacht voor de stagiaire (zie de eerder aangehaalde ECLI:NL:RVS:2014:3998). Als een buitenstagiaire of een stagiaire-ondernemer de aanvraag doet, moet de patroon in elk geval langer dan zeven jaar zijn ingeschreven, of in geval van een EU-advocaat, langer dan vier jaar.

Artikel 3.7

Een stagiaire moet er zelf zorg voor dragen dat hij een patroon heeft. Indien de patroon wegvalt, is de stage opgeschort, hetgeen betekent dat de stagiaire niet langer de belangen van zijn cliënten mag behartigen. In dat geval kan de raad van de orde bemiddelen bij het zoeken van een nieuwe patroon. De bemiddeling gaat niet zo ver dat de raad van de orde een advocaat aan kan wijzen. Dit artikel heeft als grondslag artikel 28 van de Advocatenwet.

Paragraaf 3.1.3 Verplichtingen stagiaire

Artikel 3.8

Om de rol van patroon goed te kunnen vervullen, zal de stagiaire zijn patroon de informatie moeten verschaffen die hij als patroon nodig heeft. Die informatie kan betrekking hebben op concrete zaken, maar ook op aspecten die zien op praktijkuitoefening.

Artikel 3.9

In het eerste lid zijn verplichtingen opgenomen over de praktijkervaring die de stagiaire moet opdoen. Deze verplichtingen houden onder meer in dat ten minste vijf keer in rechte is opgetreden en ten minste tien processtukken zijn opgesteld. Daarnaast moet er ervaring zijn opgedaan op twee van de drie juridische hoofdrichtingen (civiel recht, strafrecht of bestuursrecht), tenzij dat binnen het kantoor niet mogelijk is. Het uitgangspunt is dat de stagiaire in verschillende hoofdrichtingen ervaring opdoet. Dit sluit aan bij de opzet van de beroepsopleiding met de keuze voor een major en minor. De patroon moet de stagiaire in de gelegenheid stellen ervaring op te doen op het terrein van zijn major en minor, met het oog op enige praktische bekendheid daarmee. Die ervaring hoeft niet te bestaan uit gevoerde procedures, maar kan ook bestaan uit het geven van juridische adviezen of andersoortige werkzaamheden. In een kantoor dat zich bijvoorbeeld specialiseert in strafzaken, kan de stagiaire die een minor bestuursrecht doet, ervaring opdoen met fiscale aspecten van een zaak, naast zijn ervaring op het vakgebied 'economisch strafrecht'. Een stagiaire die de minor civiel recht doet, kan bijvoorbeeld ervaring opdoen in het jeugdrecht, naast zijn specialisme 'jeugdstrafrecht'.

Het is mogelijk dat binnen een kantoor zich geen zaken aandienen in een andere hoofdrichting of dat de

tweede hoofdrichting binnen het kantoor een zo beperkte rol speelt, dat het feitelijk onmogelijk is dat alle stagiaires ervaring in deze tweede (andere) hoofdrichting opdoen. In dat geval is het de plicht van de patroon (artikel 3.13, tweede lid) er op toe te zien dat de stagiaire wel op verschillende rechtsgebieden binnen de hoofdrichting ervaring opdoet. Voor de vraag wat een rechtsgebied is, kan worden aangesloten bij de lijst van rechtsgebieden die te vinden is op de site van de Nederlandse orde. De patroon dient zich bewust te zijn van de wenselijkheid van een brede ontwikkeling van de stagiaire. Hem zal onvoldoende inspanning verweten kunnen worden als de stagiaire niet in staat

wordt gesteld ervaring op een ander rechtsgebied op te doen, terwijl dat wel mogelijk is. Er rust dus een inspanningsverplichting op de patroon.

De raad van de orde kan geen verplichtingen opleggen aan de stagiaire die van deze regels afwijken. Wel kan de raad van de orde in een specifiek geval op grond van artikel 9b, tweede lid, van de Advocatenwet beslissen dat er onvoldoende praktijkervaring is opgedaan en oordelen dat de stage daarom wordt verlengd. In dat geval kan de raad van de orde bijvoorbeeld extra praktischeisen stellen en als gevolg daarvan de afgifte van de stageverklaring uitstellen.

In het tweede lid is benadrukt dat de beroepsopleiding advocaten van de stagiaire altijd voorrang heeft op de werkzaamheden van de stagiaire op het kantoor.

Artikel 3.10

Dit artikel heeft betrekking op de lokale opleiding. De raden van de orde dienen zorg te dragen voor voldoende aanbod en voor voldoende niveau van het aanbod. Aan de pleitoeffening worden vier punten toegekend, omdat daarvoor ook voorbereiding noodzakelijk is. Het vierde lid impliceert dat de raden van de orde elkaars opleidingspunten erkennen. Aldus kan een stagiaire die van werkkring verandert en in een ander arrondissement kantoor gaat houden, de reeds behaalde punten meenemen.

Artikel 3.11

Een buitenstagiaire en stagiaire-ondernemer hebben een bijzondere verplichting om de eigen kantoororganisatie adequaat in te richten. Omdat de buitenstagiaire geen kantoor houdt bij zijn patroon, kan de patroon geen zorg dragen voor de inrichting van het kantoor. Iets vergelijkbaars geldt voor de stagiaire- ondernemer. De in dit artikel opgenomen verplichting is vergelijkbaar met die van artikel 6.1 tot en met artikel 6.3. Het verschil met gewone stagiaires is dat deze laatsten voor de inrichting van het kantoor afhankelijk (kunnen) zijn van de patroon bij wie zij kantoor houden.

Overigens zullen buitenstagiaires en stagiaires-ondernemer ook bij het aannemen van zaken een inschatting moeten maken of zij de deskundigheid bezitten die nodig is (artikel 4.1). Aan het begin van de stage zal dat minder vaak het geval zijn. Indien de stagiaire de deskundigheid niet bezit, zal hij de zaak aan een andere advocaat moeten overdragen of een andere deskundige advocaat moeten betrekken bij de behandeling van de zaak. Dat kan uiteraard de patroon zijn, maar ook een andere advocaat.

Artikel 3.12

Een stagiaire-ondernemer is een stagiaire die voor eigen rekening en risico praktijk voert. Daaraan zijn risico's verbonden die ook de rechtzoekende kunnen raken, onder meer het risico op faillissement. Om dat risico te beperken, wordt van een aspirant stagiaire-ondernemer een deugdelijk ondernemingsplan verlangd. Tevens is met het oog op deze risico's de verplichting opgenomen dat de stagiaire een bepaalde financiële buffer beschikbaar heeft en houdt, bijvoorbeeld in de vorm van een krediet. Deze financiële buffer moet passend zijn. De passendheid en daarmee de minimale waarde van het krediet wordt bepaald door de raad van de orde. Een buffer van minder dan € 15.000 wordt niet passend geacht. De financiële buffer dient onder andere als waarborg voor de continuïteit van de bedrijfsvoering.

Het tweede lid stelt veilig dat de raad van de orde periodiek wordt geïnformeerd over de financiële situatie van de stagiaire-ondernemer. Hierdoor kan de raad van de orde, indien nodig, bij de patroon aandringen op betere begeleiding of maatregelen te nemen om te voorkomen dat de cliënten van de stagiaire-ondernemer gedupeerd raken. De verplichting tot medeondertekenen van de balans en winst- en verliesrekening door de patroon beoogt te bewerkstelligen dat de patroon zich vergewist van de financiële situatie van de stagiaire. De patroon dient overigens ook aan de stagiaire-ondernemer

“leiding, voorlichting en raad” (artikel 3.13, eerste lid) te verschaffen. Daarnaast moet de patroon bij de begeleiding bijzondere aandacht schenken aan de deugdelijke financiële administratie door de stagiaire (artikel 3.13, vijfde lid). Uitdrukkelijk zij hierbij opgemerkt dat de patroon door medeondertekening niet medeaansprakelijk wordt. De ondertekening is ‘voor gezien’.

Paragraaf 3.1.4 Verplichtingen patroon

Artikel 3.13

In het zesde lid is een verplichting opgenomen voor de patroon om de raad van de orde te informeren over (langdurige) afwezigheid van de stagiaire. Van “enige tijd” is sprake als de afwezigheid langer is dan gebruikelijk. De praktijk wordt in elk geval “gedurende enige tijd” niet uitgeoefend indien de onderbreking drie maanden duurt. De patroon zal de raad van de orde moeten informeren op het moment dat hem duidelijk wordt dat de onderbreking van langere duur is. Deze informatieplicht heeft tot doel de raad van de orde te informeren over de werkzaamheden van de stagiaire. Daarmee wordt de raad van de orde in staat gesteld een afweging te maken over de praktijkervaring van de stagiaire. Die afweging betreft de raad van de orde bij het besluit om de stage eventueel te verlengen. Daarnaast kan de raad van de orde informeren naar de reden van de afwezigheid en zo nodig maatregelen nemen. Indien de stagiaire langer dan drie maanden de praktijk niet uitoefent, is de stage van rechtswege opgeschort en wordt de stagiaire in beginsel de toegang tot het onderwijs van de beroepsopleiding ontzegd. Het achtste lid maakt het mogelijk om de patroon in te schakelen bij de beroepsopleiding. Zo kunnen er opleidingsonderdelen worden georganiseerd waar de stagiaire en de patroon gezamenlijk aan deelnemen.

Afdeling 3.2 Beroepsopleiding advocaten

De beroepsopleiding advocaten (hierna ook: beroepsopleiding) wordt verzorgd door de uitvoeringsorganisatie. Op dit moment wordt de uitvoeringsorganisatie gevormd door het centrum voor postacademisch juridisch onderwijs van de Radboud Universiteit Nijmegen (CPO) en Dialogue BV.

Artikel 3.14

Aan de algemene raad wordt regelgevende bevoegdheid toegekend voor het maken van een opleidingsreglement en een examenreglement. De algemene raad kan voor de uitvoering van deze bevoegdheid gebruik maken van de expertise van de uitvoeringsorganisatie. De reglementen voorzien in een nadere regeling van de inhoud van het onderwijs, zoals de (keuze)vakken die worden aangeboden, de vereiste voorbereiding en de tijd die daarmee gemoeid is, en meer praktische, aan verandering onderhevige zaken, waarvoor regeling op het niveau van een reglement is aangewezen.

In zowel het opleidingsreglement als het examenreglement wordt de concrete, praktische uitvoering van de beroepsopleiding beschreven. In het opleidingsreglement kunnen bevoegdheden betreffende het onderwijs, door middel van delegatie of attributie, worden toebedeeld aan de uitvoeringsorganisatie. Te denken valt aan de beoordeling van het huiswerk of de voorbereiding door de stagiaire en het daarmee verbonden toelaten tot het onderwijs of het als absent registreren van een stagiaire.

In het examenreglement wordt ook de examencommissie ingesteld, die in stand gehouden wordt door de uitvoeringsorganisatie. De examencommissie krijgt in het examenreglement taken en bevoegdheden toebedeeld, door middel van delegatie of attributie, die verband houden met het examen. Te denken valt aan het toelaten tot het examen, de vaststelling van de inhoud van toetsen en het vaststellen van het cijfer.

Ook kan de algemene raad aan de examencommissie de bevoegdheid delegeren om het certificaat

beroepsopleiding te verstrekken (artikel 3.21). Het behaald hebben van een certificaat beroepsopleiding is

een krachtens de Advocatenwet gestelde voorwaarde om zelfstandig het beroep van advocaat te kunnen uitoefenen. Gelet hierop is de examencommissie een bestuursorgaan in de zin van artikel 1:1, eerste lid, onderdeel b, van de Awb; de commissie is immers met enig openbaar gezag bekleed.

Artikel 3.15

Het eerste lid van artikel 3.15 beschrijft de drie onderdelen van de beroepsopleiding. De nadere invulling van de gegeven vakken en cursussen wordt opgenomen in het opleidingsreglement, bedoeld in artikel 3.14, eerste lid.

Artikel 3.16

Dit artikel beschrijft de vereisten voor de toegang tot het onderwijs van de beroepsopleiding. In het eerste lid is geregeld dat de stagiaire zich inschrijft bij de uitvoeringsorganisatie. Hiermee komt een civielrechtelijke overeenkomst tot stand. De Nederlandse orde van advocaten fungeert als tussenpersoon, zodat de Nederlandse orde van advocaten direct op de hoogte is welke personen deelnemen aan de beroepsopleiding en deze om administratieve redenen te kunnen volgen. Het tweede lid daarentegen regelt een publiekrechtelijke toelating. Artikel 3.19, derde lid, bevat de vereisten die gelden voor de toegang tot examen(onderdelen).

De stagiaire dient zich, in het belang van een efficiënte organisatie, zo snel mogelijk in te schrijven voor de beroepsopleiding. De inschrijving geschiedt door middel van een door de uitvoeringsorganisatie beschikbaar gesteld formulier. Bij de inschrijving zal de stagiaire worden gevraagd een keuze te doen voor de vakinhoudelijke leerlijn (de major), die bestaat uit een van de in artikel 3.15, eerste lid, genoemde hoofdrichtingen. Voor het tweede en derde jaar wordt de stagiaire in de loop van het eerste jaar gevraagd om zijn keuzevakken aan te geven.

Het tweede lid bepaalt de toegangscriteria. Het eerste criterium is dat de stagiaire is ingeschreven op het tableau. Het tweede criterium is dat de stage voortduurt. Als de stagiaire bijvoorbeeld geen patroon meer

heeft of de stagiaire is gestopt met de uitoefening van de praktijk, mag hij geen onderwijs meer volgen. Reden hiervoor is dat de vakken en cursussen van de beroepsopleiding voortbouwen op de in de praktijk opgedane kennis. Dit neemt niet weg dat een stagiaire van wie de stage is opgeschort, wel de toetsen moet kunnen afleggen. Dit is nodig om de voortgang in de beroepsopleiding te behouden. Indien de stagiaire niet in staat is om toetsen af te leggen, kan hij een beroep doen op de hardheidsclausule van artikel 3.19, negende lid, om zijn toetskans te behouden. De stagiaire die het verschuldigde onderwijs- en examengeld niet heeft betaald kan eveneens de toelating tot de beroepsopleiding worden ontzegd. Voordat hiertoe wordt overgegaan wordt de stagiaire meerdere malen aangemaand tot betaling met een uitleg over de gevolgen. De stagiaire die fraude pleegt kan eveneens de toegang tot de beroepsopleiding worden ontzegd. Dit is nader geregeld in het examenreglement.

Het derde lid stelt veilig dat een stagiaire voor elk vak in totaal drie toetskansen heeft, ook als hij op grond van dit artikel niet meer toegelaten is tot de beroepsopleiding en om die reden toetsgelegenheden voorbij moet laten gaan. Deze stagiaire verliest daardoor geen toetskansen.

Deze situatie moet worden onderscheiden van die van artikel 3.17. Als de stagiaire is toegelaten tot het onderwijs, maar het onderwijs niet volgt, dan volgt uit artikel 3.17, derde lid, dat de toetskansen in de desbetreffende periode wel verloren gaan.

Artikel 3.17

De stagiaire is verplicht om deel te nemen aan het onderwijs, tenzij het opleidingsreglement anders bepaalt. Voorts moet de stagiaire zich op de voorgeschreven wijze voorbereiden. Hij heeft dus de

voorgeschreven literatuur gelezen en eventuele opdrachten gemaakt.

Het tweede lid bepaalt dat de stagiaire aan het onderwijs van de eerste cyclus deelneemt die volgt op zijn beëdiging of, liever gezegd, op de aanvang van zijn stage. De uitvoeringsorganisatie roostert de stagiaire in voor de lesmomenten en vakken. Voldoet de stagiaire niet aan deze verplichting en kan hij zich niet op een geldige verhindering beroepen, dan wordt hij uitgesloten van de daarbij behorende toets. Hij zal dan het onderwijs, in beginsel een half jaar later, moeten volgen en de daarop volgende toets moeten doen. Haalt de stagiaire die toets niet, dan resteert hem nog één toetskans. Indien de stagiaire het onderwijs volgt bij een geaccrediteerde opleiding, dient hij dat onderwijs evenzeer bij te wonen. De opleidingsinstelling geeft over het gevolgde onderwijs een verklaring af aan de stagiaire.

Artikel 3.18

Dit artikel biedt de mogelijkheid om vrijstelling te verlenen van de onderwijsverplichting. De algemene raad is bevoegd om die vrijstelling te verlenen. Hij kan daarover een beleidsregel vaststellen. Het voornemen om

een bepaald vak elders te volgen, is geen grond om een vrijstelling te verlenen. Wel biedt artikel 3.17 de mogelijkheid om het volgen van onderwijs aan een geaccrediteerde opleidingsinstelling gelijk te stellen met het volgen van onderwijs van de uitvoeringsorganisatie. Het is de bedoeling dat vrijstelling slechts wordt verleend voor een volledig onderdeel van de beroepsopleiding advocaten. Vrijstelling voor een aantal lessen is derhalve niet mogelijk. Een vrijstellingsbeschikking wordt aan alle belanghebbenden bekendgemaakt op grond van artikel 3:41 van de Awb. In dit geval zijn dat naast de aanvrager tevens de raad van de orde, de uitvoeringsorganisatie en de patroon.

Artikel 3.19

Een stagiaire die het onderwijs heeft gevolgd en voldoet aan de overige eisen bedoeld in het derde lid, legt een toets af in het gevolgde onderdeel. Een stagiaire kan in één onderdeel ten hoogste drie maal een toets afleggen.

De toets wordt aansluitend op het gegeven en gevolgde onderwijs afgelegd. Indien de stagiaire deze toets niet aflegt, wordt het resultaat van deze toets als onvoldoende beschouwd. De stagiaire heeft daarna dus nog twee toetsgelegenheden. Het vijfde lid bepaalt dat de stagiaire de eerstvolgende toetsgelegenheden moet gebruiken om een toets af te leggen als de eerste toets niet is gehaald. Deze toetsgelegenheden worden meestal een half jaar later geboden, maar soms al eerder. Als de stagiaire deze herkansing niet haalt, resteert hem nog één kans. Deze laatste kans hoeft hij niet direct te benutten.

De stagiaire die onderwijs volgt bij een geaccrediteerde opleidingsinstelling, legt de toetsen af bij de uitvoeringsorganisatie op hetzelfde moment als de stagiaires van dezelfde cursuscycli.

Het derde lid van dit artikel bevat de toelatingscriteria tot het examen. Uitsluitend de stagiaire die het onderwijs heeft bijgewoond of daarvoor een vrijstelling heeft gekregen wordt toegelaten tot het examen. Bij het door de uitvoeringsorganisatie en de opleidingsinstellingen verzorgde onderwijs moet de stagiaire daarom een presentielijst tekenen.

Artikel 3.20

De algemene raad verleent alleen in hoogst uitzonderlijke gevallen vrijstelling van het examen. Een vrijstelling van het volgen van onderwijs (op grond van artikel 3.18) impliceert geenszins dat de stagiaire geen toets hoeft af te leggen. Voor het verlenen van vrijstelling van de verplichting om in een onderdeel van het examen een toets af te leggen is niet voldoende dat een gelijkwaardige theoretische bekwaamheid is verworven: de stagiaire dient aan te tonen dat hij een diepgaande theoretische bekwaamheid heeft verworven. Het ligt op de weg van de stagiaire om dit aannemelijk te maken.

Artikel 3.21

Voor het verkrijgen van de stageverklaring op grond van artikel 3.2 is een certificaat beroepsopleiding advocaten vereist. Het certificaat beroepsopleiding wordt op grond van het examenreglement, bedoeld in artikel 3.14, tweede lid, verstrekt door de examencommissie, en dient als bewijsmiddel dat de stagiaire de opleiding met gunstig gevolg heeft afgelegd. Dat bewijs is tevens relevant in het kader van artikel 8c, derde lid, van de Advocatenwet.

Artikel 3.22

Na schrapping van het tableau omdat het certificaat beroepsopleiding niet tijdig is behaald, kan een (gewezen) stagiaire de algemene raad verzoeken om nog een toets te mogen afleggen. Het maximum aantal toetskansen dat is opgenomen in artikel 3.19, zesde lid, mag niet worden overschreden. Derhalve kan alleen een (gewezen) stagiaire die nog niet drie toetsen in een onderdeel heeft afgelegd, de algemene raad verzoeken hem toe te laten tot de toetsen. De stagiaire zou op die manier alsnog het examen kunnen halen en het certificaat beroepsopleiding kunnen krijgen. Hij moet dan wel het onderwijs hebben gevolgd of daarvoor een vrijstelling hebben gekregen. De stagiaire zal in zijn verzoek de omstandigheden en gronden moeten aanvoeren waarom het certificaat niet tijdig is behaald.

Als deze omstandigheden van zodanige aard zijn dat het onthouden van deze kans onbillijk zou zijn, kan de algemene raad de kans verlenen. De toetskans moet binnen twee jaar na schrapping plaatsvinden. De stagiaire moet het verzoek daartoe ruim daarvoor hebben gedaan

Afdeling 3.3 Organisatie beroepsopleiding advocaten

Artikel 3.23

In verband met de gewenste kwaliteit van de opleiding biedt dit artikel de mogelijkheid de verzorging van het onderwijs in handen te leggen van een uitvoeringsorganisatie die onderwijs als hoofdactiviteit heeft. Op dit moment is de uitvoeringsorganisatie een combinatie van CPO van de Radboud Universiteit en Dialogue BV.

De uitvoeringsorganisatie heeft onder meer de volgende taken:

- (doen) ontwikkelen van onderwijsmaterialen en examens voor het gehele curriculum; verzorgen van de feitelijke organisatie van het onderwijs en de examinering voor het gehele curriculum;
- (doen) verzorgen van het onderwijs en de examinering voor het gehele curriculum; (doen) onderhouden van onderwijsmaterialen en examens voor het gehele curriculum; selecteren en opleiden van docenten;
- inroosteren van stagiaires en docenten; reserveren en inrichten van locaties; verzorgen van een digitale leeromgeving; verspreiden van onderwijsmaterialen; communicatie en voorlichting;
- faciliteren en bemensen van een examencommissie;
- kwaliteitsborging;
- rapporteren aan de Stichting beroepsopleiding advocaten; meewerken aan evaluatie.

De beroepsopleiding moet aansluiten op de behoeften van de praktijk en het postacademisch niveau van de opleiding moet dat van de masterfase van de rechtenstudie overstijgen. Om dit doel te bereiken is het noodzakelijk om de samenwerking met universiteiten te intensiveren, de onderwijskundige expertise (in de organisatie die de opleiding verzorgt) te verankeren en een hoogwaardig kwaliteitsbeleid te hanteren ten aanzien van de docenten die in de opleiding worden ingezet. Een hogere kwaliteit van docenten wordt onder meer bereikt door te sturen op didactische vaardigheden door opleiding en evaluatie. Dit zal de inzet van de uitvoeringsorganisatie moeten zijn.

Artikel 3.24

Dit artikel geeft de algemene raad de taak om een organisatie aan te wijzen die de kwaliteit van de opleiding controleert en beoordeelt. Deze organisatie adviseert aan de algemene raad en aan de uitvoeringsorganisatie.

Op dit moment is de Stichting beroepsopleiding advocaten door de algemene raad aangewezen als de organisatie die deze taak heeft.

Een van de taken van de stichting is haar betrokkenheid bij het vaststellen van de eindtermen van het onderwijs van de beroepsopleiding advocaten door het uitbrengen van advies. De werkzaamheden van de stichting behoeven niet enkel te zien op de uitvoeringsorganisatie, maar zouden ook kunnen zien op de geaccrediteerde opleidingsinstellingen. In dat geval zal dat wel als voorwaarde bij de accreditatie moeten worden gesteld.

Artikel 3.25

Voor de onderwijsonderdelen 'hoofdrichtingen' en 'overige cognitieve vakken', genoemd in artikel 3.15, eerste lid, onderdelen b en c, kan een opleidingsinstelling een accreditatie verkrijgen om dat onderwijs aan te bieden. Het gevolg daarvan is dat het volgen van het onderwijs bij deze opleidingsinstellingen wordt beschouwd als het volgen van het onderwijs bij de uitvoeringsorganisatie, op grond van artikel 3.17, vierde lid. De geaccrediteerde opleidingsinstelling bepaalt zelf de hoogte van de vergoeding die de stagiaire is verschuldigd voor het volgen van het onderwijs. Een geaccrediteerde opleidingsinstelling kan geen toetsen afnemen die een onderdeel vormen van het examen. Dat wordt gedaan door de uitvoeringsorganisatie.

Om onduidelijkheid te voorkomen, is ook geregeld dat de algemene raad de accreditatie kan intrekken. Het criterium 'niet voldoen' moet in dit kader in de ruimste zin van het woord worden opgevat. Dit kan onder meer aan de orde zijn indien de opleidingsinstelling zelf niet voldoet, de werkzaamheden die de opleidingsinstelling in het kader van de beroepsopleiding verricht niet voldoet of de inhoud van de opleiding niet voldoet.

De accreditatie kan worden verkregen voor de cognitieve vakken in de beroepsopleiding advocaten, dit zijn de vakken opgenomen in artikel 3.15, eerste lid, onderdeel b en c. Naast deze vakken omvat de beroepsopleiding ook de vakken in het kader van vaardigheden en ethiek (zie artikel 3.15, eerste lid, onderdeel a). Het geven van onderwijs in deze vakken is voorbehouden aan de uitvoeringsorganisatie.

Dienst van algemeen economisch belang

De opleiding van de advocaat-stagiaires wordt door de Nederlandse orde van advocaten gereguleerd met het oog op de kwaliteit van de advocatuur, de efficiënte rechtsbedeling en het bijbrengen van de voor de uitoefening van het beroep van toepassing zijnde ethiek en kernwaarden (de deontologie). Deze belangen indachtig is aan de Nederlandse orde van advocaten in artikel 9c van de Advocatenwet opgedragen zorg te dragen voor een opleiding van de advocaat-stagiaires. Gezien het belang van advocaten in het rechtstelsel en hun vertrouwenspositie, is de beroepsopleiding essentieel om de beginnende advocaat in staat te stellen deze positie in te nemen.

Vanuit deze belangen is de opleiding ontwikkeld en deelname aan de opleiding voorgeschreven. In artikel

3.15 zijn de onderdelen van de beroepsopleiding genoemd. De gehele opleiding is een dienst van algemeen economisch belang. De genoemde economische en niet-economische belangen kunnen niet anders worden beschermd dan door deze in belangrijke mate exclusief te beleggen bij één aanbieder. Voor 2013 was deze aanbieder de Nederlandse orde zelf voor het oude Beroepsopleiding deel (voor één jaar). In de daaropvolgende twee jaren was de markt gereguleerd aan de hand van een

erkenningstelsel voor de voortgezette stageopleiding (VSO). In dat stelsel omvatte de VSO ongeveer 25% van het totale tijdsbeslag van de stagiaire-opleiding. Daarnaast was het mogelijk om een vrijstelling te krijgen van het BO-onderwijs, indien onderwijs met een vergelijkbare of hogere kwaliteit werd gevolgd. In 2012 heeft de Nederlandse orde besloten om de kwaliteit van de opleiding te verbeteren met het oog op de eerder genoemde belangen. De Stageverordening 2012 vormde daarvoor de juridische basis.

Inkoopprocedure uitvoeringsorganisatie

In 2012 heeft de Nederlandse orde van advocaten een inkoopprocedure uitgeschreven om te komen tot de selectie van de uitvoeringsorganisatie. Geïnteresseerde aanbieders werden in staat gesteld om een offerte uit te brengen en zo mee te dingen in deze selectie. Door deze inkoopprocedure is de mogelijkheid van concurrentiestelling geboden.

De Autoriteit Consument en Markt heeft in haar besluit van 3 juli 2014, zaak 7512, Brink's/GSN, o.m. randnummers 99 en 125, geoordeeld dat de keuze voor een aanbieder en het daarmee verband houdende gevolg dat deze diensten niet bij een ander wordt ondergebracht, niet als mededingingsbeperkend kan worden aangemerkt. Naar de overtuiging van de algemene raad geldt dat des te meer indien de keuze voor de aanbieder het gevolg is geweest van een transparante inkoopprocedure. In deze procedure is gekeken naar de economisch meest voordelige inschrijving, waarbij aan de onderdelen van de inschrijving verschillende wegingen werden toegerekend. Deze weging en de randvoorwaarden waren op de juiste wijze bekendgemaakt. Van vooringenomenheid of mededingingsrechtelijk ontoelaatbare gedragingen is (ook naderhand) niet gebleken.

De uitvoeringsorganisatie die de inkoopprocedure heeft gewonnen, te weten CPO-Dialogue, is verplicht om in alle leerlijnen en onderdelen onderwijs te ontwikkelen en aan te bieden, examens te ontwikkelen, af te nemen en te beoordelen, en verschillende faciliteiten als de digitale leeromgeving te ontwikkelen en aan te bieden. In het stelsel is voorzien in een regelmatige controle op de kwaliteit van de opleiding, zodat er prikkels zijn om te blijven innoveren en investeren.

Mededingingsrechtelijk kader

De Nederlandse orde van advocaten is in mededingingsrechtelijke zin te kwalificeren als 'ondernemersvereniging', omdat haar leden (voor een belangrijk deel) zelfstandig ondernemer zijn. Dit is uitgemaakt in het (bekende) arrest Wouters (HvJEU 19 februari 2002, zaak C-309/99, Wouters/NOvA, ECLI:EU:C:2002:98). De Verordening bindt de leden en is daarom aan te merken als 'een besluit van een ondernemersvereniging'. De Verordening en daarop gebaseerde besluiten zullen moeten voldoen aan de bepalingen van de Mededingingswet. In eerste instantie is daarvoor relevant artikel 6, eerste lid, van de Mededingingswet.

Een besluit van een ondernemersvereniging valt onder het 'kartelverbod' van artikel 6, eerste lid, van de Mededingingswet als dat besluit een beperking van de mededinging tot gevolg heeft. Daarbij moet primair worden gedacht aan een beperking van de mededinging tussen de leden van de vereniging op de markt waarop deze leden als aanbieder actief zijn. Recent is echter uitgemaakt dat het ook kan gaan om een beperking van de mededinging tussen de ondernemersvereniging zelf en derden, op een markt waar de leden niet als aanbieder (maar mogelijk wel aan de vraagzijde) actief zijn (HR 24 januari 2014, NVM/Veerman q.q., r.o. 4.3, ECLI:NL:HR:2014:149).

Indien een besluit van een ondernemersvereniging de mededinging beperkt, is het daarmee niet automatisch verboden. Als het efficiencyvoordelen meebrengt kunnen die zwaarder wegen dan de beperking, mits de gebruikers daarvan profiteren en er voldoende concurrentie overblijft (artikel 6, derde lid, van de Mededingingswet). Naar de overtuiging van de algemene raad is daarvan sprake bij de opleiding zoals deze aangeboden wordt door de uitvoeringsorganisatie en de daarmee gecombineerde gedeeltelijke liberalisering.

Ook kan een regeling noodzakelijk zijn voor het veilig stellen van een algemeen belang van niet-economische aard. Van dat laatste geeft het eerder aangehaalde arrest Wouters een voorbeeld. Ook in de beroepsopleiding is er een niet-economisch belang van het bijbrengen van de deontologie.

Gedeeltelijke liberalisering

Om te waarborgen dat stagiaires van alle kantoren toegang krijgen tot hoogwaardig deontologisch onderwijs tegen een aanvaardbare prijs, is het nodig dat onderwijs en toetsing bij één organisatie zijn belegd. Omdat deze uitvoeringsorganisatie de opdracht slechts verkrijgt voor een periode die lang genoeg is om de investeringen af te schrijven, acht de algemene raad deze mededingingsbeperking proportioneel en in lijn met de 'Wouters-criteria'. Deze houden in dat maatregelen die de mededinging kunnen beperken toegestaan kunnen zijn, indien:

1. zij inherent zijn aan de nagestreefde (deontologische) doelstelling;
2. zij niet verder gaan dan noodzakelijk is.

Toepassing van deze criteria op het liberaliseringsbeleid brengt met zich mee dat het is toegestaan kwaliteitseisen te stellen aan aanbieders van het onderwijs. Het is eveneens toegestaan om de toetsing voor te behouden aan de uitvoeringsorganisatie, onder meer om de kwaliteitseisen eraan te kunnen waarborgen en de kosten van deze kwaliteitsborging beperkt te houden.

Ethiek en vaardigheden

Vanwege hun sterk deontologische karakter is een heterogene groepssamenstelling bij de vaardigheids- en ethiekvakken gewenst. Zo leren stagiaires van grote en kleine kantoren en verschillende signatuur en van verschillende soorten praktijken van elkaars perspectieven.

Stagiaires krijgen het vaardigheden-onderwijs aangeboden in verschillende onderwijsstijlen, maar telkens in een groep advocaten met verschillende achtergronden, waarbij interactie een belangrijke rol speelt. Deze diversiteit draagt bij aan de meer algemene introductie van de advocaat tot de balie en is breed gedragen. Het liberaliseren van dit onderdeel van het onderwijs zou tot gevolg kunnen hebben dat stagiaires die het onderwijs bij een geaccrediteerde opleidingsinstelling volgen uitsluitend in aanraking komen met beroepsgenoten met een vergelijkbare achtergrond, soort praktijk en kantooromgeving. Door het onderwijs in heterogene groepen aan te bieden, draagt het verschil in ervaring in de praktijk bij aan de brede opleiding van de advocaat-stagiaire. De beroepsopleiding advocaten heeft immers het doel op te leiden voor een beroep, niet een kantoor. Het onderwijs in vaardigheden als gespreksvaardigheden en onderhandelen is erbij gebaat als stagiaires kunnen oefenen met verschillende stijlen van advocaat (en rollen als cliënt of wederpartij). Daarnaast leidt deze interactie er mogelijk ook toe dat er over en weer tussen de verschillende stagiaires meer begrip komt voor elkaar en elkaars praktijk, dat uiteindelijk in de probleemoplossing in de praktijk een positieve werking kan hebben.

Bovendien is de toetsing hier verweven met het onderwijs. Het scheiden daarvan zou de organisatie onnodig complex en de opleiding daardoor onnodig duur maken. De vaardigheden kunnen veelal alleen getoetst worden in een één-op-één-situatie met bijvoorbeeld een acteur of ten overstaan van een examiner, omdat het niet gaat om theoretische kennis, maar de praktische inzet van vaardigheden. Toetsing van vaardigheden is daardoor theoretisch denkbaar maar niet praktisch uitvoerbaar vanwege de belasting voor zowel de stagiaire als de uitvoeringsorganisatie.

Geïntegreerde leerlijn

Er mogen eisen worden gesteld aan een geïntegreerde benadering van de opleiding. De verplichting om een gehele leerlijn aan te bieden is gesteld omdat daardoor de verschillende onderdelen van een rechtsrichting in verband met elkaar worden aangeleerd. Dat gaat versnippering tegen en bevordert het begrip bij de advocaat- stagiaires. De kwaliteit van de opleiding gaat daardoor omhoog. Dit effect is niet te bereiken met uitsluitend het beschrijven van eind- en toetstermen. Als voorbeeld kan

genoemd worden dat een bepaalde casus bij de start van de opleiding wordt ingebracht met een bepaalde juridische vraag daaraan gekoppeld. Deze casus kan later in de opleiding terugkomen, maar dan gekoppeld aan een oefening met vaardigheden, of met een vraag over een ethisch dilemma. Stagiaires leren door deze samenhang een casus op verschillende manier te onderzoeken, net zoals in de praktijk gebruikelijk is.

De geaccrediteerde opleidingsinstellingen zijn verplicht een gehele leerlijn aan te bieden, maar kunnen daarin keuzes maken. De opleidingsinstelling hoeft daardoor niet, net zoals de uitvoeringsorganisatie, alle vakken aan te bieden. De geaccrediteerde opleidingsinstelling maakt daarom ook niet in dezelfde mate kosten als de opleidingsinstelling dat doet. Het in de verordening beschreven stelsel is daarom noodzakelijk en proportioneel te achten en daarmee in lijn met het mededingingsrecht.

Hoofdstuk 4 Vakbekwaamheid van de advocaat

Afdeling 4.1 Vakbekwaamheid

Paragraaf 4.1.1 Algemeen

Artikel 4.1

Een goede en efficiënte rechtsbedeling vergt een hoge mate van vakbekwaamheid van advocaten. Dit artikel bepaalt dat elke advocaat vakbekwaam dient te zijn. Onder vakbekwaamheid wordt verstaan de professionele kennis en kunde die nodig is voor de uitoefening van de praktijk. Dat houdt in dat de advocaat gedegen kennis heeft van het materiële en formele recht op de rechtsgebieden waarop hij de praktijk uitoefent. Tevens bezit de advocaat de kunde, dat wil zeggen de vaardigheden, die hij nodig heeft om de praktijk naar behoren uit te oefenen.

Het tweede lid impliceert dat een advocaat zich ervan bewust moet zijn dat hij de expertise op een bepaald terrein niet bezit. In dat geval zal de advocaat gebruik maken van een ander die wel ter zake deskundig is. Dat kan zien op juridische kennis, kennis van het beroep advocaat, maar ook op technische of theoretische kennis op een ander terrein, bijvoorbeeld accountancy.

Omdat advocaat-stagiaires nog niet in staat zijn om de praktijk zelfstandig uit te oefenen, ziet het tweede lid ook op hen. Zo nodig kunnen zij een beroep doen op de deskundigheid van de patroon of van kantoorgenoten.

Paragraaf 4.1.2 Professionele kennis en kunde

Artikel 4.2

Deze paragraaf heeft betrekking op alle advocaten die al dan niet onderbroken ten minste drie jaar op het tableau staan. Of iemand stagiaire is of in deeltijd werkt, is voor de toepassing van deze paragraaf niet relevant. Voor de berekening van de termijn van drie jaar wordt gekeken naar de eerste inschrijving op het tableau.

Dit betekent dat een advocaat die zich bijvoorbeeld een jaar na beëdiging laat schrappen en na twee jaar herintreedt, op dat moment moet voldoen aan de in deze paragraaf opgenomen bepalingen. De eerste drie jaar dat een advocaat op het tableau staat geldt deze paragraaf nog niet, omdat hij geacht wordt de beroepsopleiding te volgen die drie jaar duurt. Voor EU-advocaten die op grond van artikel

16h van de Advocatenwet ingeschreven staan, is deze paragraaf direct van toepassing.

Artikel 4.3

De verplichting die in dit artikel is beschreven omvat meer dan de bepalingen die volgen in artikel 4.4 en verder. Er rust op de advocaat een algemene verplichting om zijn kennis te onderhouden en te ontwikkelen ten behoeve van een goede dienstverlening aan zijn cliënten, de rechtzoekenden.

Artikel 4.4

In het eerste lid van dit artikel is bepaald dat een advocaat ten minste twintig opleidingspunten behaalt. Het betreft een minimum. Het staat de advocaat vrij, en is vanuit het oogpunt van vakbekwaamheid en kwaliteit aan te bevelen, om meer opleidingspunten te behalen.

In het algemeen zij opgemerkt dat het behalen van opleidingspunten een middel is voor het onderhouden van de vakbekwaamheid. Het jaarlijks behalen van twintig opleidingspunten wil daarom nog niet zeggen dat de advocaat daarmee voldoet aan het bredere en meer algemene vereiste van vakbekwaamheid, bedoeld in artikel 4.1, en het vereiste van het ontwikkelen en onderhouden van kennis, bedoeld in artikel 4.3.

Voor advocaten op wie deze paragraaf van toepassing is, houdt de verplichting in dat zij ten minste twintig opleidingspunten per jaar behalen met het onderhouden en ontwikkelen van hun kennis. De helft van die reguliere opleidingspunten moet zien op inhoudelijk juridische kennis. Deze juridische kennis moet zijn opgedaan op een voor de praktijk van de advocaat relevant rechtsgebied. Het bijwonen van een willekeurige

cursus volstaat dan ook niet. Voor de praktijk van de advocaat relevante rechtsgebieden kunnen rechtsgebieden zijn waarop hij werkzaam is, maar ook rechtsgebieden waarop hij, gelet op bijvoorbeeld ontwikkelingen in zijn praktijk, nog niet werkzaam is maar wel verwacht werkzaam te zullen zijn.

Het tweede lid bevat een 'naar rato-regeling'. Dat houdt in dat een advocaat niet de volle twintig opleidingspunten hoeft te behalen, als deze paragraaf minder dan elf maanden van enig kalenderjaar op hem van toepassing is. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat hij in de loop van een jaar drie jaar op het tableau staat ingeschreven, of zich heeft laten uitschrijven. Deze advocaat heeft voldaan aan de voorschriften van artikel 4.4, eerste lid, indien hij het aantal opleidingspunten behaalt genoemd in de tabel hieronder.

Ten tweede is relevant dat het tweede lid ook van toepassing is op een advocaat die zich gedurende een jaar laat uitschrijven. Het niet behalen van voldoende opleidingspunten kan, ook als de advocaat niet meer als zodanig staat ingeschreven op het tableau, leiden tot een dekenbezwaar op grond van artikel 46f van de Advocatenwet.

De tabel rekent per maand, waarbij per maand $20/12$ punten = $1 \frac{2}{3}$ punt moet worden behaald. Dit aantal wordt telkens naar boven afgerond, omdat het niet afgeronde getal het minimumaantal opleidingspunten is dat ten minste moet worden behaald. Bij afronding naar beneden zou dat minimumaantal dus niet worden behaald.

Datum inschrijven, uitschrijven of verstrijken 3-jaarstermijn van artikel 4.2	Aantal te behalen opleidingspunten tot en met 31 december van dat jaar	Aantal te behalen opleidingspunten vanaf 1 januari van dat jaar tot het moment waarop de verordening niet meer op de advocaat van toepassing
1 januari t/m 31 januari	20 (Op grond van het tweede lid is dan nog geen vermindering mogelijk)	2

Voorbeeld: Een advocaat is op 27 april 2012 is beëdigd. Vanaf 27 april 2015 is paragraaf 4.1.2 van toepassing op deze advocaat. Deze advocaat zal voor 31 december 2015 ten minste vijftien opleidingspunten moeten halen.

Het derde lid maakt het mogelijk dat een advocaat die in het voorgaande jaar een overschot aan opleidingspunten behaalde, dit overschot kan gebruiken om in het huidige jaar een tekort te compenseren. Hij kan daardoor een overschot aan opleidingspunten, met een maximum van tien opleidingspunten, meenemen naar het volgende jaar. Om een beroep te kunnen doen op de compensatieregeling dient de advocaat in het desbetreffende kalenderjaar ten minste tien juridische opleidingspunten te hebben behaald.

In het vierde lid is beschreven voor welke activiteiten opleidingspunten zijn te behalen.

Het stelsel dat in dit lid wordt beschreven is open. Dat wil zeggen dat er geen gesloten lijst van activiteiten en opleidingen is waarvoor de advocaat punten kan krijgen. De open norm komt op meerdere onderdelen tot uitdrukking. Allereerst is het niet nodig om de opleidingen te volgen (onderdeel a) of te geven (onderdeel b) bij een erkende opleidingsinstelling. Ten tweede komen ook andere activiteiten dan onderwijs in aanmerking voor opleidingspunten (zie onderdeel d). Deze open norm geeft een advocaat vrijheid om te kiezen welke activiteiten of opleidingen het beste bijdragen aan zijn vakbekwaamheid. Hierdoor neemt de eigen verantwoordelijkheid van de advocaat toe, maar ook de mogelijkheid om een passende(r) oplossing te vinden. De eigen verantwoordelijkheid en de eigen behoefte van de advocaat staan voorop.

In onderdeel a gaat het om het volgen of bijwonen van onderwijs van ten minste academisch niveau. Het niveau van het onderwijs wordt afgemeten aan de deelnemers, de deskundigheid van de docenten, en de relevantie voor de advocatuurlijke praktijk. Het academische onderwijsaanbod betreft onderwijs gegeven door universiteiten en is te onderscheiden in twee niveaus: bachelor en master; onderwijs gegeven door hogescholen valt niet onder academisch onderwijs. Over het algemeen is het bachelor-onderwijs niet voldoende specifiek om relevant te zijn voor de praktijk van de advocaat. Indien de advocaat voor bachelor- onderwijs opleidingspunten wil opvoeren, zal hij desgevraagd, moeten aantonen dat deze opleiding in het kader van zijn praktijk voldoende toegevoegde waarde heeft. Daarbij kan een overweging zijn dat de advocaat zich wil bekwamen in een vakgebied waarover hij nu nog weinig kennis of ervaring bezit. In dat geval kan een cursus op aanvangsniveau wel degelijk relevant zijn.

In onderdeel a zijn onder de gedachtestreepjes voorwaarden opgenomen om te bewerkstelligen dat het onderwijs relevantie voor de advocatenpraktijk heeft, van voldoende niveau is en er enige zekerheid is dat de advocaat daadwerkelijk de kennis tot zich heeft genomen. Voor onderwijs dat op afstand wordt gevolgd (zoals webinars of zelfstudie) geldt dat op voorhand de tijdsbesteding moet worden aangegeven door de opleidingsinstelling. Deze gemiddelde tijdsbesteding vormt de basis voor de toekenning van de opleidingspunten en niet de daadwerkelijk bestede tijd.

In onderdeel b gaat het om het geven van onderwijs. Daarbij geldt dat de docent voor ieder half uur een opleidingspunt kan opvoeren. Dat is twee opleidingspunten per uur. De duur van het onderwijs en niet de duur van de voorbereiding ervan is de maatstaf.

Onderdeel c bepaalt dat opleidingspunten kunnen worden verkregen voor juridische artikelen. De artikelen moeten zijn verschenen in een juridisch tijdschrift met een onafhankelijke redactie; het tijdschrift kan ook in elektronische vorm verschijnen. Publicatie van een artikel op de eigen website, netwerksite of forum volstaat niet. Per 500 woorden, exclusief voetnoten, van het geschreven en gepubliceerde artikel kan een opleidingspunt worden toegekend. Als het artikel door meerdere auteurs is geschreven, wordt het totaal aantal woorden van het artikel gedeeld door het aantal auteurs. Op die wijze krijgt elk van de deelnemers eenzelfde aantal opleidingspunten voor het artikel. Iedere 500

woorden, exclusief voetnoten, in een deel leveren dan een opleidingspunt op.

Onderdeel d maakt het mogelijk dat de advocaat ook voor andere activiteiten opleidingspunten kan behalen. De activiteiten moeten bijdragen aan kennis die relevant is voor de praktijk van de advocaat. Te denken valt aan nevenwerkzaamheden of het schrijven van juridische adviezen in het kader van een adviescommissie van de Nederlandse orde van advocaten. De algemene raad kan het aantal opleidingspunten dat voor deze activiteiten wordt berekend maximeren.

Op grond van het vijfde lid, onderdeel b, kan de algemene raad regels stellen over de erkenning van opleidingsinstellingen. Een opleidingsinstelling is een juridische entiteit, zoals een vennootschap. De opleidingsinstelling kan dus ook een vennootschap onder firma zijn of een maatschap. Een handelsnaam kan derhalve niet worden erkend.

In het zesde lid is opgenomen dat een advocaat moet aantonen dat opleidingspunten zijn behaald. Daarvoor zijn adequate bewijsstukken noodzakelijk. De deken kan immers aan een advocaat vragen of deze heeft voldaan aan het bepaalde in artikel 4.4, eerste tot en met derde lid. Ingeval een advocaat een opleiding heeft gevolgd aan een erkende opleidingsinstelling volstaat het certificaat met daarop de vermelding van de behaalde opleidingspunten met puntenlogo. Indien een advocaat een opleiding heeft gevolgd aan een opleidingsinstelling die niet is erkend, zal nader moeten worden onderzocht of wordt voldaan aan de

vereisten van artikel 4.4, vierde lid en artikelen 14 en 15 van de Regeling op de advocatuur. Voor het gevolgd hebben van onderwijs zijn adequate bewijsstukken het bewijs van deelname, waarbij aanwezigheidsregistratie moet hebben plaatsgevonden, een overzicht van urenbelasting, doelgroepomschrijving en een inzichtelijk cursusprogramma. Voor het geven van juridisch academisch of postacademisch onderwijs een bewijs van docentschap met het aantal daadwerkelijk gegeven uren en een doelgroepomschrijving. Voor een juridisch artikel het geschreven en in de rechtsliteratuur gepubliceerde artikel. Voor deze en andere activiteiten kunnen ook andere bewijsstukken adequaat zijn. Het zesde lid laat onverlet de bevoegdheid van de deken om naast deze documenten nadere gegevens op te vragen.

Artikel 4.5

Het doel van de bepalingen in dit hoofdstuk is dat de advocaat zijn vakbekwaamheid onderhoudt. Het niet behalen van opleidingspunten is tuchtrechtelijk laakbaar en bestuursrechtelijk handhaafbaar beboetbaar (artikel 45g van de Advocatenwet). Met het instellen van een dekenbezwaar of een eventuele daarop volgende veroordeling is het tekort aan opleidingspunten echter nog niet hersteld. Vandaar dat dit artikel bepaalt dat de advocaat een tekort aan opleidingspunten moet herstellen in het jaar volgend op het jaar waarin onvoldoende opleidingspunten zijn behaald. De advocaat kan die 'ingehaalde' opleidingspunten in dat jaar niet mee laten tellen als reguliere opleidingspunten of op een later tijdstip inzetten om een tekort te compenseren (zie het tweede lid). De in te halen punten komen daardoor bovenop de regulier te behalen opleidingspunten in een kalenderjaar.

Het derde lid maakt duidelijk dat de advocaat in overtreding is zodra hij zijn opleidingspunten niet haalt, ook als hij van plan is deze te gaan inhalen. Artikel 4.5 bevat geen recht op een tekort, maar een verplichting die een eerder tekort beoogt te herstellen. Zowel niet voldoen aan artikel 4.4 als niet voldoen aan artikel 4.5 is tuchtrechtelijk laakbaar en op grond van artikel 45g van de Advocatenwet administratiefrechtelijk handhaafbaar. De inhaalverplichting in dit artikel is ook van toepassing als de deken een dekenbezwaar heeft ingediend.

Artikel 4.6

Artikel 4.6 bevat een herintredersregeling. Die is bedoeld voor bijvoorbeeld advocaten die enige tijd geschrapt zijn en na meer dan een jaar weer de praktijk willen gaan uitoefenen. De heringetreden advocaat dient aanvullend op de hoofdregel nog twintig opleidingspunten te behalen met opleiding over juridische onderwerpen op voor de praktijk van de advocaat relevante rechtsgebieden. Deze

opleidingspunten dienen te worden behaald gedurende de eerste twaalf maanden na zijn inschrijving. Een herintredende advocaat die halverwege het jaar wordt beëdigd, moet dus voor 1 juli van het daaropvolgende jaar twintig punten hebben behaald. Deze opleidingspunten komen bovenop de opleidingspunten die hij op grond van artikel 4.4, eerste lid juncto tweede lid, dient te behalen. De herintrederspunten kunnen in tegenstelling tot de reguliere opleidingspunten niet worden behaald met vaardighedentrainingen of andere niet-juridische cursussen. Het doel van de regeling is de kennisachterstand te herstellen die de advocaat heeft opgelopen door de praktijk enige tijd niet uit te oefenen. Met de eis dat de opleidingspunten moeten worden behaald met het volgen of geven van een juridisch inhoudelijke opleiding of het schrijven van juridische artikelen, is het beste gewaarborgd dat de kennis van de herintredende advocaat snel actueel zal zijn.

In het tweede lid is bepaald dat de raad van de orde kan afwijken van de eis om twintig extra opleidingspunten te behalen. Het kan immers voorkomen dat de kennis en kunde van de heringetreden advocaat van dien aard is dat een gehele of gedeeltelijke vrijstelling is gerechtvaardigd. De advocaat hoeft dan maar een deel of in het geheel geen extra opleidingspunten te behalen. De heringetreden advocaat dient te motiveren waarom hij van mening is dat vermindering van het aantal te behalen opleidingspunten dient plaats te vinden. Een reden kan zijn dat de heringetreden advocaat tot kort voor herintreding juridische werkzaamheden heeft verricht vergelijkbaar met de advocatuurlijke praktijk dan wel gedurende de tijd dat hij niet ingeschreven stond een juridische opleiding heeft gevolgd. Het ligt voor de hand de bevoegdheid om af te wijken van de hoofdregel te leggen bij de raden van de orde gezien hun bevoegdheden inzake de inschrijving van advocaten. Een door de raad van de orde verleende vrijstelling is een beschikking in de zin van de Awb, waartegen administratief beroep openstaat bij de algemene raad op grond van artikel 8.3, tweede lid. Dit geldt ook voor een gedeeltelijk verleende of geweigerde vrijstelling.

De raad van de orde kan aan de vrijstelling, gelet op de rol van de advocaat en het belang van de rechtzoekenden, voorwaarden verbinden op grond van het derde lid. Hierbij valt te denken aan de verplichting om de opleidingspunten waarvoor geen vrijstelling is verleend op één bepaald rechtsgebied te behalen.

Artikel 4.7

Ook een advocaat die ziek is en daardoor de praktijk niet of slechts gedeeltelijk uitoefent, moet voldoen aan de verplichting om opleidingspunten te halen (artikel 4.4, eerste lid). Als hij in een jaar te weinig opleidingspunten heeft behaald, geldt de inhaalverplichting van artikel 4.5 ook voor hem. Echter, indien de ziekte ertoe leidt dat hij de praktijk langer dan zes maanden in het geheel niet uitoefent, biedt artikel 4.7 een voorziening. De advocaat kan dan verzoeken om toepassing van het artikel, ook al voor hij de uitoefening van de praktijk hervat. De advocaat doet zijn verzoek bij de raad van de orde. De raad van de orde heeft niet de mogelijkheid het verzoek te weigeren indien de advocaat voldoet aan het vereiste dat hij de praktijk een half jaar of langer niet heeft uitgeoefend wegens ziekte. De advocaat zal dit aannemelijk moeten maken, bijvoorbeeld door een doktersverklaring over te leggen.

Het effect van de toepassing van dit artikel is in twee aspecten te onderscheiden. Deze aspecten zijn beschreven in het tweede en derde lid. Het tweede lid ziet op verplichtingen die (tijdelijk) niet van toepassing zijn. Het derde lid ziet op de verplichtingen indien de praktijk weer wordt hervat.

De advocaat op wie dit artikel van toepassing is, hoeft geen opleidingspunten te halen zo lang hij de praktijk niet uitoefent. Dat geldt voor de 'reguliere' opleidingspunten bedoeld in artikel 4.4 en voor de inhaalverplichting van artikel 4.5. De advocaat kan te dezen tuchtrechtelijk niets worden verweten, vanaf het moment dat dit artikel op hem van toepassing is.

Voorbeeld: In een kalenderjaar is de advocaat ziek en oefent de praktijk niet uit sinds maart. In oktober verzoekt hij om toepassing van artikel 4.7. Zo lang hij de praktijk niet uitoefent wegens ziekte, hoeft de advocaat geen opleidingspunten te halen.

Het kan zijn dat de advocaat in het jaar daaraan voorafgaand te weinig punten heeft gehaald, terwijl hij niet ziek was of de praktijk nog (gedeeltelijk) uitoefende. In dat geval is het níét voldaan hebben aan artikel 4.4, eerste lid, in dat voorgaande jaar, wèl tuchtrechtelijk laakbaar. Maar de advocaat is níét gehouden de opleidingspunten in te halen op grond van artikel 4.5, indien dit artikel 4.7 op hem van toepassing is. Deze in te halen punten zijn daarmee kwijtgescholden. De inhaalverplichting van artikel 4.5 geldt niet voor een tekort aan opleidingspunten dat is ontstaan voordat de advocaat wegens ziekte de praktijk niet meer uitoefende. Tijdens de ziekte langer dan zes maanden ontstaat geen tekort aan opleidingspunten (tweede lid), dus is vanzelfsprekend dat de inhaalverplichting van artikel 4.5 dan evenmin van toepassing is. Het is denkbaar dat de advocaat nog niet voldoet aan de voorwaarde voor de toepassing van dit artikel op het moment dat een tekort aan opleidingspunten wordt geconstateerd (zie voorbeeld 3 hieronder). Als de advocaat de praktijk niet uitoefent vanwege ziekte, en hij doet op een later moment een beroep op deze ziekteregeling, dan vervalt het tekort op dat moment alsnog. Maar als de ziekte (of het niet uitoefenen van de praktijk) korter duurt dan zes maanden, dan kan de advocaat geen beroep doen op artikel 4.7 en blijft het tekort en de inhaalverplichting bestaan. Een tweede effect van de toepassing van dit artikel is beschreven in het derde lid. Indien de advocaat de praktijk weer (gedeeltelijk) hervat, moet hij gaan voldoen aan het derde lid. Allereerst moet hij in de rest van het kalenderjaar naar rato het aantal opleidingspunten halen, afhankelijk van het moment waarop de advocaat de praktijkuitoefening hervat (zie de tabel in de toelichting op artikel 4.4). Als hij dus halverwege het jaar de praktijkuitoefening hervat, dan moet de advocaat tien opleidingspunten halen in dat kalenderjaar (derde lid, onderdeel a).

Ten tweede moet de advocaat een aantal extra punten halen, vergelijkbaar met de herintredersregeling (derde lid, onderdeel b). Het aantal opleidingspunten dat hij moet behalen is afhankelijk van de duur van het niet uitoefenen van de praktijk in verband met de ziekte. Na zes maanden ziekte moet de advocaat vijf opleidingspunten extra halen. Na een jaar ziekte is dat aantal tien en na twee jaar ziekte is het aantal gelijk aan het aantal dat een herintreder moet halen, namelijk twintig. Hij heeft dan tevens twaalf maanden om deze extra punten te halen. De raad van de orde kan hiervoor gedeeltelijke vrijstelling verlenen (artikel 4.7, vierde lid). De vrijstelling kan worden verleend indien de advocaat voldoende actuele kennis heeft of heeft opgedaan. De advocaat zal naar verwachting in geval van ziekte niet andere juridisch relevante werkervaring opgedaan hebben. Maar het is niet uitgesloten dat hij gepubliceerd heeft, of een cursus gevolgd of gegeven. In die gevallen zou de raad van de orde een vrijstelling kunnen verlenen.

Voorbeeld 1: Een advocaat hervat in maart van een kalenderjaar de praktijk na een ziekte van negen maanden. Hij doet bij de raad van de orde een beroep op toepassing van dit artikel. Een tekort aan opleidingspunten in het voorgaande jaar is dan niet tuchtrechtelijk laakbaar. Hij moet dan voor het einde van dat kalenderjaar zeventien opleidingspunten halen (zie tabel in toelichting bij artikel 4.4). Hij moet daarnaast vijf opleidingspunten halen voor maart van het daaropvolgende kalenderjaar. Eventuele achterstanden in opleidingspunten in het voorgaande kalenderjaar zijn kwijtgescholden en deze hoeft hij niet in te halen op grond van artikel 4.5.

Voorbeeld 2: Aan het begin van een kalenderjaar heeft een advocaat al tien opleidingspunten behaald. Hij hoefde geen punten in te halen. In april wordt de advocaat ziek en stopt hij met de uitoefening van de praktijk. De advocaat raakt aan de beterende hand en wil de praktijk in december weer oppakken. Het is de vraag of het voor hem gunstig is om een beroep te doen op de ziekteregeling. Als hij geen beroep op de ziekteregeling doet moet hij in de maand december tien opleidingspunten halen. Doet hij wel een beroep op de ziekteregeling, dan moet hij in december twee opleidingspunten halen (derde lid, onderdeel a) en voor december in het daarop volgende jaar nog eens vijf punten extra.

Voor deze advocaat kan het inroepen van de ziekteregeling dus gunstig zijn. Die afweging kan anders uitvallen als hij meer punten zou hebben gehaald aan het begin van het jaar.

Voorbeeld 3: Een advocaat wordt in november van een jaar ziek. Hij heeft in dat jaar nog geen opleidingspunten gehaald. Op de laatste dag van december van dat jaar voldoet hij (nog) niet aan de

voorwaarden om de ziekteregeling in te roepen. Naar de letter van de regeling voldoet de advocaat niet aan artikel 4.4. In het daarop volgende jaar is de inhaalverplichting op hem van toepassing. In mei voldoet deze advocaat aan de voorwaarden van de ziekteregeling.

Indien de advocaat geen toepassing zou geven aan de ziekteregeling, zou hij bij hervatting van de praktijk in dat resterende deel van het jaar 40 opleidingspunten moeten halen. Hij verzoekt om toepassing van deze regeling want dan moet hij bij hervatting van de praktijk in juni, nog twaalf opleidingspunten halen, en voor juni van het jaar erop nog eens vijf opleidingspunten extra halen. Het tekort dat geconstateerd werd op 1 januari vervalt omdat de ziekteregeling na het ontstaan van het tekort van toepassing werd. Op grond van het tweede lid is de inhaalverplichting op dat tekort dus niet van toepassing.

Afdeling 4.2 Vakbekwaamheidseisen cassatie

Paragraaf 4.2.1 Advocaat bij de Hoge Raad

Sinds de inwerkingtreding van de Wet versterking cassatierechtspraak op 1 juli 2012 zijn de artikelen 9j en 9k in de Advocatenwet opgenomen. Op grond van deze artikelen gelden kwaliteitseisen voor advocaten die optreden voor de Hoge Raad op het rechtsgebied burgerlijke zaken. In deze verordening wordt dit rechtsgebied korthedshalve aangeduid als civiele cassatie. Regels voor cassaties in strafzaken en fiscale zaken kunnen te zijner tijd bij verordening worden gesteld. Een dergelijke verordening vergt dan naar verwachting tevens wijziging van deze artikelen.

Op grond van het Wetboek voor burgerlijke rechtsvordering kunnen uitsluitend advocaten met de aantekening 'advocaat bij de Hoge Raad' in cassatiezaken optreden.

Artikel 4.8

De advocaat bij de Hoge Raad onderhoudt zijn specifieke kennis op het terrein van burgerlijk recht of burgerlijk procesrecht en cassatietechniek door ten minste tien opleidingspunten per jaar te behalen op die terreinen. Indien de advocaat daaraan niet voldoet, kan de raad van de orde op grond van artikel 9k, eerste lid, van de Advocatenwet de raad van discipline verzoeken om doorhaling van de aantekening. Als dat verzoek wordt toegewezen, verliest de advocaat de hoedanigheid van advocaat bij de Hoge Raad.

Artikel 4.9

Een advocaat met de (on)voorwaardelijke aantekening "advocaat bij de Hoge Raad" voor burgerlijke zaken moet daadwerkelijk cassatiezaken behandelen om vaardigheid erin op te doen of de vaardigheid te behouden. Het aantal zaken dat de advocaat per drie jaar moet behandelen is ten minste twaalf.

Van de twaalf zaken moet ten minste de helft in die drie jaar hebben geleid tot een inhoudelijke beoordeling door de Hoge Raad. Voor dat aantal telt een afdoening op grond van artikel 80a van de Wet op de rechterlijke organisatie niet mee. Ook tellen zaken niet mee die aan het eind van de drie jaar nog niet tot een uitspraak hebben geleid.

Onder behandelen van een zaak wordt niet uitsluitend verstaan het optreden bij de Hoge Raad, maar ook het vervaardigen van een positief of negatief cassatie-advies. In dat geval kan de zaak niet tevens worden opgevoerd als een zaak die heeft geleid tot een inhoudelijke beoordeling door de Hoge Raad.

De advocaat zal desgevraagd (krachtens artikel 4.14, tweede lid, of op verzoek of vordering van de deken op grond van afdeling 5.2 van de Awb), moeten aantonen welke zaken hij heeft behandeld, welke zaken tot een inhoudelijke beoordeling hebben geleid en welke niet, en of hij een zaak met meer dan een advocaat heeft behandeld.

Voor de controle op deze praktijkeis is het aan te bevelen dat de advocaat (jaarlijks) registreert welke zaken hij heeft behandeld en welke tot een inhoudelijke beoordeling van de Hoge Raad hebben geleid. De deken

kan op grond van afdeling 5.2 van de Awb om deze informatie verzoeken. Hij kan de gegevens ook ontvangen in het kader van de jaarlijkse centrale controle op de verordening . Door de informatie over drie jaar te bekijken, kan de raad van de orde beoordelen of de advocaat voldoet aan de eis, genoemd in het eerste lid.

Als blijkt dat de advocaat niet aan de gestelde eisen voldoet, kan de raad van de orde aan de raad van discipline verzoeken dat de aantekening “advocaat bij de Hoge Raad” wordt doorgehaald (artikel 9k, eerste lid, Advocatenwet). Zolang niet onherroepelijk is beslist, kan de advocaat zaken bij de Hoge Raad behandelen. Indien onherroepelijk is beslist, dan vervalt de aantekening en kan de advocaat geen cassatiezaken meer behandelen. Hij dient, in samenspraak met de raad van de orde, de zaken over te dragen aan een advocaat die wel mag optreden voor de Hoge Raad. De belangen van de cliënt kunnen op die manier veiliggesteld worden.

Het tweede lid biedt specialisten in rechtsgebieden waarin zich weinig cassatiezaken voordoen, de mogelijkheid een vrijstelling te verzoeken van de praktijkeisen, bedoeld in het eerste lid. Het gaat dan om rechtsgebieden in een bepaalde niche. Een advocaat die uitsluitend op dat rechtsgebied werkzaam is, kan verwachten dat hij weinig cassatiezaken zal krijgen. Deze advocaat kan om (gedeeltelijke) vrijstelling verzoeken van de verplichting uit het eerste lid. Deze vrijstelling wordt alleen verleend indien het naar de overtuiging van de algemene raad vast is komen te staan dat er op dat specifieke rechtsgebied zo weinig zaken aangebracht worden bij de Hoge Raad, dat het onredelijk is om onverminderd vast te houden aan twaalf zaken per drie jaar, waarvan er zes tot een inhoudelijke beoordeling door de Hoge Raad hebben geleid. De algemene raad kan gehele of gedeeltelijke vrijstelling verlenen. Gedeeltelijke vrijstelling houdt in dat volstaan kan worden met een geringer aantal zaken. Indien de algemene raad op grond van artikel 4.9, tweede lid, een gedeeltelijke vrijstelling heeft verleend wordt daarin het aantal te behandelen zaken genoemd. De advocaat moet aantonen dat aantal zaken te hebben behandeld. Dus als de advocaat voor vier zaken een vrijstelling heeft gekregen, moet hij er nog acht behandeld hebben in drie jaar tijd.

De algemene raad kan de bevoegdheid om te beslissen op verzoeken om vrijstelling mandateren aan bijvoorbeeld de commissie cassatie. Het is tevens denkbaar dat, indien de algemene raad de commissie niet mandateert, de commissie op andere wijze om haar expertise wordt gevraagd

Paragraaf 4.2.2 Aantekening civiele cassatie

Deze paragraaf beschrijft de inhoudelijke criteria en de procedure voor het verkrijgen van de verklaring voor de aantekening “advocaat bij de Hoge Raad”.

Artikel 4.10

Artikel 4.10 kent de bevoegdheid toe aan de algemene raad om de verklaring af te geven.

De algemene raad verleent de advocaat een verklaring indien de advocaat naar genoegen van de commissie civiele cassatie heeft voldaan aan de daartoe bij deze verordening gestelde eisen. Met deze verklaring kan de advocaat aan de secretaris van de algemene raad om aantekening op het tableau verzoeken. Op basis van de verklaring vindt door de secretaris van de algemene raad de (voorwaardelijke) aantekening “advocaat bij de Hoge Raad” op het tableau plaats (artikel 9j, tweede lid, Advocatenwet). Of de aantekening voorwaardelijk of onvoorwaardelijk is, is voor anderen dan de toezichthouder, de commissies civiele cassatie en de algemene raad niet kenbaar.

Voor civiele cassatie zijn er twee soorten verklaringen als bedoeld in artikel 9j, tweede lid, van de Advocatenwet. De eerste verklaring leidt tot de voorwaardelijke aantekening en de tweede verklaring leidt tot de onvoorwaardelijke aantekening.

De weigering om een verklaring af te geven is een beschikking in de zin van de Awb waartegen bezwaar open staat bij de algemene raad.

Tegen de weigering van de secretaris van de algemene raad om de hoedanigheid van “advocaat bij de Hoge Raad” aan te tekenen staat beroep open bij het hof van discipline (artikel 9j, zevende lid, van de Advocatenwet). Deze bepaling biedt onder meer rechtsbescherming voor de uitoefening van de gebonden bevoegdheid tot verwerking van de aantekening op het tableau.

Het verlies van de (on)voorwaardelijke aantekening van advocaat bij de Hoge Raad is beschreven in artikel 9k, eerste lid, van de Advocatenwet. De raad van de orde kan de raad van discipline verzoeken te beslissen dat de aantekening wordt doorgehaald. Dat kan in de gevallen waarin de advocaat niet (meer) voldoet aan de in deze verordening gestelde eisen. Volgens deze systematiek kan een advocaat zijn (on)voorwaardelijke aantekening slechts verliezen door tussenkomst van de raad van de orde en de raad van discipline. Tegen een beslissing van de raad van discipline staat beroep open bij het hof van discipline.

Artikel 4.11 en artikel 4.12

Een advocaat die de cassatiepraktijk wenst uit te oefenen, moet op het tableau zijn ingeschreven met de aantekening “advocaat bij de Hoge Raad”. Daartoe is allereerst de voorwaardelijke aantekening noodzakelijk. Met die aantekening is de advocaat bevoegd om op te treden bij de Hoge Raad en wordt hij in staat gesteld om te voldoen aan de vereisten voor het afleggen van de proeve van bekwaamheid, bedoeld in artikel 4.13. De voorwaardelijke aantekening vervalt na drie jaar van rechtswege.

Om de secretaris van de algemene raad te kunnen verzoeken om een voorwaardelijke aantekening op het tableau als “advocaat bij de Hoge Raad”, moet de advocaat de in dit artikel bedoelde verklaring aanvragen. Hij richt zich dan tot de algemene raad met het verzoek examen af te mogen leggen. Bij dat verzoek toont de advocaat aan dat hij onvoorwaardelijk als advocaat is ingeschreven op het tableau (artikel 9j, eerste lid, van de Advocatenwet) en dat hij voldoet aan het vereiste, genoemd in artikel 4.11, eerste lid, onderdeel a, of daarvoor een vrijstelling heeft gekregen (derde lid). Anders wordt het verzoek niet in behandeling genomen. Tijdens het examen wordt met name de theoretische kennis van het burgerlijk (proces)recht getoetst, in het bijzonder het appel- en cassatieprocesrecht.

Voor het afleggen van het examen is een vergoeding verschuldigd, waarvan de algemene raad de hoogte vaststelt op grond van artikel 2.29.

De voorwaardelijke aantekening “advocaat bij de Hoge Raad” geldt voor een termijn van drie jaar. Het is de bedoeling dat de advocaat vóór het verstrijken van deze drie jaar de onvoorwaardelijke aantekening “advocaat bij de Hoge Raad” in burgerlijke zaken aanvraagt en verkrijgt. In bijzondere omstandigheden, waaronder de situatie dat er in rechtsgebieden zich weinig cassatiezaken voordoen, is een verlenging van de termijn van drie jaar mogelijk. Het gaat dan om rechtsgebieden in een bepaalde niche. Een advocaat die uitsluitend op dat rechtsgebied werkzaam is, kan verwachten dat hij weinig cassatiezaken zal krijgen. Deze verlenging wordt alleen verleend indien het naar de overtuiging van de algemene raad vast is komen te staan dat er op dat specifieke rechtsgebied zo weinig zaken aangebracht worden bij de Hoge Raad, dat het onredelijk is om onverminderd vast te houden aan de geldingsduur van de inschrijving van drie jaar.

Op grond van het derde lid van artikel 4.11 kan de algemene raad vrijstelling verlenen van het bepaalde in artikel 4.11, eerste lid, onderdeel a, indien een advocaat in een vorige functie kennis en

kunde heeft verworven die nog actueel is, maar in het voorafgaande jaar geen (advocatuurlijke) opleidingspunten heeft gehaald, omdat hij niet als advocaat was ingeschreven. Deze advocaat valt mogelijk in een van de volgende categorieën.

1. Voormalig rechters, niet zijnde leden van de Hoge Raad

Rechters moeten dertig opleidingspunten per jaar behalen; deze zijn vergelijkbaar met de advocatuurlijke opleidingspunten. Niettemin gelden deze niet als opleidingspunten behaald op grond van artikel 4.4.

Wanneer niet voldaan is aan de eis dat ten minste tien op opleidingspunten het gebied van civiele cassatie zijn behaald, is vrijstelling denkbaar wanneer betrokkene geacht moet worden het civiele procesrecht en het BW voldoende te beheersen. Wanneer het appelrechters (in de civiele kamers) betreft, kan in de regel van die kennis worden uitgegaan en ligt vrijstelling voor de hand. Bij civiele rechters van rechtbanken zou opleiding op het gebied van het appel- en cassatieprocesrecht nodig kunnen zijn. De werkzaamheden van de voormalig rechters zijn niet langer actueel als deze langer dan drie jaar geleden beëindigd zijn.

2. Cassatie-experts

Leden van de Hoge Raad of het parket bij de Hoge Raad hebben geen verplichting ten aanzien van permanente opleiding. De algemene raad acht het redelijk te veronderstellen dat raadsheren, leden van het parket en medewerkers van het wetenschappelijke bureau van de Hoge Raad genoegzaam over actuele kennis van de cassatiepraktijk beschikken, mits de werkzaamheden niet langer dan drie jaar geleden werden verricht.

3. Wetenschappers

Promovendi en universitair (hoofd)docenten op het terrein van burgerlijk procesrecht of cassatieprocesrecht. De algemene raad zal bij deze personen ook in zijn afweging betrekken in hoeverre de kennis en kunde betrekking heeft op de procespraktijk van advocaten.

Artikel 4.13 en artikel 4.14

De verklaring voor de onvoorwaardelijke aantekening "advocaat bij de Hoge Raad" in burgerlijke zaken wordt verkregen door de proeve van bekwaamheid met goed gevolg af te leggen. Op elk gewenst moment, maar uiterlijk vóór expiratie van de driejaarstermijn, bedoeld in artikel 4.11, tweede lid, verzoekt de advocaat de algemene raad schriftelijk deze proeve af te leggen.

Bij het verzoek toont de advocaat aan dat hij het relevante aantal opleidingspunten heeft behaald, bedoeld in artikel 4.8, eerste lid.. De algemene raad kan nadere regels stellen over de wijze waarop de proeve wordt aangevraagd en afgenomen, de over te leggen cassatiedossiers en de inhoud van de proeve van bekwaamheid (artikel 4.14, tweede lid).

Bij het verzoek toont de advocaat aan dat hij voldoet aan de eis genoemd in artikel 4.9, eerste lid. De advocaat zal ten minste twaalf zaken moeten behandelen in de drie jaar waarin hij een voorwaardelijke aantekening heeft op grond van artikel 4.11. Van die twaalf zaken moeten er ten minste zes tot een inhoudelijke beoordeling door de Hoge Raad hebben geleid. Een afdoening op grond van artikel 80a van de Wet op de rechterlijke organisatie telt niet mee. De geldigheidsduur heeft tot gevolg dat een advocaat tijdig de proeve van bekwaamheid moet afleggen om ook binnen dat tijdvak de tijd te hebben voor een eventuele herkansing.

In gevallen dat meer dan één advocaat behandelaar is of is geweest van een zaak, moet daarvan melding gedaan worden in de opgave van het aantal behandelde zaken. De algemene raad kan nadere regels stellen over de mate waarin zaken aan meerdere behandelaars worden toegerekend (artikel 4.9, vierde lid).

Indien de advocaat heeft aangetoond te voldoen aan artikel 4.13, onderdeel a en b, wordt hij in de gelegenheid gesteld de proeve van bekwaamheid af te leggen. De proeve van bekwaamheid omvat een inhoudelijke beoordeling van door de advocaat opgestelde cassatiestukken in twee dossiers. Bij de mondelinge bespreking van de dossiers zal de theoretische kennis van het appel- en cassatieprocesrecht worden betrokken alsmede de wettelijke vereisten waaraan de stukken moeten voldoen. Cassatieadviezen moeten voldoen aan het gestelde in artikel 7.6.

Voor het afleggen van de proeve van bekwaamheid is een vergoeding verschuldigd, waarvan de algemene raad de hoogte vaststelt op grond van artikel 2.29.

Indien de proeve van bekwaamheid met goed gevolg is afgelegd, verkrijgt de advocaat een verklaring waarmee hij de secretaris van de algemene raad kan verzoeken om aantekening op het tableau als "advocaat bij de Hoge Raad" in burgerlijke zaken (artikel 9j, tweede lid, Advocatenwet)

Hoofdstuk 5 Praktijkstructuren

Afdeling 5.1 Algemeen

Artikel 5.1

Een advocaat moet de belangen van zijn cliënt partijdig en onafhankelijk kunnen bedienen. Dit volgt uit enkele van de kernwaarden van de advocaat, zoals onafhankelijkheid, vertrouwelijkheid, integriteit en partijdigheid. De onafhankelijkheid van de advocaat is essentieel voor het vertrouwen in een advocaat. De onafhankelijkheid is ook onmisbaar voor een goede invulling van de kernwaarden vertrouwelijkheid en partijdigheid.

Artikel 5.1 is daarom een kernbepaling in deze verordening. De overige artikelen uit hoofdstuk 5 zijn te beschouwen als een uitwerking en verfijning van deze norm.

Met de formulering 'kunnen worden gebracht' is bedoeld dat het niet noodzakelijk is dat het gevaar zich daadwerkelijk voordoet of heeft voorgedaan. Er is dus een hoge mate van voorzichtigheid opgedragen aan de advocaat om zijn onafhankelijkheid te bewaren.

In het tweede lid is omwille van de wetgevingsefficiëntie volstaan met een verwijzing naar het eerste lid. Ook het tweede lid beoogt te voorkomen dat alle in het eerste lid genoemde elementen in gevaar kunnen worden gebracht.

Artikel 5.2

Dit artikel beschrijft de voorkomende (rechts)vormen van uitoefening van de praktijk door advocaten. Voor de in de onderdelen b en c genoemde wijzen gelden nadere regels die met name dienen ter bescherming van de onafhankelijkheid van de advocaat.

Een advocaat die eigenstandig de praktijk uitoefent, waarbij hijzelf rekening en risico draagt en de zeggenschap heeft, oefent de praktijk uit als bedoeld in onderdeel a. Hij heeft een onderneming die in het handelsregister is ingeschreven als een eenmanszaak. Het kan zijn dat deze advocaat gebruik maakt van een praktijkrechtspersoon; hij is dan de enige die in deze praktijkrechtspersoon zeggenschap heeft. Ook is het mogelijk dat deze advocaat personeel in dienst heeft.

De advocaat sluit met cliënten een overeenkomst van opdracht, waarbij hij als enige verantwoordelijk is voor de uitvoering van de overeenkomst. De overeenkomst hoeft niet uitsluitend met cliënten gesloten te worden, maar kan ook gesloten worden met bijvoorbeeld een advocatenkantoor. De advocaat kan dan bijvoorbeeld als adviseur worden ingehuurd. Hij houdt dan zeggenschap over de praktijkuitoefening, ook al werkt hij gezamenlijk aan een individuele zaak met advocaten of medewerkers van het bedoelde advocatenkantoor.

De advocaat die zelfstandig de praktijk uitoefent kan een kostenmaatschap overeengekomen zijn. Een kostenmaatschap is meestal een stille (niet-openbare) maatschap. De maten treden onder en in eigen naam op naar derden. Er wordt dan geen rekening en risico of zeggenschap gedeeld. Daardoor is er geen sprake van een samenwerkingsverband. Dat kan anders liggen indien wel onder een gemeenschappelijke naam naar buiten wordt opgetreden. In dat geval kan er een openbare maatschap ontstaan, waardoor de maten onderling risico delen. De contractant van de maatschap kan in dat geval de andere maten (mede-)aansprakelijk stellen. Daarmee is voldaan aan een van de criteria van artikel 5.3. Door het optreden onder gemeenschappelijke naam van een kostenmaatschap kan dus een samenwerkingsverband ontstaan.

Onderdeel b ziet op het uitoefenen van de praktijk in een samenwerkingsverband. Voor de vereisten van een samenwerkingsverband zie artikel 5.3. De samenwerking kan rechtspersoonlijkheid hebben, bijvoorbeeld een naamloze of besloten vennootschap, maar dat hoeft niet, bijvoorbeeld in geval van een (openbare) maatschap.

Onderdeel c ziet op de advocaten die in dienstverband werkzaam zijn. In het spraakgebruik wordt de term 'advocaat in dienstverband' meestal alleen gebruikt voor advocaten in dienst van een bedrijf of (overheids)organisatie (zie artikel 5.9, onderdelen e tot en met g). Het ziet echter ook op de meeste stagiaires en advocaat-medewerkers. Het merendeel van de in Nederland ingeschreven advocaten werkt op basis van een arbeidsovereenkomst; deze vallen onder dit onderdeel. Bijvoorbeeld de advocaten die bij grotere kantoren werken vallen hieronder, behalve als ze partner zijn. De partners van die kantoren vallen onder onderdeel b.

Artikel 5.3

Er is sprake van een samenwerkingsverband, als een vorm van samenwerking voldoet aan een van de in dit artikel genoemde criteria. De criteria zijn: het delen van rekening en risico of het delen van zeggenschap of eindverantwoordelijkheid over de praktijkuitoefening.

De opsomming in dit artikel is alternatief. Het is mogelijk dat een samenwerkingsverband aan meer dan een criterium voldoet. In dat geval is er ook sprake van een samenwerkingsverband.

Het is niet van belang welke rechtsvorm gekozen is. Een praktijkrechtspersoon met meerdere advocaten is ook een samenwerkingsverband in de zin van de verordening omdat in elk geval voldaan wordt aan het voor gezamenlijke rekening en risico de praktijk uitoefenen (onderdeel a).

Als het kantoor een eenmanszaak betreft, waarin een advocaat als zelfstandige de praktijk uitoefent, dan is er geen sprake van een samenwerkingsverband (zie HvD 15-06-2001, 3356). Op grond van artikel 7.4 is het de advocaat dan ook niet toegestaan zich ten onrechte te presenteren als ware hij een onderdeel van een samenwerkingsverband. Hij mag wel onder een gemeenschappelijke naam naar buiten optreden (artikel 5.5) maar moet daarbij kenbaar maken dat geen sprake is van een samenwerkingsverband (artikel 7.4).

Een kostenmaatschap kan een samenwerkingsverband zijn, maar dat hoeft niet. Dat hangt af van de afspraken die binnen de kostenmaatschap zijn gemaakt. Een kostenmaatschap is in de meest zuivere betekenis van het woord een stille maatschap en treedt niet als entiteit naar buiten. De kostenmaatschap deelt kosten voor huisvesting, kantoororganisatie en personeel. De maten in de maatschap oefenen zelfstandig de praktijk uit, onder eigen verantwoordelijkheid en voor eigen rekening en risico. Deze kostenmaatschap voldoet niet aan het ondernemingsbegrip van artikel 2 van het Handelsregisterbesluit 2008 en wordt om die reden niet in het handelsregister bij de kamer van koophandel geregistreerd. De ondernemingen zijn in dit geval de eenmanszaken van de maten van de kostenmaatschap. Deze eenmanszaken worden, eventueel met hun praktijkrechtspersoon, wel geregistreerd in het handelsregister.

Er kunnen binnen de maatschap afspraken zijn gemaakt die zien op de praktijkuitoefening. Te denken valt aan afspraken over te volgen opleiding of over aantallen zaken die op basis van toevoeging worden gedaan. Er kunnen zelfs afspraken zijn dat de maten in de maatschap gezamenlijk zaken behandelen.

Van een samenwerkingsverband is geen sprake indien de samenwerking uitsluitend gericht is op een of meer van de volgende aspecten: a. het delen van kennis; b. het (door)verwijzen van cliënten; c. het gebruikmaken van dezelfde voorzieningen (bijvoorbeeld kaderovereenkomsten met een deurwaarder of d. het delen van gezamenlijke kosten voor huisvesting, ondersteunende diensten en externe affichering.

Externe affichering gebeurt meestal door het gebruik van een gemeenschappelijke naam of een gelijkkluidend deel van de handelsnaam (gedeelde naam). Dit is toegestaan indien voldaan is aan artikel 5.5.

Om te beoordelen of er gewerkt wordt voor gezamenlijke rekening en risico, kan een aantal factoren worden meegenomen.

Als de advocaat met derden afspraken heeft dat hij behalve de kosten verbonden aan een zaak ook de opbrengsten voortkomend uit de behandeling van een zaak deelt, is er sprake van gezamenlijk rekening en risico. Het maakt dan niet uit of het een heel klein deel is of meer substantieel.

Als de overeenkomst met de cliënt is gesloten met de maatschap of andere samenwerkende entiteit (vof of stichting), is die entiteit een samenwerkingsverband. Dat geldt tevens als in de overeenkomst is bepaald dat aan het samenwerkingsverband dient te worden betaald. Ook dan is er ook sprake van gezamenlijke rekening en (incasso-) risico.

Zeggenschap of eindverantwoordelijkheid over de praktijkuitoefening delen

Er is sprake van het delen van zeggenschap over de praktijkuitoefening (onderdeel b) indien anderen dan de advocaat formeel of feitelijk invloed uitoefenen op de door de advocaat te maken keuzes in een zaak of bij het aannemen van een zaak. Een indicatie dat zeggenschap wordt gedeeld is de aanwezigheid van een of meer bestuurders. In geval van een bestuur is er daarom sprake van een samenwerkingsverband.

De advocaat die inmenging van anderen te dulden heeft bij de concrete behandeling van een zaak deelt de zeggenschap of eindverantwoordelijkheid over de praktijkuitoefening. Onder praktijkuitoefening wordt verstaan al hetgeen met de concrete afhandeling van een zaak te maken heeft; de keuzes in de procedure, de juridische aspecten, de inhoud van de adviezen en communicatie, de kennis en kunde van de betrokken medewerkers, de betaling van kosten verbonden aan de juridische procedure (de specifieke kosten).

Onder praktijkuitoefening wordt niet verstaan de bedrijfs-, of de praktijkvoering; de aspecten die zien op het ondernemerschap, de inkoop, vaste lasten. Een samenwerkingsverband kan worden aangenomen, indien de

bedrijfsvoering zodanig is geïntegreerd dat er een bestuurder is.

Artikel 5.4

Met het oog op het beschermen van de onafhankelijkheid van de advocaat zijn er beperkingen gesteld aan degenen met wie de advocaat een samenwerkingsverband mag aangaan. De in dit artikel genoemde personen (of rechtspersonen) zijn beoefenaren van vrije beroepen die voldoen aan de hiernavolgende criteria.

De beroepsbeoefenaren zijn onderworpen aan tuchtrecht, vergelijkbaar met dat van de advocaat.

De samenwerking met deze beroepsgroep brengt de vrijheid en onafhankelijkheid van de advocaat, met inbegrip van de partijdige belangenbehartiging en de daarmee samenhangende vertrouwensrelatie, niet in gevaar. Voor de uitoefening van het beroep is een academische of daarmee gelijk te stellen opleiding vereist. De in dit artikel genoemde beroepsbeoefenaren oefenen allen in enigerlei vorm de rechtspraak uit. Onder rechtspraak wordt mede verstaan de advisering door belastingadviseurs.

Artikel 5.5

Het is een advocaat uitsluitend toegestaan onder een gemeenschappelijke naam naar buiten op te treden met de in artikel 5.4, eerste lid, genoemde beroepsbeoefenaren. Hiermee wordt de jurisprudentie over het gebruik van een gemeenschappelijke naam van het hof van discipline van 12-06-2006, nr. 4496, (Adv.bl. 2007, nr.11) in stand gehouden.

Het onder een gemeenschappelijke naam naar buiten optreden heeft juridische effecten. Bijvoorbeeld kan daardoor een stille maatschap veranderen in een openbare maatschap. De maten in die maatschap kunnen daardoor dus aansprakelijk worden voor elkaars handelen. Daarom is het noodzakelijk om de toegestane kring van personen waarmee onder een naam naar buiten opgetreden kan worden, te beperken tot de groep waarmee (eveneens) een samenwerkingsverband aangegaan zou mogen worden, dus de genoemde beroepsbeoefenaren in artikel 5.3.

Tevens wekt het onder een 'gemeenschappelijke naam naar buiten optreden' mogelijk verwachtingen bij cliënten. Die verwachtingen kunnen ook verband houden met het behartigen van conflicterende belangen. Daarbij kan bijvoorbeeld een rol spelen dat de belangen van de tegenpartij worden behartigd door een advocaat die met hem onder een gemeenschappelijke naam optreedt.

De advocaat is gehouden te voorkomen dat hij tegenstrijdige belangen behartigt (gedragsregel 7). En hij zal de cliënt goed en juist moeten informeren over de vertrouwelijkheid tussen advocaat en cliënt, met welke partijen hij onder een gemeenschappelijke naam optreedt en op welke wijze daar al dan niet mee wordt samengewerkt. Als hij onder een gemeenschappelijke of gedeeltelijk gemeenschappelijke naam optreedt met de advocaat van een wederpartij, dan moet de advocaat zich er rekenschap van geven dat de schijn van belangenverstremming kan optreden. Op de in artikel 5.3 genoemde beroepsbeoefenaren wordt toezicht gehouden door verschillende instanties, waardoor meer controle is op het voorkomen van onjuiste verwachtingen en de naleving van terecht geweekte verwachtingen.

Afdeling 5.3 Bestuurders

Indien een kantoor een bestuur heeft, dan moeten bestuurders aan bepaalde eisen voldoen. Deze eisen gelden voor zowel bestuurders van rechtspersonen als bestuurders van andere samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld van die laatste is een maatschap. Het kantoor heeft dan natuurlijke personen aangesteld als bestuurder of managing partner van het samenwerkingsverband. De voorzitter heeft in de regel een doorslaggevende stem bij stakende stemmen. Daarom is opgenomen dat de voorzitter advocaat of beoefenaar van een toegelaten vrij beroep moet zijn). Het

eerste lid bepaalt tevens dat advocaten of beoefenaren van een toegelaten vrij beroep (o.a. notarissen) de meerderheid dienen te hebben, en daarmee doorslaggevende zeggenschap. Het is dus toegestaan dat een ander dan een lid van deze groep bestuurder wordt. Zo is het denkbaar dat een expert op het terrein van financiën een bestuursfunctie krijgt, of een marketing-deskundige. Deze personen zijn niet gebonden aan de regelgeving voor advocaten en vallen evenmin onder ander tuchtrecht, vergelijkbaar met dat van advocaten of van de beoefenaren van een toegelaten vrij beroep. Er is dus geen sanctionering of tuchtrechtelijke handhaving mogelijk op deze groep bestuurders. Om die reden moeten deze personen aan strengere eisen voldoen. Die eisen zijn neergelegd in het tweede lid.

Voor oud-beroepsbeoefenaren gelden eveneens extra eisen. In onderdeel b van het tweede lid zijn de ernstigere tuchtrechtelijke veroordelingen van elk van de vrije beroepen opgenomen. Een oud-advocaat of voormalige beoefenaar van een toegelaten vrij beroep kan geen bestuurder van een samenwerkingsverband of rechtspersoon worden als aan hem als maatregel het tijdelijk of permanent niet meer uitoefenen van het beroep is opgelegd.

Het derde lid bepaalt dat elke voorgenomen benoeming van een niet-advocaat als bestuurder gemeld moet worden bij de raad van de orde. Bij deze voorgenomen benoeming wordt in elk geval meegezonden een verklaring dat is voldaan aan de eisen genoemd in onderdelen a en b van het tweede lid. Daarnaast wordt de verklaring omtrent het gedrag (VOG) meegezonden. Op basis van deze mededelingen kan de raad van de orde nadere informatie opvragen op grond van het vierde lid. De bevoegde raad van de orde is die waar de praktijkrechtspersoon statutair is gevestigd of waar het samenwerkingsverband de hoofdvestiging heeft.

Afdeling 5.4 Rechtspersonen

Artikel 5.7

Dit artikel beschrijft de eisen waaraan de statuten van praktijkrechtspersonen en houdsterrechtspersonen moeten voldoen. De eerste twee leden zijn algemeen van aard. Het derde tot en met vijfde lid ziet op specifieke rechtsvormen.

Een praktijkrechtspersoon kan vele vormen aannemen, zoals een BV, NV, coöperatie, stichting, vereniging of buitenlandse rechtspersoon (bijvoorbeeld de LLP naar het recht van Engeland, Wales of Polen). De bepalingen van het eerste lid zien op al deze vormen. Onderdelen a en b van het eerste lid zien op de statutaire doelomschrijving.

Het beheer van het vermogen kan vormgegeven worden door deelnemingen in andere ondernemingen. Hierbij is het van belang dat de deelneming niet de onafhankelijke beroepsuitoefening van de advocaat in gevaar kan brengen (artikel 5.1). Dat houdt in dat deelnemen in (een onderneming van) een cliënt of een tegenpartij van de cliënt in ieder geval is uitgesloten.

Binnen een houdster-rechtspersoon wordt de praktijk niet uitgeoefend, en daarom hoeft niet in de statuten opgenomen te worden dat het doel beperkt is tot het uitoefenen van de rechtspraak. Met dit onderscheid is onder meer beoogd dat op den duur duidelijker uit het handelsregister blijkt welke 'kantoren' en praktijkrechtspersonen er zijn. Met het oog daarop kan de statutaire doelomschrijving van een zuivere houdster-rechtspersoon beperkter zijn dan die van een praktijkrechtspersoon. Dit is beschreven in het tweede lid van dit artikel.

De bepalingen in het derde lid gelden voor BV's en NV's. Deze rechtspersonen mogen uitsluitend aandelen op naam uitgeven. Dit is gedaan om ervoor te zorgen dat de zeggenschap en het stemrecht, verbonden aan

het aandeel, behouden blijft bij de personen die voldoen aan de eisen van artikel 5.8. Ook de

economische gerechtigheid tot bijv. winstuitkering is beperkt tot een specifieke groep personen. Daarom is ook uitsluitend het uitgeven van certificaten op naam toegestaan (zie eveneens artikel 5.8). Het opnemen van deze bepaling in de statuten biedt een waarborg tegen het overtreden van deze regel.

De bepalingen maken een onderscheid tussen rechtspersonen met in aandelen verdeeld kapitaal, zoals de BV en de NV genoemd in het derde lid, en rechtspersonen zonder aandelen. Van die laatste categorie wordt specifiek de coöperatie genoemd in het vierde lid. Voor coöperaties geldt dat er geen aandelen of aandeelhouders zijn, maar dat leden de zeggenschap hebben. In het vierde lid is daarom opgenomen dat waar in het eerste en tweede lid van aandeelhouders wordt gesproken, dit bij een coöperatie gelezen moet worden als leden.

Een buitenlandse rechtspersoon heeft niet noodzakelijkerwijs statuten waarin bepalingen zijn opgenomen ten aanzien van bijvoorbeeld bestuurders of aandelenbezit. Deze rechtspersoon heeft dan wel een andere overeenkomst waarin afspraken zijn gemaakt ten aanzien van het doel en de wijze van samenwerking. Deze andere overeenkomsten zullen op grond van het vijfde lid moeten voldoen aan de bepalingen van het eerste en tweede lid.

Artikel 5.8

Aandeelhouders hebben meestal zeggenschap; daarom is er een beperking opgelegd wie er aandeelhouder kunnen zijn.

Het is onder omstandigheden toegestaan om bepaalde vormen van vruchtgebruik (als pandrecht) op de aandelen te vestigen, zolang deze niet het stemrecht omvatten. Het effect van een overdracht van stemrecht aan een daartoe niet op grond van deze verordening gerechtigde is dat de praktijk niet langer mag worden uitgeoefend binnen deze praktijkrechtspersoon. Dit is bijvoorbeeld het geval indien de aandelen aan een financier worden verpand en het pandrecht wordt uitgeoefend.

Ook is het toekennen van economisch voordeel op grond van vruchtgebruik op aandelen slechts beperkt toegestaan. Het economische voordeel (of het risico) dat aan aandelen is verbonden, is van belang voor de onafhankelijkheid van de praktijkuitoefening. De aandeelhouder of vruchtgebruiker deelt in rekening en risico van de praktijkuitoefening. Hij moet dus de hoedanigheid hebben van een van de partijen met wie een samenwerkingsverband mag worden aangegaan (artikel 5.3).

Het tweede lid van artikel 5.8 bevat een *lex specialis*, die vruchtgebruik in de vorm van certificaten op naam en stemrechtloze aandelen toestaat, maar beperkt tot in totaal 10% van de winst. Onder winst wordt hier verstaan de winst voor belastingen, of de *earnings before interest, taxes, depreciation and amortization* (EBITDA). Voor dat beperkte deel is winstdeling toegestaan voor medewerkers van een praktijkrechtspersoon, die geen advocaat of beoefenaar van een toegelaten vrij beroep zijn. De winstdeling kan in de vorm van vergaderrecht- of stemrechtloze aandelen, of in de vorm van certificaten op aandelen worden gegoten.

Afdeling 5.5 Praktijkuitoefening in dienst

Artikel 5.9

Het stelsel van de praktijkuitoefening in dienst is een gesloten stelsel. Het uitoefenen van de praktijk in dienst van een ander, is behoudens de opsomming van artikel 5.9 niet toegestaan.

De opsomming van artikel 5.9 is limitatief.

Het leidende criterium is daarbij dat de onafhankelijkheid van de advocaat gewaarborgd dient te zijn. De juridische onafhankelijkheid in de zin van beoordelingsvrijheid en ongecompromitteerde

dienstbaarheid aan het cliëntenbelang houdt in dat de advocaat zelf kan bepalen hoe hij de behandeling van de zaak ter hand zal nemen. Immers, wat de advocaat onderscheidt is een zekere mate van onbevangenheid en objectiviteit ten aanzien van de zaak en de belangen die daarin spelen. De kernwaarde van onafhankelijkheid is opgenomen in zowel de gedragsregels (gedragsregel 2) als artikel 10a van de Advocatenwet.

Die onbevangenheid en objectiviteit gelden evenzeer in de professionele afstand die de advocaat in acht dient te nemen ten aanzien van zijn "broodheer", of dat nu een cliënt is, of, in het geval van de advocaat in dienst, zijn werkgever. De ondergeschiktheidsrelatie waardoor een dienstverband per definitie wordt gekenmerkt scheidt, vergeleken bijvoorbeeld met de voet van gelijkheid waarop partners in een samenwerkingsverband plegen om te gaan, een vorm van extra-afhankelijkheid. De vrijheid en onafhankelijkheid in de uitoefening van het beroep zullen daarom in de gevallen waarin de werkgever zelf geen advocaat is met waarborgen moeten worden omringd, die de ongelijkheid in aanvaardbare mate opheffen.

Indien de advocaat een arbeidsovereenkomst heeft of een aanstelling die daarmee vergelijkbaar is, kan hij uitsluitend de praktijk uitoefenen indien de werkgever een van de onder a tot en met g genoemde werkgevers is. Alle advocaten met een dergelijke arbeidsovereenkomst zijn advocaten die de praktijk uitoefenen in dienst. Echter de term 'advocaat in dienstverband' wordt in het spraakgebruik gehanteerd voor advocaten in dienst van een werkgever bedoeld in de onderdelen e tot en met g. Voor deze advocaten geldt dat er altijd een professioneel statuut moet worden overeengekomen (op grond van artikel 5.12, eerste lid)

Onderdeel g heeft als bijzondere eis dat de werkzaamheden van de advocaat in hoofdzaak gericht moeten zijn op de uitoefening van de rechtspraak. Daaronder wordt ook organisatie of management van de rechtspraak begrepen. Deze bepaling heeft tot doel het gebruik van de 'geprivilegieerde' status van advocaat als dekmantel voor niet-juridische werkzaamheden te voorkomen.

Artikel 5.10

Organisaties met een ideële doelstelling zijn bijvoorbeeld consumentenorganisaties of vakbonden. Bij dit soort organisaties vertoont de doelstelling van de organisatie over het algemeen een structurele paralleliteit met die van de leden. Het artikel beoogt een concrete, in de praktijk hanteerbare afbakening te bewerkstelligen van de groep instellingen waarvan de rechtshulpverlening zich beperkt tot een omlijnd ideëel doel dat samenvalt met het doel van de organisatie. Op die wijze vertonen de belangen van de werkgever en de cliënt de noodzakelijke (structurele) paralleliteit. De genoemde criteria zijn een waarborg tegen aantasting van de onafhankelijkheid van de advocaat en onaanvaardbare belangenverstrengeling. Dat ligt anders bij organisaties die zich niet tot een definieerbaar, ideëel bepaald gebied van rechtshulpverlening beperken, en à fortiori bij organisaties die ook bij hun overige activiteiten een diversiteit aan uiteenlopende belangen en belangentegenstelling in zich bergen. Het staat dergelijke organisaties overigens vrij langs de weg van artikel 5.9, aanhef en onderdeel g, zich 'binnenshuis' van rechtsbijstand te verzekeren door middel van bedrijfsjuristen/advocaten, zeker wanneer het een algemeen groepsbelang betreft dat kan worden gelijkgesteld met het belang van de organisatie in kwestie. Een andere optie zou zijn om de gewenste rechtsbijstand door advocaten onder te brengen in een ten opzichte van de organisatie onafhankelijk staande praktijkrechtspersoon. De in dit artikel bedoelde organisaties moeten tenslotte een wezenlijke maatschappelijke functie vervullen (zulks om misbruik van deze bepaling te vermijden door organisaties bij wie het ideële doel slechts een façade is), en tevens moet (de continuïteit van) de praktijkuitoefening van de advocaat in dienst, ook in financieel-economisch opzicht zijn verzekerd.

Uitgangspunt van de regel is dat er een samenvallend belang is tussen de 'ideële' werkgever en de bij die werkgever aangesloten cliënt aan wie rechtsbijstand wordt verleend. Daarom is het van belang dat de werkgever een ideëel doel nastreeft (en geen winstoogmerk heeft), terwijl de te verlenen rechtshulp binnen het kader van datzelfde doel valt. Behartigt de werkgever ook andere belangen

(waaronder begrepen het beogen van winst), dan is er een aanzienlijke kans op (latente) belangentegenstellingen. Er is dan geen sprake van 'structurele parallelliteit'.

De redactie van artikel 5.10 (met name het gestelde in het eerste lid, onderdeel b), staat in de weg aan de toetreding van advocaten in dienst van organisaties van werkgevers en daarmee vergelijkbare instellingen. Het probleem bij dergelijke organisaties is dat zij zich in veel gevallen niet beperken tot een definieerbaar, ideëel bepaald gebied dat samenvalt met het gebied waarop men rechtshulp wenst te verlenen. Binnen dergelijke organisaties komen zeer uiteenlopende belangen en daarmee gepaard gaande belangentegenstellingen voor. De bestaande gedragsregels van advocaten (hierbij kan met name worden gedacht aan gedragsregel 7, eerste lid), noch artikel 5.13 bieden een waarborg tegen de veelheid van (potentiële) belangentegenstellingen die ontstaan indien de advocaat in dienst van een dergelijke organisatie de behartiging op zich neemt van de individuele belangen van een enkel lid. Als de leden van of aangeslotenen bij die organisatie onderling verschillende belangen hebben, is gegeven dat de belangen van het lid waaraan rechtshulp verleend moet worden niet altijd parallel lopen met de belangen van de andere leden. Hetzelfde kan zich voordoen met het overkoepelende belang van de organisatie zelf. In zo'n geval komt de onafhankelijke behartiging van het cliëntenbelang onder een onwenselijke druk te staan, als daarvoor een advocaat in dienst van de organisatie wordt ingeschakeld. Dat zal zich met name voordoen wanneer een standpunt dat de advocaat namens zijn cliënt moet verdedigen, conflicteert met standpunten die de brancheorganisatie als geheel voorstaat, of standpunten die door binnen de brancheorganisatie vertegenwoordigde groepen worden voorgestaan. Het gaat daarbij om principiële of beleidsmatige kwesties en niet om geschillen met een incidenteel of overwegend feitelijk karakter.

Voorbeelden

A. Binnen een brancheorganisatie van winkelbedrijven is als beleidsstandpunt aanvaard dat actie moet worden gevoerd tegen de opening van grote winkelbedrijven buiten de bebouwde kom (weidewinkels). De advocaat in dienst van de organisatie krijgt het verzoek van een van de leden om zijn bemiddeling te verlenen bij de verkrijging van een vergunning voor een dergelijke weidewinkel. De advocaat staat dan voor een onoverkomelijk belangenconflict: zijn loyaliteit aan zijn lid-cliënt staat onder druk doordat hij tevens loyaliteit aan de brancheorganisatie en de (andere) daarin vertegenwoordigde ondernemingen verschuldigd is.

B. Een ideële organisatie begint op naam van een lid een proefprocedure. In de loop daarvan doet zich de mogelijkheid van een schikking voor. Het lid wenst daarop in te gaan, maar de organisatie ziet liever dat een principiële uitspraak over het tot inzet van de proefprocedure gemaakte rechtspunt wordt verkregen. Ook hier doet zich een belangenconflict voor, waardoor de advocaat in dienst van de organisatie niet goed kan functioneren als onafhankelijke vertegenwoordiger van het belang van zijn cliënt. Daaraan doet niet af dat het door de advocaat behandelde geschil formeel speelt tussen het lid en diens processuele wederpartij, en niet tussen het lid en de organisatie waarbij de advocaat in dienst is.

Gelet op de gewenste parallelliteit van belangen zijn in het tweede lid extra eisen opgenomen voor de toelating van advocaten in dienst van de hier besproken organisaties. Een onaanvaardbare aantasting van de onafhankelijke, op behartiging van het cliëntenbelang gerichte positie van de advocaat wordt zo voorkomen. Ten eerste moet de behartiging door de advocaat van individuele ledenbelangen geacht kunnen worden te vallen binnen het kader van de ideële doelstelling en mag deze niet (kunnen) strijden met de belangen van andere leden. Ten tweede mag de advocaat uitsluitend zaken behandelen waarvan naar hun aard aannemelijk is dat de tegenpartij zich niet voor rechtsbijstand tot dezelfde werkgever kan wenden.

Artikel 5.11

De interdepartementale werkgroep domeinmonopolie advocatuur (werkgroep Cohen) benadrukt in hun

rapport het belang van onafhankelijkheid van de advocaat in die dienstverbanden waarin geen sprake is van zogeheten 'structurele paralleliteit', dat wil zeggen dat belangen van werkgever en advocaat-werknemer of de cliënt niet zonder meer met elkaar in de pas lopen. Bij de rechtsbijstandverzekeraars ligt, zo heeft de werkgroep Cohen opgemerkt, ligt structurele paralleliteit minder voor de hand. Ten aanzien van de verzekeraars merkte de werkgroep dan ook op

"dat niet op voorhand sprake is van paralleliteit van belangen van verzekeraars en verzekerden. Aan de ene kant moet de behandelend jurist van de verzekeraar erop toezien dat de rechten van de verzekerde worden gewaarborgd (hetgeen een tendens naar kostenverhoging kan opleveren), terwijl hij aan de andere kant ook medeverantwoordelijk is voor het streven van het verzekeringsbedrijf naar continuïteit van de bedrijfsvoering door kostenbeheersing. Conflictsituaties kunnen zich in een dergelijk spanningsveld voordoen."

In het eerste lid van artikel 5.11 wordt bepaald dat de advocaat in dienst van een verzekeraar uitsluitend kan optreden "ten behoeve van de werkgever of bij die werkgever verzekerden". In de toelichting op artikel 5.9 is al aangehaald dat het stelsel een limitatief en gesloten karakter kent. Dit gesloten karakter brengt met zich mee dat de term 'verzekerden' in het eerste lid, van toepassing is als er sprake is van een verzekerd belang. De dienstverlening van de advocaat in dienst bij een rechtsbijstandsverzekeraar dient zich te beperken tot dienstverlening aan deze verzekerden in hun verzekerde hoedanigheid. Dienstverlening buiten de polis om richt zich tot een niet-verzekerde en is mitsdien niet toegestaan. Een andere uitleg van het begrip 'verzekerde' is op principiële gronden niet verenigbaar met de vrijheid en onafhankelijkheid van de beroepsuitoefening (zie toelichting op artikel 5.9).

Een rechtsbijstandsverzekeraar is een commerciële werkgever, niet zijnde advocaat. Het aanbieden van bijstand aan niet-verzekerden door advocaten in loondienst van die profitorganisatie is niet toegestaan. Dan gaat het dus om een advocaat in loondienst van een profitorganisatie die wordt geïnstrueerd aan derden als advocaat diensten te verlenen en te factureren, alles ten dienste van het winststreven van zijn werkgever. In die constructie is de rechtsbijstandverzekeraar niet anders dan een andere potentiële aanbieder van advocatuurlijke diensten die zelf geen advocaat zijn. Deze *alternative business structures* zijn uitsluitend in het Verenigd Koninkrijk toegestaan. De onafhankelijkheid van de advocaat is in deze structuren niet te herstellen met een professioneel statuut en daarom in het algemeen verboden.

Het Europese Hof van Justitie heeft als voorwaarde voor het verschoningsrecht van de advocaat het vereiste van onafhankelijkheid gesteld (o.a. in HvJEU 14/09/2010, zaaknr. C-550/07 P, Akzo ECLI:EU:C:2010:512). Het gebrek aan onafhankelijkheid heeft gevolgen voor de bescherming van de vertrouwelijkheid in de relatie tussen de cliënt en de advocaat (in dienst). Om die vertrouwelijkheid te waarborgen, beperkt deze paragraaf, en in het bijzonder het eerste lid van dit artikel, weliswaar de mededinging maar is dat gerechtvaardigd.

Het tweede lid betreft de verplichting van de advocaat om de verzekerde op een bepaald moment het aanbod te doen dat deze verzekerde kan kiezen voor bijstand door een raadsman van zijn keuze. Reeds op grond van de artikelen 4:65 en verder van de Wet op het financieel toezicht (Wft) heeft de verzekerde een vrije advocaatkeuze. Het stelsel van de Wft lijkt meerdere regimes te beschrijven. Het ene regime in artikel 4:65, eerste lid, onderdeel c en tweede lid, onderdeel b, en het tweede regime in artikel 4:67, eerste lid, onderdeel a, van de Wft. Deze verordening dwingt (advocaten in dienst van) verzekeraars niet tot een keuze voor een van beide regimes. Op aangeven van deze advocaten in dienst bij verzekeraars is daarom aansluiting gezocht bij de formulering van artikel 4:67, eerste lid, onderdeel a, van de Wft. Het tweede lid benadrukt dat een advocaat in dienst van een verzekeraar een eigen verplichting heeft zich te vergewissen van deze vrije keuze van de verzekerde.

Artikel 5.12

Voor advocaten in dienst van de werkgevers bedoeld in artikel 5.9, eerste lid, onderdelen e, f en g, is een professioneel statuut altijd vereist. Het professionele statuut beschermt de onafhankelijke beroepsuitoefening van de advocaat tegen ongewenste beïnvloeding door zijn werkgever met wie per definitie een hiërarchische verhouding bestaat.

Het ondertekende professionele statuut moet voorafgaand aan het dienstverband worden overgelegd aan de deken (artikel 5.15, eerste lid).

Bij werkgevers die praktijkrechtspersoon zijn, kan het voorkomen dat op enig moment de meerderheid van het bestuur niet-advocaat is of wordt. Indien die omstandigheid zich voordoet, bijvoorbeeld bij een bestuurswisseling, moet voor alle bij die praktijkrechtspersoon werkzame advocaten een professioneel statuut worden opgesteld. Dat ondertekende statuut moet binnen een week worden overgelegd aan de deken (artikel 5.15, tweede lid).

Artikel 5.13

Dit artikel is een uitwerking van de in artikel 5.1 neergelegde waarborgen ter bescherming van de vrijheid en onafhankelijkheid, toegespitst op de advocaat in dienst. Het voorkomen van mogelijk tegenstrijdige belangen is ook neergelegd in gedragsregel 7.

Bij het bijstaan van en optreden voor cliënten kan ook de schijn van belangenverstrengeling ontstaan. Zowel het eerste lid als het tweede lid dragen de advocaat op daar bedacht op te zijn, en schrijven voor dat de advocaat geen cliënten bijstaat waarbij er een risico is dat de advocaat niet kan voldoen aan de kernwaarden van partijdigheid en onafhankelijkheid.

Het tweede lid betreft advocaten die, al dan niet in deeltijd, in dienst zijn bij een werkgever en daarnaast de praktijk uitoefenen op een andere wijze. Dit artikel houdt in dat het in beginsel mogelijk is om naast de werkgever voor andere cliënten op te treden.

Ten aanzien van het tweede lid gaat het mede om cliënten die hem (ook) uit hoofde van zijn functie bij de werkgever kunnen benaderen of een wederpartij van de werkgever kunnen zijn. Hetzelfde is denkbaar voor een advocaat bij een ideële instelling, voor wat betreft de leden of aangeslotenen. De advocaat kan voor hen optreden uit hoofde van zijn dienstverband, maar niet vanuit zijn 'eigen' praktijk voor diezelfde personen optreden.

Ook met inachtneming van het tweede lid, geldt dat de advocaat in ieder geval gedragsregel 7 moet naleven met het oog op de belangenverstrengeling, evenals het bepaalde in artikel 5.1.

Verhouding tot artikel 12 van de Advocatenwet

Aandacht verdient artikel 12, eerste lid, van de Advocatenwet. Deze bepaling verplicht de advocaat op één plek in één arrondissement kantoor te houden. De advocaat zal een locatie moeten kiezen waar hij kantoor houdt. Deze locatie geldt, op grond van artikel 12, tweede lid, voor al zijn werkzaamheden als gekozen kantoor. De advocaat wordt dan ook voor beide praktijken geacht bereikbaar te zijn op die locatie, o.a. voor betekening van stukken en post, maar ook in het kader van het op hem uit te oefenen toezicht. Op dit kantoor zal de advocaat dus een substantieel deel van zijn administratie en de dossiers beschikbaar moeten zijn met het oog op dat toezicht. Het adres waar de advocaat op grond van artikel 12, eerste lid, van de Advocatenwet, kantoor houdt is het adres waarmee de advocaat geregistreerd wordt op het tableau en dus zichtbaar is voor de in artikel 8a, eerste en tweede lid, van de Advocatenwet genoemde personen en instanties.

Gegeven deze uit de wet voortvloeiende verplichting zijn er twee varianten denkbaar waarin de advocaat in dienst van een werkgever kan optreden voor andere cliënten. De eerste variant is dat de

advocaat kantoor houdt op het adres van de werkgever, en dat hij daar bijvoorbeeld ook de administratie over en dossiers van de andere cliënten bewaard. Hij dient op die plek te kunnen voldoen aan alle op hem van toepassing zijnde regelgeving en gedragsregels. Of de werkgever de advocaat in staat zal stellen om dat te doen en of de advocaat toegestaan zal worden anderen te ontvangen op die werkplek, is een zaak van de advocaat en de werkgever.

In dat geval resteert de tweede variant, waarbij de advocaat kantoor houdt op een andere locatie, bijvoorbeeld zijn eigen huis. Maar ook een gehuurde bedrijfsruimte zou daarvoor geschikt gemaakt kunnen worden. De advocaat gaat dan kantoor houden op dat adres. Hij treedt dan op voor beide categorieën van cliënten: de werkgever en de eigen cliënten, vanaf dat (huis-)adres. De advocaat moet in beide scenario's bedacht zijn op de gevolgen van zijn keuze en daarvoor afdoende maatregelen treffen. Te denken is aan de vertrouwelijkheid van dossiers en de communicatie (nummerherkenning).

Ingevolge het tweede lid rust er een verplichting op de advocaat om belangenverstrengeling te voorkomen en dat verwarring bij cliënten en derden over zijn hoedanigheid (advocaat in dienst of vrijgevestigd) vermeden wordt. Het risico op verwarring is groter indien de advocaat met zijn gemengde praktijk kantoor houdt bij de werkgever. De advocaat zal zich (veel) meer moeite moeten getroosten om het risico op verwarring uit te sluiten. De toezichthoudende deken kan van oordeel zijn dat dit risico op verwarring in een concrete situatie niet weg te nemen is. In dat geval kan het nodig zijn dat de advocaat voor zijn hele praktijk kantoor gaat houden op een ander adres dan de werkgever of stopt met zijn eigen praktijk en het bijstaan van andere cliënten.

Het bovenstaande laat onverlet de mogelijkheden van advocaten in dienst bij een werkgever als bedoeld in artikel 5.9, onderdeel e, respectievelijk onderdeel f, om leden en aangeslotenen, respectievelijk verzekeren bij te staan (cliënten als beschreven in artikel 5.10, tweede lid, respectievelijk, artikel 5.11, eerste lid). Ook in die situaties is artikel 12 van de Advocatenwet van toepassing en dient de advocaat zich bewust te zijn van de betrokken belangen van onderscheiden cliënten.

Artikel 5.14

Om te voorkomen dat verwarring ontstaat over de hoedanigheid van de advocaat zal hij deze bekend moeten maken bij zijn werkzaamheden. Het verdient de voorkeur dat het briefpapier en de elektronische handtekening bij correspondentie per e-mail van de advocaat deze hoedanigheid ook noemt. Indien de hoedanigheid bij degene met wie hij communiceert bekend is, hoeft de advocaat deze niet steeds opnieuw bekend te maken.

Artikel 5.15

Dit artikel beschrijft wanneer de advocaat aan de deken een professioneel statuut moet kunnen overleggen.

Het eerste lid is ook relevant voor advocaten die werkgever zijn. De raad van de orde kan hen vragen om bepaalde informatie aangaande de arbeidsrelatie(s) te verstrekken.

Het tweede lid schrijft voor dat voor aanvang van de arbeidsrelatie de werknemer-advocaat een professioneel statuut ondertekend door hem en de werkgever verstrekt aan de raad van de orde.

De situatie uit het derde lid komt in de praktijk niet vaak voor. Indien het bestuur van een samenwerkingsverband (waaronder ook een praktijkrechtspersoon wordt begrepen) van samenstelling verandert, dan is een professioneel statuut noodzakelijk als de meerderheid van het bestuur niet-

advocaat is (zie artikel 5.12, tweede lid). Binnen een week nadat die situatie zich heeft voorgedaan moet een afschrift van een ondertekend professioneel statuut overgelegd worden aan de raad van de orde. Zo mogelijk vindt dat eerder dan binnen een week plaats.

Hoofdstuk 6   Kantoororganisatie

De voorschriften van afdeling 6.1 en 6.2 zijn gericht tot advocaten, en zij zijn gehouden deze na te leven. Het ligt evenwel in de rede dat de meeste van de verplichtingen nagekomen worden door het kantoor, dat wil zeggen het samenwerkingsverband of de praktijkrechtspersoon. Indien het samenwerkingsverband en de praktijkrechtspersoon voldoen aan de verplichtingen, hoeven de advocaten dat niet zelf nog eens te voldoen. Advocaten blijven wel eindverantwoordelijk voor de naleving door het kantoor.

Afdeling 6.1 Interne organisatie en beschrijving werkwijze

Artikel 6.1

Een advocaat-stagiaire is voor de wijze waarop de organisatie van het kantoor is ingericht afhankelijk zijn patroon (of zijn kantoor). Daarom rust op advocaat-stagiaires geen zelfstandige verplichting tot naleving van de bepalingen van deze afdeling. Deze afdeling geldt wel voor advocaat-stagiaires die stagiaire-ondernemer of buitenstagiaire zijn (zie tevens artikel 3.11).

Artikel 6.2 en artikel 6.3

Met het oog op een goede behartiging van de belangen van de cliënt en een efficiënte rechtsbedeling dient de advocaat zijn kantoor en de dienstverlening adequaat in te richten. Wat adequaat is, hangt af van de specifieke praktijk van de advocaat.

De advocaat mag geen zaken aannemen die hij niet adequaat kan behandelen (artikel 6.3). Deze bepaling houdt ook verband met artikel 3.1.3 van de gedragscode van de CCBE. *“A lawyer shall not handle a matter which the lawyer knows or ought to know he or she is not competent to handle, without co-operating with a lawyer who is competent to handle it. A lawyer shall not accept instructions unless he or she can discharge those instructions promptly having regard to the pressure of other work.”* De competentie van de advocaat om een zaak te behandelen is mede afhankelijk van de druk van ander werk en de mogelijkheden om alle zaken goed te behandelen. Een advocaat kan meer zaken goed behandelen naar mate zijn kantoororganisatie daartoe beter toegerust en ingericht is. Concreet betekent dit dat een advocaat gehouden kan zijn om niet (meer) op te treden of bijstand te verlenen aan cliënten, indien zijn organisatie daartoe niet geëquipeerd is of de werkdruk van andere zaken te hoog is.

Artikel 6.4

In artikel 6.2 en artikel 6.3 staan verplichtingen voor een advocaat met betrekking tot de kantoororganisatie en het aannemen van zaken. Artikel 6.4 biedt op die verplichtingen een aanvulling. De advocaat is gehouden te beschrijven op welke wijze hij voldoet aan de regels. Daarmee wordt onder meer beoogd dat de advocaat nadenkt over de door hem gewenste situatie. Een kantoorhandboek kan een van de vormen zijn waarop de advocaat zijn werkwijze beschrijft. Een voordeel daarvan is dat het ook voor nieuwe advocaten en medewerkers van een kantoor inzichtelijk is op welke wijze het kantoor is georganiseerd.

Aan de andere kant vormt artikel 6.4 een invulling van de bepalingen in artikel 6.2 en artikel 6.3, daar het een aantal onderwerpen omschrijft waarop de kantoororganisatie en de beslissingen omtrent het aannemen van cliënten moet zien.

De bovenbeschreven verplichting om te beschrijven op welke wijze aan de regels, genoemd in onderdelen a tot en met j, wordt voldaan, laat onverlet de mogelijkheid van de deken om inlichtingen te vorderen op grond van zijn toezichthoudende taak (o.a artikel 5:16 Awb).

Afdeling 6.2 Administratie

Artikel 6.5

Dit artikel beschrijft de verplichting van de advocaat zijn administratie op een ordelijke wijze te voeren. Hier is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij artikel 2:10 van het BW, dat betrekking heeft op de administratieve verplichtingen van de rechtspersoon, en artikel 3:15i van het BW, dat betrekking heeft op degenen die zelfstandig een beroep uitoefenen. Artikel 6.5 roept een verplichting in het leven voor de advocaat die de praktijk buiten het verband van een rechtspersoon uitoefent en samen met anderen kantoor houdt. Andere advocaten hebben deze verplichting reeds op grond van de genoemde artikelen van het BW. Op de naleving van de administratieplicht wordt toegezien door de deken.

Met de woorden 'van zijn praktijk' wordt tot uitdrukking gebracht dat meerdere advocaten die de praktijk binnen een en hetzelfde kantoorverband uitoefenen kunnen volstaan met het voeren van één administratie. Ieder voor zich blijven ze verantwoordelijk voor de administratie van de eigen praktijk. Onder het voeren van een administratie op ordelijke wijze wordt in deze verordening onder meer begrepen dat de advocaat een debiteuren- en crediteurenadministratie dient aan te houden, evenals een kas/giroboek en een grootboek.

Afdeling 6.3 Geheimhoudernummers

Paragraaf 6.3.1 Doel registreren geheimhoudernummers

Artikel 6.6

De registratie van telefoon- en faxnummers vindt plaats om te voorkomen dat deze nummers worden getapt of afgeluisterd. Dit artikel bepaalt het doel en daarmee de beperkingen aan de verstrekking van de op grond van deze afdeling verkregen gegevens.

De nummers worden verzameld ten behoeve van twee systemen van nummerherkenning, een systeem van de politie (artikel 6.7) en van Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) (artikel 6.8). Het bestand met alle opgegeven telefoon- en faxnummers mag niet voor andere doeleinden worden gebruikt dan voor het systeem van nummerherkenning of vergelijkbare systemen die een betere waarborg bieden voor de vertrouwelijkheid van de communicatie.

Paragraaf 6.3.2 Verstrekking geheimhoudernummers.

Artikel 6.7

Politie en OM hebben een systeem van nummerherkenning opgezet om te voorkomen dat vertrouwelijke communicatie van een advocaat wordt afgeluisterd of uitgeluisterd.

De wijze waarop politie en OM dienen om te gaan met als 'bijvangst' opgenomen geheimhoudergesprekken is wettelijk geregeld in art. 126aa, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering en het daarop gebaseerde Besluit bewaren en vernietigen niet-gevoegde stukken. Het College van procureurs-generaal heeft nadere regels gesteld in de Instructie vernietiging geïntercepteerde gesprekken met geheimhouders (2002I003). Het genoemde besluit en de Instructie zijn aangepast in verband met het systeem van nummerherkenning.

Door het systeem van nummerherkenning kan op een geautomatiseerde manier worden voldaan aan de wettelijke verplichtingen inzake geheimhoudersgesprekken. Het systeem houdt in dat de orde zorgt voor tijdige en volledige aanlevering van actuele telefoon- en faxnummers van advocaten aan de nationale politie. Deze voert deze nummers in een filter in. Het filter is geplaatst op een aparte server die alleen voor dit doel wordt gebruikt. Bij een tap worden de verkeersgegevens van een gesprek

(nummers, tijdstip e.d.) en het gesprek zelf (de spraak) gescheiden ontvangen. De verkeersgegevens van alle te tappen gesprekken worden automatisch langs het filter geleid. Het filter toetst de nummers waar degene die wordt getapt mee belt aan de geheimhoudernummers. Als communicatie met een geheimhoudernummer wordt herkend, wordt de opname aan het einde van het gesprek vernietigd. Dat gebeurt doordat het tapsysteem de opname

automatisch gecodeerd en opgeknipt op verschillende locaties wegschrijft. Daarna worden de opgeknipte delen van de opname overgeschreven met nieuwe gesprekken. Een gesprek is noch tijdens het gesprek, noch tijdens het wegschrijven toegankelijk voor politie of justitie. De opname van geheimhoudercommunicatie wordt dus niet doorgeleid naar het betrokken, plaatselijke onderzoeksteam van de politie. Er vindt geen inhoudelijke beoordeling van de gesprekken meer plaats door de officier van justitie. De verkeersgegevens blijven wel beschikbaar voor de opsporingsdiensten. Daaraan kunnen zij onder meer zien of er gesprekken met geheimhoudernummers zijn geweest die niet zijn opgenomen. Advocaten kunnen dit via het betrokken bijzondere opsporingsbevoegdheden-dossier eveneens zien. Nummerherkenning werkt ook bij taps die op basis van buitenlandse verzoeken om rechtshulp worden gezet.

Het systeem van nummerherkenning laat onverlet dat voor politie en OM de wettelijke plicht tot vernietiging van geheimhoudergesprekken blijft bestaan. Zij dienen niet alleen alert te blijven op geheimhoudergesprekken van notarissen, artsen en geestelijken, maar ook op gesprekken van advocaten die niet via een geheimhoudernummer zijn gevoerd. Het OM heeft naast nummerherkenning een aantal extra filters ontwikkeld dat er voor moet zorgen dat geheimhoudergesprekken die niet gevoerd worden via een geheimhoudernummer, toch worden vernietigd.

Wet bescherming persoonsgegevens

Ten behoeve van de nummerherkenning dienen advocaten hun beroepsmatig gebruikte telefoon- en faxnummers aan te leveren aan de secretaris van de algemene raad, net zoals advocaten op grond van artikel 8 van de Advocatenwet gegevens aanleveren voor het tableau. Hiervoor is een afzonderlijk bestand opgezet, van waaruit de nummers aan het landelijke politiekorps, bedoeld in artikel 25, eerste lid, van de Politiewet 2012 (hierna: de nationale politie) worden verstrekt. Dit bestand betreft persoonsgegevens, voor zover het telefoon- of faxnummer herleidbaar is tot een natuurlijk persoon. In dit geval gaat het om zakelijke telefoonnummers van advocaten, waaronder algemene kantoornummers, doorkiesnummers en mobiele nummers. Doorkiesnummers en mobiele nummers zijn meestal herleidbaar tot een bepaald persoon. Dat geldt ook voor kantoornummers van eenmanskantoren. Sommige telefoonnummers zijn dus direct herleidbaar tot een individu, andere niet. Maar omdat een combinatie van gegevens de nummers in het bestand herleidbaar maakt tot natuurlijke personen, zijn de nummers persoonsgegevens. Dit alles brengt mee dat sprake is van een geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens waarop de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) van toepassing is.

De Nederlandse orde van advocaten is verantwoordelijke in de zin van de Wbp voor de gegevensverwerking onder haar beheer tot het moment van verstrekking van de gegevens aan de nationale politie. Deze is verantwoordelijke in de zin van de Wbp vanaf het moment dat het de gegevens ontvangt. De gegevensverwerking is aangemeld bij het College bescherming persoonsgegevens.

Grondslag voor verwerking

De gegevensverwerking is noodzakelijk voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang van de Nederlandse orde (artikel 8, aanhef en onderdeel f, van de Wbp). Dit is het belang om bij te dragen aan de bescherming van de kernwaarde van de vertrouwelijkheid door het af- en uitluisteren van geheimhoudercommunicatie te voorkomen. Dat draagt tevens bij aan het goed functioneren van de advocatuur als geheel.

Omdat het gaat om de registratie van zakelijke nummers in een beveiligde omgeving maakt de gegevensverwerking een geringe inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de advocaat. Deze inbreuk weegt minder zwaar dan het belang dat de gegevensverwerking dient, namelijk het waarborgen van de vertrouwelijkheid van geheimhoudercommunicatie.

Subsidiariteit en proportionaliteit

Voorts is er geen andere reële mogelijkheid om het af- en uitluisteren van geheimhoudersgesprekken te voorkomen. De geschiedenis van de afgelopen jaren laat zien dat politie en justitie kennelijk onvoldoende in staat zijn om de vernietigingsplicht van geheimhoudersgesprekken na te leven. Dat blijkt ook uit het feit dat zowel het College van procureurs-generaal als de Minister van Veiligheid en Justitie het systeem van nummerherkenning steunen. Een bijkomend voordeel voor de advocatuur is dat met nummerherkenning tevens wordt voorkomen dat de officier van justitie (en opsporingsambtenaren) inhoudelijk kennis neemt van de gesprekken. Verbetering van de handmatige herkenning en vernietiging door politie en justitie heeft dat voordeel niet.

De gegevensverwerking voldoet niet alleen aan de eis van subsidiariteit, maar ook aan die van de proportionaliteit. Advocaten zullen naar verwachting hun praktijkuitoefening en telefoongebruik slechts in beperkte mate hoeven aan te passen.

Alle advocaten leveren de eigen geheimhoudernummers aan. De algemene raad stelt in een lagere regeling op precieze wijze vast welke telefoon- en faxnummers daarnaast moeten worden aangeleverd (artikel 6.10). Daarbij maakt de algemene raad onderscheid naargelang een advocaat de praktijk al dan niet in dienst uitoefent, de vorm van de samenwerking en de personen met wie wordt samengewerkt.

De op te geven nummers zijn noodzakelijkerwijs fijnmazig en gedetailleerd voorgeschreven om zo precies mogelijk aan te sluiten bij de technische mogelijkheden van het systeem en de afspraken met opsporingsinstanties. Alleen op die manier kan het systeem goed functioneren.

Overigens blijven er situaties bestaan waarin advocaten gesprekken voeren met hun doorkiesnummer, die toch niet gefilterd worden. Eén van de voorbeelden hiervan is het intern doorverbinden vanaf het algemene nummer. Alle bij nummerherkenning betrokken partijen aanvaarden dat het systeem om dit soort redenen niet 100% waterdicht zal zijn.

Slotoverwegingen proportionaliteit

Nu advocaten vrijwel al hun telefoon- en faxnummers op moeten geven, zal er in de praktijk nagenoeg alleen maar gebeld worden met een van die opgegeven geheimhoudernummers. In het licht daarvan kunnen advocaten verplicht worden om ter waarborging van de vertrouwelijkheid van de communicatie te bellen via de opgegeven geheimhoudernummers. Om redenen van proportionaliteit van het voorgestelde systeem is het slechts bij zwaarwegende omstandigheden mogelijk om met een ander nummer te bellen dan een opgegeven geheimhoudernummer.

Tot slot is van belang dat een advocaat bij verwerking op deze grondslag te allen tijde verzet kan aantekenen tegen de verwerking van zijn gegevens in verband met zijn persoonlijke omstandigheden (artikel 40 van de Wbp).

Artikel 6.8

De Nederlandse orde van advocaten heeft in 2013 een overeenkomst gesloten met de Dienst

Justitiële Inrichtingen (DJI) van het ministerie van Veiligheid en Justitie over de invoering van een systeem van nummerherkenning door DJI. Deze afspraak is gemaakt omdat de justitiële inrichtingen telefoongesprekken van gedetineerden (kunnen) opnemen en af luisteren, en met het systeem vertrouwelijke gesprekken van gedetineerden met advocaten worden beschermd tegen af luisteren. Ten behoeve van dit systeem verstrekt de Nederlandse orde telefoonnummers van advocaten aan DJI, als de betrokken advocaat daarvoor toestemming heeft gegeven aan de orde. Tot de betrokken inrichtingen behoren ook justitiële jeugdinstellingen en tbs- klinieken.

Het artikel noemt niet met name DJI, maar spreekt over “andere ... partijen”. De reden voor deze formulering is dat er dan geen wijziging van de verordening nodig als DJI van naam wijzigt, of als de Nederlandse orde in de toekomst met andere partijen vergelijkbare overeenkomsten voor nummerherkenning wil sluiten. Het tweede lid bepaalt dat de Nederlandse orde, in de praktijk de algemene raad, het college van afgevaardigden hoort alvorens zij met een partij een dergelijk convenant afsluit.

Het systeem van nummerherkenning van DJI verschilt op twee manieren van de nummerherkenning van de nationale politie: de technische werking is anders en de deelname voor advocaten aan het DJI-systeem is vrijwillig.

Werking van het systeem van nummerherkenning DJI

Het DJI-systeem houdt in dat het opnemen en uitluisteren van telefoongesprekken tussen gedetineerden en advocaten onmogelijk wordt gemaakt. DJI heeft één centraal telefoonsysteem voor de gedetineerden in alle justitiële inrichtingen. Telefoongesprekken van gedetineerden worden via deze voorziening gevoerd, en worden centraal opgenomen en gedurende de wettelijk toegestane termijn van maximaal acht maanden bewaard. In de inrichting waar de betrokken gedetineerde verblijft kunnen gesprekken eventueel gelijktijdig worden beluisterd of naderhand worden uitgeluisterd. Op de centrale opslag van opgenomen gesprekken bestaat een uitzondering voor de UN Detention Unit van de penitentiaire inrichting Haaglanden, locatie Scheveningen. Gesprekken van gedetineerden vanuit deze Unit worden opgeslagen binnen de desbetreffende inrichting of Unit.

Het systeem van nummerherkenning is geïnstalleerd in de centrale telefoonvoorziening voor gedetineerden. Als een gedetineerde belt, wordt de opname van het gesprek automatisch geblokkeerd als hij belt met een

aan DJI doorgegeven nummer van een advocaat. Deze blokkade vindt plaats direct bij aanvang van het gesprek. Medewerkers van een justitiële inrichting kunnen een dergelijk gesprek dan ook niet meer gelijktijdig beluisteren en/of naderhand uitluisteren. Omdat er geen opname wordt gemaakt, kunnen gesprekken met advocaten ook niet op vordering worden verstrekt aan opsporingsinstanties en inlichtingendiensten. Van de geheimhoudergesprekken worden evenmin verkeersgegevens verstrekt. Alleen in de logbestanden van het systeem blijven datum, tijd en duur van het gesprek beschikbaar, en het geheimhoudernummer in een enigszins geanonimiseerde vorm, bijvoorbeeld 06xxxxx of 035xxxxx. Aan de hand van deze gegevens kunnen de kosten van een gesprek in rekening worden gebracht bij de gedetineerde.

Het systeem van DJI sluit technisch aan op de wijze waarop de Nederlandse orde nummers van advocaten in een bestand verzamelt en verstrekt aan de politie in het kader van de nummerherkenning bij de politie.

Advocaten hoeven voor de DJI-nummerherkenning niet opnieuw nummers aan te leveren. Zij hoeven slechts op de bestaande webapplicatie voor het nummerbestand aan te geven dat zij mee willen doen aan de DJI- nummerherkenning en daartoe de Nederlandse orde toestemming verlenen een of meer van hun nummers door te geven aan DJI. Deelname aan het systeem is voor advocaten derhalve laagdrempelig.

Vrijwillige deelname; Wet bescherming persoonsgegevens

Bij de nummerherkenning is sprake van een geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens waarop de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) van toepassing is.

Deelname aan het DJI-systeem van nummerherkenning is voor advocaten vrijwillig. De reden hiervoor is dat verplichte deelname van alle advocaten aan nummerherkenning van DJI disproportioneel zou zijn, en daardoor in strijd met de Wbp. Binnen de balie is een onderscheid te maken tussen advocaten met en zonder gedetineerde cliënten. In de praktijk zal het voornamelijk gaan om straf- en jeugdrechtsadvocaten. Daarnaast kunnen vreemdelingenrechtadvocaten cliënten in vreemdelingenbewaring hebben. Naar schatting betreft dit ca. 5.000 advocaten, ruim een kwart van de balie. Daardoor zou het niet proportioneel zijn om alle advocaten te verplichten hun nummers voor dit doel ter beschikking te stellen.

Advocaten kunnen daarom zelf aangeven of zij mee willen doen met de DJI-nummerherkenning. De ondubbelzinnige toestemming van de advocaat is de grondslag voor de verwerking van de telefoonnummers door de Nederlandse orde (artikel 8, aanhef en onderdeel a, van de Wbp). Vandaar dat het eerste lid van artikel 6.8 bepaalt dat de secretaris van de algemene raad op verzoek van een advocaat diens nummers doorgeeft aan een andere partij, in dit geval DJI.

Advocaten met gedetineerde cliënten; garanties DJI

Ondanks deze vrijwilligheid wordt van advocaten met een of meer gedetineerde cliënten verwacht dat zij de vertrouwelijkheid van hun gesprekken met deze cliënten bewaken door deelname aan het DJI-systeem.

Advocaten die niet deelnemen of gesprekken voeren via een nummer dat zij niet voor dat doel aan de Nederlandse orde hebben opgegeven, lopen het risico dat de gesprekken worden opgenomen en uitgeluisterd door medewerkers van een justitiële inrichting, of bijvoorbeeld door het openbaar ministerie worden gevorderd. Het is derhalve van belang dat ook advocaten die incidenteel een gedetineerde cliënt bijstaan (ongeacht de aard van het betrokken rechtsterrein) aan het systeem meedoen.

DJI garandeert dat gesprekken van advocaten die meedoen aan het systeem van nummerherkenning van DJI niet door DJI worden opgenomen. Tevens garandeert DJI dat deze gesprekken nooit aan het openbaar ministerie of inlichtingendiensten worden verstrekt. Als advocaten niet meedoen en geen nummers laten doorgeven aan DJI, dan wordt teruggevallen op de algemene wettelijke regels die gelden voor DJI en het openbaar ministerie. Mocht dan een gesprek van een advocaat worden opgenomen, afgeluisterd of aan derden verstrekt, dan kan de informatie terecht komen in een opsporingsonderzoek of een strafdossier. Het is niet op voorhand in te schatten welke consequenties de rechter daar in een specifiek geval aan zal verbinden. Advocaten dienen zich bewust te zijn van dit risico als zij niet meedoen aan het systeem van nummerherkenning van DJI, of als zij op een niet-opgegeven nummer worden gebeld.

Artikel 6.9

De verwerking van de geheimhoudernummers vindt niet plaats op het tableau maar in een separaat register. Daarom is het nodig de bevoegdheid en taak om deze gegevens te verwerken aan de secretaris van de algemene raad toe te kennen in aanvulling op de taakomschrijving van de secretaris van de algemene raad in artikel 8 van de Advocatenwet.

Paragraaf 6.3.3 Opgave geheimhoudernummers *Artikel 6.10*

Het eerste lid van dit artikel beschrijft in algemene termen welke telefoon- en faxnummers de advocaat moet opgeven aan de Nederlandse orde van advocaten ten behoeve van het systeem van

nummerherkenning van

de nationale politie. De Nederlandse orde van advocaten geeft de nummers door aan de nationale politie. De uitwerking ervan vindt plaats bij lagere regelgeving in verband met het gedetailleerde karakter. In de lagere regelgeving kan ook rekening worden gehouden met de verschillende technische eigenschappen van systemen van o.a. telefooncentrales en bundelnummers.

Als een advocaat over een geheimhoudernummer beschikt en het nummer voldoet aan de voorwaarden gesteld in de lagere regelgeving, dan is de advocaat verplicht dat nummer op te geven. De verplichte opgave is essentieel voor het functioneren van het systeem van nummerherkenning van de politie, en de mate waarin partijen op het functioneren kunnen en mogen vertrouwen.

Als de advocaat niet over een bepaald nummer beschikt, dan kan de advocaat het niet opgeven, en als een bepaald nummer niet voldoet aan de voorwaarden, dan mag de advocaat het niet opgeven. Dit geldt bijvoorbeeld voor het doorkiesnummer van een faxapparaat dat door anderen wordt gebruikt dan de advocaat, andere geheimhouders of personen met een van hem afgeleid verschoningsrecht. Dat doorkiesnummer mag de advocaat dan niet opgeven.

Een advocaat mag dus geen telefoon- of faxnummers opgeven van personen die niet in de regelgeving zijn genoemd, zoals personen die geen advocaat zijn of niet een van een advocaat afgeleid verschoningsrecht hebben. Het gaat dan bijvoorbeeld om de kantine-medewerker of om notarissen. Die laatste hebben weliswaar een eigen verschoningsrecht, maar hun doorkiesnummers mogen niet worden opgegeven. Zij vallen niet onder het systeem van nummerherkenning.

Het tweede lid van dat artikel bevat een grondslag voor lagere regelgeving die nader invult welke nummers een advocaat moet opgeven. Het opgeven of niet opgeven van nummers in strijd met deze regelgeving is tuchtrechtelijk laakbaar. Het systeem van nummerherkenning kan alleen goed functioneren als de advocaat zorgt dat hij zijn geheimhoudernummers bij de Nederlandse orde van advocaten aanlevert en actueel houdt.

DJI-nummerherkenning

Bij het opgeven van zijn nummers kan de advocaat ook toestemming aan de Nederlandse orde van advocaten verlenen om zijn nummers door te geven aan de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). DJI heeft een systeem van nummerherkenning ingevoerd om gesprekken van gedetineerden met advocaten te beschermen tegen opnemen en uitluisteren door DJI. Deelname aan dit systeem is voor advocaten vrijwillig – in tegenstelling tot de nummerherkenning van de politie, waaraan alle advocaten verplicht deelnemen. Zie voor meer informatie de toelichting bij artikel 6.8.

Artikel 6.11

Artikel 6.11 legt een zorgplicht op aan de advocaat. Het artikel schrijft voor dat de advocaat voor zijn vertrouwelijke communicatie in beginsel gebruik maakt van de opgegeven nummers. Personen zonder geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht mogen van de opgegeven nummers geen gebruik maken.

Artikel 6.12

Misbruik van de geheimhoudernummers moet worden voorkomen. De advocaat heeft daarom tot taak om, indien er misbruik is geweest van de door hem opgegeven nummers, dat misbruik te melden bij de secretaris van de algemene raad. Tevens moet hij bij verlies of diefstal van een telefoon het nummer laten blokkeren, opdat het misbruik niet lang kan voortduren. De algemeen secretaris kan dan doorgeven aan de opsporingsinstanties of en zo ja, vanaf welk moment het nummer niet langer te beschouwen is als een geheimhoudersnummer.

Afdeling 6.4 Advocatenpas en authenticatiemiddel

Artikel 6.13 en artikel 6.14

Bij de uitoefening van zijn praktijk wordt regelmatig van de advocaat verlangd dat hij zich als zodanig identificeert. Identificatie in persoon kan gebeuren aan de hand van de advocatenpas met foto. Voor de online wereld vindt het vaststellen van identiteit en hoedanigheid als advocaat plaats door een authenticatiemiddel, de pas wordt dan in combinatie met een paslezer gebruikt om de identiteit van de advocaat vast te stellen.

Voor medewerkers, secretaresses, chefs de bureau of kantoordirecteuren, die namens de advocaat bepaalde (online) handelingen mogen verrichten, kan de advocaat een gemachtigdenpas aanvragen. Deze pas is een authenticatiemiddel dat alleen geschikt is voor de virtuele, of online, omgeving (artikel 6.14).

Voor de advocatenpas (waarin het authenticatiemiddel is opgenomen) en het authenticatiemiddel voor gemachtigden is een vergoeding verschuldigd aan de leverancier op basis van een overeenkomst. De algemene raad heeft met de leverancier afspraken gemaakt over de verschuldigde vergoeding.

Artikel 6.15

In verband met de geprivilegieerde positie van een advocaat is het van belang dat hij het verlies van een advocatenpas snel rapporteert, zodat maatregelen genomen kunnen worden tegen misbruik.

De advocaat heeft voor het uitoefenen van zijn praktijk dit identificatiemiddel nodig. Hij kan dat niet als de advocatenpas beschadigd is. Daarom is het ook van belang dat hij de leverancier informeert in geval van beschadiging van de advocatenpas en een nieuwe pas aanvraagt. Aan de nieuwe verstrekking van een pas zijn mogelijk kosten verbonden. De leverancier kan de advocaat hierover informeren.

Als een gemachtigde niet langer voor een advocaat werkt, zal die advocaat dat moeten doorgeven aan de leverancier. De leverancier kan dan maatregelen nemen om te voorkomen dat de persoon die niet langer gemachtigd is handelingen namens die advocaat uitvoert. De (voormalig) gemachtigde kan wel zijn eigen pas behouden indien hij ook gemachtigd is door een andere advocaat, voor wie die machtiging nog steeds blijft gelden.

Artikel 6.16

De algemene raad heeft tot taak een of meer geschikte leveranciers te selecteren. Het tweede lid bevat een grondslag om nadere regels te stellen. Op dit moment is Quo Vadis de enige geselecteerde leverancier van de advocatenpas en het authenticatiemiddel. Zie onder meer <https://advocatenpas.advocatenorde.nl>.

Artikel 6.17

De algemeen secretaris deelt informatie over de hoedanigheid van de advocaat met de leverancier of leveranciers. Hiermee wordt misbruik van de advocatenpas of het authenticatiemiddel door degenen die geen advocaat (meer) zijn voorkomen.

Afdeling 6.5 Derdengelden

Paragraaf 6.5.1 Derdengelden

Artikel 6.18

De afdeling over derdengelden is niet van toepassing als de advocaat optreedt in een hoedanigheid die het gevolg is van een rechterlijke benoeming en bij die benoeming een voorziening voor derdengelden is getroffen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een curator of een bewindvoerder. In een aantal arrondissementen geldt een bijzondere, door de rechter-commissaris gecontroleerde regeling voor het beheer van failliete boedels. In die arrondissementen zal de

advocaat zich moeten houden aan die regeling. In dat geval is paragraaf 6.5.1 niet op hem van toepassing. Zie ook de landelijke Richtlijnen in faillissementen en surseances van betaling, opgesteld door het landelijk overleg van rechters-commissarissen in faillissementen (Recofa).

Artikel 6.19

Het eerste lid bevat een zorgplicht voor de advocaat die er op toe moet zien dat derdengelden niet naar hemzelf worden overgemaakt. Als uiting van deze zorgplicht is de advocaat gehouden zo duidelijk mogelijk te zijn in de correspondentie over de bankrekening waarnaar bedragen moeten worden overgemaakt.

Vermelding van een bankrekeningnummer op het briefpapier wordt afgeraden, omdat daardoor verwarring kan ontstaan. Als een advocaat niettemin één of meerdere bankrekeningnummers op het briefpapier wenst te vermelden, moet duidelijk zijn of het gaat om het bankrekeningnummer van het kantoor of van de stichting derdengelden.

Het tweede lid regelt de situatie dat derdengelden toch aan de advocaat zelf worden overgemaakt. In dat geval dient hij deze onverwijld over te maken aan de rechthebbende dan wel – indien dat nog niet mogelijk of wenselijk is – aan de eigen stichting derdengelden. De hoofdregel is dat de derdengelden zo snel mogelijk naar de rechthebbende worden overgemaakt. Het parkeren van derdengelden zonder noodzaak op de rekening van de stichting derdengelden is dus niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan derdengelden in opdracht van de cliënt te gebruiken voor het betalen van bijvoorbeeld vorderingen van derden op de cliënt, het zogenaamde bankieren met de derdenrekening. De advocaat dient de betalingen zorgvuldig te registreren, zodanig dat dit achteraf door de accountant of toezichthouder is te verifiëren.

Het derde lid bepaalt dat de derdengelden niet tot zekerheid kunnen dienen. Dat is logisch omdat de stichting derdengelden of de advocaat niet de rechthebbende is van de gelden. Als de derdengelden wel tot zekerheid zouden kunnen worden gesteld, worden deze daardoor wel betrokken bij een eventueel faillissement. De regelgeving is juist bedoeld om dat te voorkomen.

Het vierde lid maakt het onder voorwaarden mogelijk dat derdengelden, die zijn ontvangen op de derdengeldenrekening, worden aangewend voor de betaling van de eigen declaratie van de advocaat. Hieronder wordt zowel verstaan de declaratie die een advocaat verstuurt aan zijn cliënt als de declaratie die de advocaat indient bij de Raad voor Rechtsbijstand in het geval het een toevoegingszaak betreft.

Voorwaarde is dat de cliënt hier expliciet mee instemt en dat de instemming schriftelijk is vastgelegd. Door de schriftelijke vastlegging kan de advocaat altijd aantonen dat hij met instemming van de cliënt gelden van de derdenrekening heeft gebruikt voor de eigen declaratie.

De expliciete instemming van de cliënt kan plaatsvinden bij aanvang van de dienstverlening maar kan niet op grond van algemene voorwaarden van de advocaat of het kantoor worden verondersteld.

De advocaat gebruikt geen derdengelden voor de eigen declaratie, indien de cliënt de declaratie binnen redelijke termijn betwist of de instemming (mondeling of schriftelijk) intrekt. Het begrip betwisting wordt ruim opgevat en er worden hieraan geen vormvereisten gesteld. Het uitgangspunt is dat de gelden de cliënt toekomen en dat de cliënt derhalve bepaalt of zij mogen worden gebruikt om een declaratie van de advocaat te voldoen. Als redelijke termijn kan de betalingstermijn van de declaratie als uitgangspunt worden genomen. Derdengelden worden in beginsel pas gebruikt als de betalingstermijn is verstreken, in het bijzonder indien de declaratie naar verwachting aanleiding zou kunnen geven tot discussie.

Het vijfde lid bepaalt dat indien derdengelden daadwerkelijk zijn aangewend ter voldoening van een eigen declaratie, de advocaat dit schriftelijk aan de rechthebbende bevestigt. Indien de cliënt hiertegen alsnog bezwaar maakt, is de advocaat gehouden de betaling ongedaan te maken.

Artikel 6.20

In het eerste lid is opgenomen dat de regels met betrekking tot derdengelden ook van toepassing zijn op waardepapieren en kostbaarheden die de advocaat als derdengelden ontvangt. De advocaat moet zich er wel van vergewissen dat hij het tweede lid van dit artikel niet overtreedt. Het komt voor dat een advocaat wordt verzocht gelden, geldswaardige papieren, kostbaarheden of andere zaken aan te nemen. Men kan hierbij denken aan het verzoek van een cliënt of tussenpersoon een gesloten envelop met inhoud voor kortere of langere tijd te bewaren of onder zich te houden. De advocaat riskeert in dat geval dat cliënten hem vanwege zijn verschoningsrecht misbruiken als dekmantel voor belastingvergrijpen en/of strafrechtelijke vergrijpen. Medewerking verlenen aan dergelijke verzoeken is niet toegestaan. De advocaat mag uitsluitend zaken en goederen aannemen indien dat in het kader van de door hem behandelde zaak een redelijk doel dient. Dit voorschrift geldt eveneens wanneer de gelden, geldswaardige papieren, kostbaarheden of andere zaken niet als derdengelden worden toevertrouwd aan de advocaat.

Paragraaf 6.5.2 Stichting derdengelden

Artikel 6.21

Het eerste lid vereist dat elke advocaat een stichting derdengelden ter beschikking heeft. Met het 'ter beschikking hebben' wordt bedoeld dat de advocaat voor zijn praktijkuitoefening een stichting derdengelden ten dienste staat met welke hij of zijn kantoor een overeenkomst heeft gesloten over het beheer van derdengelden. Deze overeenkomst is gesloten conform het model, bedoeld in artikel 6.22, negende lid.

Een advocaat mag in beginsel slechts één stichting derdengelden ter beschikking hebben. Een stichting derdengelden kan wel ten dienste staan van meerdere advocaten of kantoren.

Het tweede lid bevat een generieke vrijstelling voor advocaten die in de uitoefening van hun praktijk geen derdengelden ontvangen. Zij hoeven dan geen stichting derdengelden ter beschikking te hebben. Indien een advocaat toch met derdengelden wordt geconfronteerd, draagt de advocaat er zorg voor dat de gelden hetzij conform artikel 6.19, eerste lid, direct naar de rechthebbende worden overgemaakt, hetzij dat hij zich alsnog aansluit bij een stichting derdengelden en de gelden via deze stichting derdengelden laat lopen. Het is onder geen enkele omstandigheid toegestaan derdengelden op de kantoorrekening te ontvangen.

Het derde lid bepaalt dat de advocaat die geen derdengelden ontvangt en om die reden geen stichting derdengelden ter beschikking heeft, de deken hiervan schriftelijk op de hoogte stelt. Op het moment dat de situatie wijzigt en de advocaat zich aansluit bij een stichting, stelt hij de deken hiervan eveneens op de hoogte.

Artikel 6.22

Het derde lid van artikel 6.22 houdt expliciet in dat de stichting uitsluitend mag worden gebruikt voor derdengelden in de zin van de verordening. Dat betekent dat de advocaat alleen derdengelden mag ontvangen op de bankrekening van de stichting derdengelden voor zover deze direct zijn te relateren aan een zaak en deze gelden ook functioneel zijn voor het verloop van die zaak. In alle overige gevallen is het ontvangen van gelden op de stichting derdengelden niet toegestaan. In die overige gevallen is de stichting, althans het bestuur ervan, gehouden om de gelden te weigeren en terug te storten.

In het zesde lid is opgenomen wie niet tot bestuurder van een stichting kunnen worden benoemd. In onderdeel a zijn stagiaires uitgesloten, met uitzondering van stagiaire-ondernemers. Deze uitzondering geldt alleen indien de stagiaire-ondernemer niet werkt onder begeleiding van een bestuurder van de stichting.

Stagiaires in loondienst zijn uitgesloten omdat de mogelijkheid bestaat dat zij worden beïnvloed door een derde, zoals bijvoorbeeld de patroon, een advocaat-medewerker of partner van het kantoor

waarbij de stagiaire in dienst is. Ter bescherming van derdengelden alsmede de stagiaire zelf, is de stagiaire in loondienst daarom uitgesloten van het bestuur van een stichting derdengelden. Een stagiaire-ondernemer oefent de praktijk uit voor eigen risico en rekening en heeft, in tegenstelling tot een stagiaire in loondienst, uitsluitend een afhankelijkheidsrelatie ten opzichte van zijn patroon. De stagiaire-ondernemer is daarom alleen uitgesloten van het bestuur van een stichting, indien zijn patroon bestuurder is.

Onderdelen b en c zien op de advocaat-medewerker. Een advocaat-medewerker kan als bestuurder van een stichting derdengelden optreden, mits hij niet onder verantwoordelijkheid werkt van, ondergeschikt is aan of in dienst is van het kantoor van een bestuurder van de stichting. Een advocaat-medewerker heeft in dat geval namelijk een arbeidsrechtelijke relatie met (het kantoor van) de bestuurder van de stichting. Daarmee is sprake van een bepaalde afhankelijkheid. Dit geldt tevens voor een advocaat die in dienst is van het kantoor dat is aangesloten bij de stichting. Hij heeft een afhankelijkheidsrelatie ten opzichte van de kantoorbestuurder en is daarom uitgesloten van het bestuur van de stichting derdengelden, waarbij het kantoor is aangesloten.

In het achtste lid is het vereiste van de dubbele handtekening neergelegd. Bestuurders zijn gezamenlijk bevoegd. De gezamenlijke uitoefening van deze bevoegdheid moet ook blijken uit de administratie van de opdrachten tot overmaken van gelden. Er moet een dubbele elektronische autorisatie zijn.

Afdeling 6.6 Beroepsaansprakelijkheid

Artikel 6.24

De advocaat is verplicht adequaat verzekerd te zijn tegen het risico van beroepsaansprakelijkheid. Onder adequaat verzekerd zijn wordt in ieder geval verstaan dat de verzekering voldoende dekking biedt tegen het risico van beroepsaansprakelijkheid gelet op de aard en de omvang van de praktijk van de advocaat. Een advocaat die wordt ingezet door een kantoor waaraan hij niet vast is verbonden, vergewist zich ervan dat hij, ook met betrekking tot de werkzaamheden die hij voor dit kantoor verricht, adequaat is verzekerd. Het doel van deze regel is om het publiek tot op zekere hoogte waarborg te bieden dat iedere advocaat voldoende verhaal biedt in geval van schade door een beroepsfout. Het is dan ook niet mogelijk een ontheffing van de verzekeringsplicht te krijgen.

In het tweede lid is een uitzondering opgenomen van de verzekeringsplicht voor advocaten die de praktijk in dienst uitoefenen en uitsluitend optreden voor hun werkgever. In dat geval blijft de verplichting gelden adequaat verzekerd te zijn tegen het risico van beroepsaansprakelijkheid, maar niet voor zover het betreft het risico van de aansprakelijkheid van de advocaat tegenover zijn werkgever (zijn 'cliënt') voor schade die de

advocaat in zijn beroepsuitoefening heeft toegebracht aan zijn werkgever. Voorwaarde is dat de werkgever de advocaat schriftelijk vrijwaart voor de mogelijke schade als gevolg van beroepsfouten. De advocaat die de praktijk in dienst uitoefent dient zich er van bewust te zijn dat hij verplicht is een adequate verzekering af te sluiten, indien hij naast dit dienstverband (gedeeltelijk) een zelfstandige praktijk voert.

Het derde lid ziet op de advocaat in dienst van de Staat. Onder Staat wordt uitsluitend de rijksoverheid verstaan en niet lagere overheden of zelfstandige bestuursorganen. Voor advocaten in dienst van provincies, gemeenten of andere overheidsorganen geldt onverkort het bepaalde in het eerste lid. Voor advocaten in dienst van de Staat wordt een uitzondering gemaakt, omdat de Staat in de regel geen verzekeringen afsluit. Ook hier geldt de voorwaarde dat de Staat de advocaat schriftelijk te kennen heeft gegeven hem niet aansprakelijk te zullen houden. Ook deze advocaat in dienst van de Staat dient zich er van bewust te zijn dat hij verplicht is een adequate verzekering af te sluiten, indien hij naast dit dienstverband (gedeeltelijk) een zelfstandige praktijk voert.

Artikel 6.25

Dit artikel beschrijft de minimumeisen waaraan de beroepsaansprakelijkheidsverzekering van de advocaat moet voldoen. De verplichting om een verzekering af te sluiten geldt voor iedere advocaat. Dit sluit echter niet uit dat een dergelijke verzekering ook per kantoor kan worden afgesloten.

Het minimum verzekerd bedrag waarvoor de beroepsaansprakelijkheidsverzekering dekking moet bieden is
€ 500.000 per aanspraak met een minimum van twee aanspraken per jaar. Dit laatste minimum geldt per kantoor.

De verzekering dient ook dekking te geven voor aansprakelijkheid van de advocaat als werkgever. Ook de fouten en nalatigheden van personen in dienst van de advocaat of het kantoor dienen gedekt te zijn.

Het soort activiteiten van de advocaat dat onder de dekking van de verzekering dient te vallen is beperkt tot die activiteiten die eigen zijn aan de advocatuur, waaronder mediation, bindend advies of arbitrage, maar ook het optreden als curator of bewindvoerder. Voor andere activiteiten die niet eigen zijn aan de advocatuur, zoals bijvoorbeeld een bestuurslidmaatschap of commissariaat, dient de advocaat zich afzonderlijk te verzekeren.

Artikel 6.26

Het is niet mogelijk om een algehele ontheffing te krijgen van de verzekeringplicht. Evenmin is het mogelijk dat de advocaat zijn aansprakelijkheid op voorhand in zijn geheel uitsluit. Dit past niet bij het doel van de verzekeringplicht dat iedere advocaat voldoende verhaal biedt voor dekking van de gevolgen van beroepsaansprakelijkheid. Pas als de advocaat aan de verplichtingen van artikel 6.24 en artikel 6.25 voldoet, is beperking van de aansprakelijkheid toegestaan. Het minimum verzekerd bedrag is de ondergrens

waarboven vrijtekening is toegestaan. De advocaat blijft wel aansprakelijk voor het bedrag van het eigen risico dat hij met de verzekeraar is overeengekomen. Voor dat eigen risico kan hij zich niet vrijtekenen.

In hoeverre in een concreet geval een beroep op vrijtekening is geoorloofd, is uiteindelijk ter beoordeling van de rechter. Een advocaat die beperking van zijn aansprakelijkheid overweegt, zal zich moeten afvragen of hij, gegeven de aard en de omvang van de aan hem toevertrouwde belangen, vrijtekening van aansprakelijkheid boven een bepaald bedrag verantwoord en in redelijkheid verdedigbaar acht.

De vrijtekening moet schriftelijk zijn overeengekomen, hetgeen ook door middel van elektronische communicatie kan.

Afdeling 6.7 Betalingen aan en door advocaat

Artikel 6.27

Uitgangspunt bij het betalingsverkeer van de advocaat is dat geldbewegingen giraal plaatsvinden. Contant betalingsverkeer dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Doel van deze bepaling is te voorkomen dat advocaten betrokken raken bij criminele handelingen.

Het tweede lid creëert een uitzondering op het genoemde uitgangspunt, namelijk dat de advocaat in het kader van zijn praktijkuitoefening contante betalingen mag verrichten of aanvaarden indien er feiten of omstandigheden zijn die dat rechtvaardigen. Een volledige beperking van het contante betalingsverkeer is onwenselijk en onmogelijk. In het kader van de praktijkuitoefening moet de

advocaat in bepaalde gevallen contante bedragen kunnen ontvangen. Wel moeten er feiten of omstandigheden zijn die de contante bedragen rechtvaardigen, ook wanneer deze minder bedragen dan € 5.000,-. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan de eigen bijdrage in het kader van een toevoeging, de betaling van griffierecht of aan het geval dat de

cliënt bijvoorbeeld geen bankrekening kan krijgen of dat de bank de rekening van de cliënt heeft geblokkeerd.

In het kader van artikel 6.27 wordt nog opgemerkt dat het de advocaat vrij staat om voor zijn bemoeiingen ter zake van noodzakelijke rechtsbijstand een honorarium of een voorschot daarop te ontvangen indien de daaraan ten grondslag liggende declaratie redelijk is en de betaling geheel giraal geschiedt. In het kader van een behoorlijke rechtspleging moet een ieder zich kunnen laten bijstaan door een advocaat. Dit maatschappelijk belang wordt illusoir wanneer geen advocaat bereid is een rechtzoekende gehonoreerd bij te staan, indien hij zich daardoor blootstelt aan eventuele vervolging wegens heling. Dit risico ontstaat wanneer een advocaat in het kader van een betamelijke dienstverlening op de hoogte raakt van gegevens over de mogelijke herkomst van gelden waarmee hij wordt gehonoreerd. Indien het in het kader van een behoorlijke rechtspleging noodzakelijk is dat aan een rechtzoekende bijstand wordt verleend, brengt het algemeen belang met zich mee dat een advocaat zonder vrees voor vervolging de bijstand op basis van een betamelijke honorering moet kunnen verlenen. Het maatschappelijk belang dat een ieder zich in het kader van een behoorlijke rechtspleging adequaat moet kunnen laten bijstaan door een deskundig advocaat mag echter niet worden misbruikt om door middel van overmatige honorering mee te delen in criminele gelden.

Het derde lid van artikel 6.27 verplicht de advocaat om te overleggen met de deken bij het verrichten of aanvaarden van contante betalingen van bedragen van € 5.000 of meer in een zaak of in een periode van ten hoogste een jaar ten behoeve van dezelfde cliënt. De advocaat dient zich ervan bewust te zijn, dat vele kleine betalingen een grote betaling maken, zodat het grensbedrag van € 5.000 geldt voor al het betalingsverkeer in een zaak tezamen of ten behoeve van een cliënt in een periode van ten hoogste een jaar.

Het overleg met de deken dient plaats te vinden voordat de contante betaling wordt verricht of aanvaard, tenzij dit redelijkerwijs niet mogelijk is. In dat geval dient het overleg zo snel mogelijk na de betaling plaats te vinden. Het overleg met de deken is bedoeld om de advocaat bewust te maken van de risico's van het verrichten of aanvaarden contante betalingen in het kader van de voorkoming van betrokkenheid bij criminele handelingen. Het overleg creëert de mogelijkheid voor de advocaat nogmaals te onderzoeken welke feiten en omstandigheden er zijn die een contante betaling rechtvaardigen en dit te toetsen bij de deken. Dit betekent niet dat de deken toestemming geeft voor een contante betaling of deze juist verbiedt. De deken kan de advocaat adviseren hoe onder de specifieke omstandigheden om kan worden gegaan met de contante betaling. Het staat de advocaat vrij dit advies op te volgen. Echter als de deken van mening is dat een contante betaling niet gerechtvaardigd is, en deze betaling wordt na overleg toch gedaan, dan kan de deken een onderzoek starten en op grond van artikel 46f van de Advocatenwet een klacht indienen bij de tuchtrechter.

Afdeling 6.8 Klachten en geschillen

Artikel 6.28

Het centrale element van een behoorlijk vormgegeven klachtbehandeling is de kantoorklachtenregeling. In dit reglement zijn de procedure en werkwijze vastgelegd die door de individuele advocaat of diens kantoor worden gevolgd in het geval dat een cliënt zich tot de advocaat of het kantoor wendt met een klacht als bedoeld in artikel 1.1. Het eerste lid bepaalt dat de advocaat over een kantoorklachtenreglement moet beschikken. Deze verplichting geldt niet indien uitsluitend voor een werkgever, als bedoeld in artikel 5.9, aanhef en onderdelen e, f en g, wordt gewerkt. In dat

geval kunnen klachten over de advocaat in dienst via de normale arbeidsregelingen worden afgehandeld.

De inhoud van de kantoorklachtenregeling moet voldoen aan de eisen die artikel 6.28, tweede lid, aan een dergelijke regeling stelt. Deze eisen laten aanzienlijke ruimte aan de advocaat en zijn kantoor in de wijze waarop met klachten wordt omgegaan. De advocaat en zijn kantoor maken daarin keuzes die neergelegd moeten worden in de kantoorklachtenregeling. De algemene raad kan een model kantoorklachtenregeling vaststellen ter ondersteuning van advocaten(kantoren).

Als uitgangspunt van klachtbehandeling geldt dat wanneer een cliënt een klacht heeft, deze klacht allereerst intern, dat wil zeggen door het kantoor van de betrokken advocaat, wordt behandeld. Dit kan een klacht zijn over een advocaat, maar ook over een persoon die werkt onder verantwoordelijkheid van de advocaat (tweede lid, onderdeel b). Hierbij kan worden gedacht aan een medewerker van het kantoor, maar ook aan een hulppersoon als bedoeld in artikel 6:76 van het BW.

De kantoorklachtenregeling bepaalt welke advocaat als klachtenfunctionaris functioneert (tweede lid, onderdeel c). Dit kan de advocaat zijn over wie wordt geklaagd of een andere advocaat. Dit komt tegemoet aan mogelijke organisatorische bezwaren van kleine praktijken (zoals solitaire praktijkvormen), maar vormt bovenal een gelegenheid voor advocaten om zich te bekwamen in het naar behoren afhandelen van een klacht, dat wil zeggen dat de uitkomst daarvan in de regel tot tevredenheid van de cliënt leidt.

De afronding van de interne klachtenprocedure moet wel aan een redelijke termijn zijn gebonden; voorkomen moet worden dat de toegang tot beslechting van het geschil door een derde wordt geblokkeerd doordat door de advocaat of de klachtenfunctionaris niet op de klacht wordt beslist. Voor de redelijkheid van de te hanteren termijn kan bepalend zijn de omvang van het kantoor, de aard van de gevoerde praktijk of de bereikbaarheid van de cliënt. In het algemeen mag worden verwacht dat een klachtbehandeling binnen een maand tot een afronding komt (tweede lid, onderdeel d). Deze termijn kan worden verlengd, waarbij moet worden aangegeven binnen welke termijn wel een oordeel over de klacht wordt gegeven (tweede lid, onderdeel e).

Indien daaraan behoefte is, wordt hoor en wederhoor toegepast (tweede lid, onderdeel f). Dit is ook bij uitstek de kans om tot een oplossing in der minne te komen.

Voorts is er een regeling dat het kantoor geen kosten in rekening kan brengen aan de klager voor de afhandeling van de klacht. Uitgangspunt is dat ieder zijn eigen kosten draagt. Van dit uitgangspunt kan niet ten nadele van de klager worden afgeweken (tweede lid, onderdeel g).

De initiële klachtbehandeling is gericht op het zoeken naar een oplossing voor de klacht die zowel voor de cliënt als voor de advocaat acceptabel is. Een eventuele klachtbehandelaar treedt niet op als 'arbiter' en kan in het kader van zijn betrokkenheid alleen bemiddelen of aanbevelingen doen. De kantoorklachtenregeling kan bepalen dat, indien de behandeling van de klacht aldus niet tot tevredenheid van de cliënt heeft geleid, de klacht ter beoordeling wordt voorgelegd aan een onafhankelijke derde: de civiele rechter, een bindend adviseur of arbiter (zoals bijvoorbeeld de Geschillencommissie Advocatuur).

Ten overvloede, het hanteren van een kantoorklachtenregeling betekent niet dat voor een cliënt of de individuele advocaat de weg naar de civiele rechter wordt afgesloten of voor een cliënt de weg naar de tuchtrechter. De verordening laat onverlet dat advocaat en cliënt met uitdrukkelijke wederzijdse instemming afwijken van de geschillenbeslechting die door de toepasselijke kantoorklachtenregeling wordt voorgeschreven en bijvoorbeeld hun geschil over de dienstverlening van de advocaat rechtstreeks aan de bevoegde rechter voorleggen (meestal is dat de burgerlijk rechter).

Voor de cliënt die consument is, geldt nog een bijzonderheid. De consument, die dus niet handelt in de uitoefening van beroep of bedrijf, kan verkiezen om van de procedure van bindend advies af te zien

en het geschil aan de gewone rechter voor te leggen. Dit vloeit voort uit de grondwettelijke bepaling dat niemand tegen zijn wil kan worden afgehouden van de rechter die de wet hem toekent (artikel 17 Grondwet) in samenhang met artikel 6:236, onderdeel n, van het BW. Op grond daarvan moet een tot bindend advies strekkend beding als onredelijk bezwarend en vernietigbaar worden beschouwd, tenzij de cliënt een redelijke termijn wordt gegund om voor de beslechting van het geschil de volgens de wet bevoegde rechter te kiezen. Het geschil kan dus niet tegen de wil van de cliënt die consument is, aan bindend advies worden onderworpen.

Het derde lid bepaalt dat de advocaat de kantoorklachtenregeling van toepassing verklaart doordat deze deel uitmaakt van de algemene voorwaarden die op de dienstverlening van toepassing zijn, hetzij doordat deze integraal onderdeel uitmaakt van de overeenkomst van opdracht. De kantoorklachtenregeling is openbaar op grond van artikel 7.4, en kan aan de cliënt nogmaals kenbaar worden gemaakt bij de opdrachtbevestiging.

Artikel 6.29

In het eerste lid is bepaald dat in de overeenkomst van opdracht, of desgewenst via de algemene voorwaarden, een forumkeuze wordt opgenomen. Hiermee is kenbaar welke onafhankelijke partij bevoegd is een bindende uitspraak te doen over een niet opgeloste klacht (een geschil). Deze verplichting geldt niet indien uitsluitend voor een werkgever als bedoeld in artikel 5.9, aanhef en onderdelen e, f en g, wordt gewerkt. In dat geval kunnen geschillen over de advocaat in dienst via de normale arbeidsregelingen worden afgehandeld.

In het tweede lid is opgenomen dat dit geschil kan worden voorgelegd aan de bevoegde (civiele) rechter of aan een onafhankelijke derde partij. Indien het geschil wordt voorgelegd aan een onafhankelijke derde, dan dient deze geschilbeslechting aan bepaalde waarborgen te voldoen. Daarom moet deze geschilbeslechting worden afgehandeld via een regeling waarbij sprake is van een overeenkomst tot arbitrage als bedoeld in artikel 1020 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering of van een vaststellingsovereenkomst als bedoeld in artikel 7:900 van het BW. Dit sluit aan bij de wettelijke bepaling in artikel 28, tweede lid, aanhef en onderdeel b, van de Advocatenwet.

De verordening maakt geen onderscheid tussen geschillen over de hoogte van een declaratie en andere geschillen. Voor alle typen van geschillen geldt dat geschilbeslechting met waarborgen moet worden afgehandeld.

Artikel 6.30

Een van de uitgangspunten van deze afdeling is kwaliteitsbevordering. Deze kwaliteitsbevordering kan worden bereikt wanneer advocaten lering kunnen trekken uit eerder op het kantoor afgehandelde klachten. Daarnaast is een behoorlijke registratie van klachten een graadmeter voor het algemene niveau van de dienstverlening. Om die reden wordt voorgeschreven dat de klachtenfunctionaris een overzicht bijhoudt van alle binnengekomen klachten en het onderwerp daarvan. Hierbij is het niet noodzakelijk dat persoonsgegevens worden bijgehouden.

Hoofdstuk 7 Relatie advocaat – cliënt

Afdeling 7.1 Controle door advocaat

Artikel 7.1 en artikel 7.2

Het is in het belang van de goede praktijkuitoefening van de advocaat en het vertrouwen van de samenleving in de advocatuur dat advocaten weten wie hun cliënt is. Het is evenzo belangrijk dat de

diensten van advocaten niet worden misbruikt voor onwettige activiteiten. Dit artikel verplicht de advocaat zich bij de aanvaarding van de opdracht te vergewissen van de identiteit van de cliënt. Het gaat hierbij om een praktische regel die toegepast dient te worden op alle cliënten of tussenpersonen. De term 'vergewissen' brengt tot uitdrukking dat de advocaat een eigen verantwoordelijkheid heeft voor de wijze waarop de identiteit van de cliënt wordt vastgesteld, afhankelijk van de aard en de omstandigheden van de zaak. De advocaat kan zich bijvoorbeeld vergewissen van de identiteit van de cliënt aan de hand van het inzien van een wettig identiteitsmiddel (bij natuurlijke personen) of het raadplegen van het handelsregister bij de kamer van koophandel (bij rechtspersonen en ondernemingen).

Het kan gebeuren dat de advocaat zich niet kan vergewissen van de identiteit van de cliënt omdat dit door de aard of de omstandigheden van de zaak (bijna) onmogelijk is. Ook kan het voorkomen dat dit niet lukt bij de aanvaarding van de opdracht. Belangrijk is dat de cliënt niet verstoken mag blijven van noodzakelijke rechtsbijstand. De advocaat kan dan redelijkerwijs niet worden verplicht om zich vooraf te vergewissen van de identiteit van de cliënt. Voorbeelden hiervan zijn onder meer spoedeisende zaken (bijvoorbeeld een kort geding of een beslaglegging) of de vreemdelingenpraktijk waarin de identiteit van de cliënt niet altijd met zekerheid te achterhalen is.

De vertrouwensrelatie tussen de advocaat en zijn cliënt brengt met zich mee dat een advocaat, zo lang redelijke aanwijzingen van het tegendeel ontbreken, in beginsel mag afgaan op de juistheid van gegevens die zijn cliënt hem verstrekt. De advocaat heeft dus in het algemeen geen onderzoeksplicht. Hij mag dergelijke gegevens in het kader van zijn dienstverlening aan de cliënt voor waar aannemen en gebruiken, met inachtneming van de gebruikelijke maatstaven van aanvaardbaarheid jegens derden (vergelijk gedragsregels 6, tweede lid, en 30).

Het tweede lid van artikel 7.1 verplicht de advocaat na te gaan of er in redelijkheid geen aanwijzingen zijn dat de opdracht strekt tot voorbereiding, ondersteuning of afscherming van onwettige activiteiten. Voorlichting over de rechtspositie van de cliënt is uiteraard altijd geoorloofd.

Zodra de advocaat gerede twijfel heeft of zich bewust wordt van omstandigheden die gerede twijfel rechtvaardigen over de juistheid van de gegevens of de identiteit van cliënt of tussenpersoon, zal hij conform het tweede lid van artikel 7.2 een onderzoek moeten instellen naar de juistheid van de hem verstrekte gegevens, naar de achtergrond van de cliënt en in voorkomend geval van de tussenpersoon en naar het doel van de opdracht. In geval van twijfel aan de wettigheid van het doel waartoe de opdracht strekt, dient uitleg van de cliënt te worden gevraagd met betrekking tot deze bijzonderheden. In zijn algemeenheid is niet aan te geven hoever de onderzoeksplicht strekt. Het onderzoek zal zodanig dienen te geschieden dat de verplichting tot geheimhouding niet wordt geschonden en overigens op de voor de cliënt minst bezwarende wijze. Bij twijfel over de (voldoende) mate van onderzoek verdient het aanbeveling de deken te raadplegen.

Artikel 7.3

Indien een cliënt de op grond van artikel 7.1 en artikel 7.2 gevraagde informatie niet verschaft dan wel zich verzet tegen een verbetering van (bij voorbeeld in een procedure gebruikte) gegevens, brengt het belang van het vertrouwen van de samenleving in de advocatuur met zich mee dat de advocaat van het gebruik van de desbetreffende gegevens afziet dan wel bij een blijvend verschil van inzicht de relatie met de cliënt beëindigt (vergelijk gedragsregel 9, tweede lid). Eventueel kan er vooraf overleg met de deken plaatsvinden. Het weigeren van dienstverlening op grond van dit artikel is des te meer op zijn plaats indien in redelijkheid aanwijzingen bestaan dat de aan de advocaat opgedragen diensten strekken tot de voorbereiding,

ondersteuning of afscherming van illegale activiteiten. De geheimhoudingsplicht van de advocaat brengt met zich mee dat de in het kader van het onderzoek door hem verkregen gegevens en de reden van een eventuele beëindiging van de relatie met de cliënt niet openbaar worden gemaakt.

Dit artikel is ook van toepassing op gegevens of aanwijzingen verkregen tijdens de behandeling van de zaak. Dit kan zich in het bijzonder voordoen indien bij de advocaat de overtuiging ontstaat dat het eigenlijke doel van zijn inschakeling is het afschermen van de identiteit van de cliënt. Het neerleggen van de opdracht kan ook betrekking hebben op een onderdeel van de opgedragen werkzaamheden. Een denkbare situatie is dat de advocaat het merendeel van de hem opgedragen werkzaamheden uitvoert, maar met betrekking tot een onderdeel daarvan moet besluiten zich van medewerking te moeten onthouden. Het komt ook voor dat de advocaat wordt verzocht gelden, geldswaardige papieren, kostbaarheden of andere zaken aan te nemen. Men kan hierbij denken aan het verzoek van een cliënt of tussenpersoon een gesloten envelop met inhoud voor korte of langere tijd te bewaren of onder zich te houden. De advocaat riskeert in dat geval dat hij vanwege zijn geheimhoudingsplicht misbruikt wordt als dekmantel voor belastingontduiking of een strafrechtelijk vergrijp. Een advocaat dient daarom aan dergelijke verzoeken geen medewerking te verlenen.

Afdeling 7.2 Communicatie algemeen

Artikel 7.4

De advocaat mag zich niet misleidend presenteren over de wijze van praktijkuitoefening (eerste lid). Dat ziet onder meer op naamgeving van zijn kantoor. Een overtreding van de Handelsnaamwet zal dan ook een overtreding van dit artikel inhouden. Op grond daarvan kan de deken tuchtrechtelijk handhaven. Het is voor een advocaat die de praktijk zelfstandig uitoefent niet toegestaan om in zijn handelsnaam “[X] advocaten” te gebruiken, omdat hiermee de indruk wordt gewekt dat er meer advocaten werkzaam zijn. Wel is toegestaan om de (handels)naam “[X] advocatuur” of “[X] advocatenkantoor” te gebruiken.

Het is toegestaan dat meerdere advocaten, al dan niet met andere beroepsbeoefenaren, onder een gemeenschappelijke naam naar buiten optreden (zie artikel 5.5), zonder dat er sprake hoeft te zijn van een samenwerkingsverband. Deze vrijheid om zich naar buiten te afficheren wordt beperkt door het eerste lid; er mag geen onjuiste, misleidende of onvolledige voorstelling van zaken worden gegeven. Bij de presentatie van een kantoor op de website van advocatennetwerken, moet de advocaat vooral alert zijn op misleiding.

Een derde partij kan beheer voeren over de website en aanverwante faciliteiten. De informatie op de website kan een indruk wekken dat bijvoorbeeld meerdere advocaten een kantoor vormen, terwijl dat niet het geval is. Ook kan ten onrechte de indruk gewekt worden dat de telefonistes of andere medewerkers van deze derde werkzaam zijn onder verantwoordelijkheid en aansturing van de advocaat, terwijl dat niet het geval is.

Het is de verantwoordelijkheid van de advocaat om een juiste voorstelling van zaken te geven.

Er zijn kantoren die voor bepaalde zaken een advocaat inzetten die niet vast aan het kantoor verbonden is. De betreffende advocaat heeft zelf een eenmanskantoor of is verbonden aan een ander kantoor. Het inlenende kantoor mag op de website, of in andere uitingen, geen onduidelijkheid laten bestaan over de wijze waarop deze advocaat aan het kantoor verbonden is. Ten onrechte kan de indruk worden gewekt dat sprake is van een vast dienstverband, doordat de advocaat op de website tussen de medewerkers van het betreffende kantoor is geplaatst (bijvoorbeeld onder “onze mensen”), of door bijvoorbeeld de vermelding van een eigen kantoormailadres en doorkiesnummer en het noemen van een secretaresse. In die gevallen is sprake van onvoldoende transparantie en wordt in strijd gehandeld met de norm zoals neergelegd in het eerste lid. Het is uiteraard toegestaan de advocaat op de website van het kantoor, het briefpapier of in andere uitingen te vermelden, mits de positie van deze advocaat voldoende wordt onderscheiden van andere (vaste) medewerkers, bijvoorbeeld door middel van een aparte pagina op de website. Een advocaat die regelmatig wordt ingezet door een kantoor waaraan hij niet vast verbonden is, vermeldt dit op zijn eigen website.

Het eerste en tweede lid hebben de functie om de (potentiële) cliënten en eventuele wederpartij te

informereren over de praktijk van de advocaat. In het tweede lid zijn aspecten opgenomen die de advocaat

bekend moet maken, bovenop zijn verplichtingen op grond van artikel 6:230b tot en met 6:230e van het BW. Hij kan aan de in dit lid genoemde verplichting invulling geven door op zijn website de voorgeschreven informatie te verstrekken. De openbaarmaking vindt bij voorkeur plaats op de website van het advocatenkantoor. Deze verplichting is bedoeld om de cliënt en de potentiële cliënt in staat te stellen een afweging te maken bij de keuze van een advocaat.

De openbaar te maken gegevens onder a moeten duidelijkheid verschaffen over wie de contractspartij is. Op de website zou bijvoorbeeld opgenomen kunnen worden:

"De opdracht wordt aangegaan met advocatenkantoor X N.V." of "Advocaat mr. Y gaat de overeenkomst aan op persoonlijke titel."

Op grond van onderdeel b moet de advocaat duidelijk maken hoe het kantoor georganiseerd is. Op de website van het kantoor zou kunnen komen te staan:

"Advocatenkantoor X is de handelsnaam van de advocaten mrs. A, B en C, gevestigd aan [adres]. De advocaten hebben een maatschap waarin enkele kosten gedeeld worden, maar sluiten zelfstandig de overeenkomst met de cliënt en behandelen zaken zelfstandig door middel van hun eigen BV." of

"ABC advocaten bestaat uit een maatschap van A advocaten BV, B advocaten en mr. C.

A advocaten is een BV waarin de advocaten mrs. A, D en E werkzaam zijn. A advocaten contracteert als rechtspersoon en treedt naar buiten op onder de handelsnaam ABC advocaten.

B advocaten is een maatschap met de advocaten mrs. B, F en G en is een samenwerkingsverband in de zin van de Verordening op de advocatuur. De maatschap contracteert en de advocaten treden naar buiten op onder de handelsnaam ABC advocaten.

Mr. C is een zelfstandig optredende advocaat en contracteert op persoonlijke titel. Mr. C deelt de faciliteiten van het kantoor en maakt ook gebruik van de handelsnaam ABC advocaten."

Onderdeel c is allereerst bedoeld om inzichtelijk te maken wie toegang zou kunnen hebben tot de dossiers. Op grond van gedragsregel 7 zal ook de waarnemende advocaat moeten controleren of er geen sprake is van tegenstrijdige belangen. Gedragsregel 7, lid 4 en verder, ziet op tegenstrijdige belangen tussen de advocaat en zijn kantoorgenoten of leden in het samenwerkingsverband. Omdat de gedragsregel daarvoor al een voorziening heeft getroffen, bevat onderdeel c een uitsluiting daarvoor. Als de vervanging en waarneming binnen het kantoor of samenwerkingsverband geregeld is, behoeft dat niet expliciet te worden toegelicht.

Voor grotere kantoren is het waarschijnlijker dat op deze wijze voorzien wordt in vervanging en waarneming.

Het is in het kader van transparantie en goede dienstverlening daarnaast nuttig om aan te geven welke advocaten bij de behandeling van de zaak zullen worden betrokken; op grond van artikel 7.5 moet dat bij de opdrachtbevestiging ook aangegeven worden. Omdat het waarschijnlijk niet mogelijk is om vooraf voor alle gevallen aan te geven wie als achtervang of waarnemer zal optreden, is het voldoende als de informatie aangeeft wie of welk kantoor in beginsel wordt ingeschakeld. Het is mogelijk er van af te wijken. De website kan in dat geval desgewenst de opmerking bevatten dat afgeweken kan worden van beschreven wijze van vervanging of waarneming indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

Met onderdeel d wordt het advocatenkantoor verplicht om aan te geven hoe de advocaat verzekerd is voor beroepsaansprakelijkheid. Het is daartoe niet nodig de naam of namen van de verzekeraar te publiceren. In het algemeen kan volstaan worden met een korte beschrijving van de partij die verzekerd is (de individuele advocaat, zijn kantoor, het samenwerkingsverband of de rechtspersoon) en of de aansprakelijkheid is

bepikt. Indien het kantoor een advocaat inzet die niet vast aan het kantoor verbonden is, moet duidelijk zijn op welke wijze hij verzekerd is ter zake van het risico van de beroepsaansprakelijkheid met betrekking tot de werkzaamheden die hij voor het inlenende kantoor verricht.

Op grond van onderdeel e zal de advocaat zijn kantoorklachtenregeling, bedoeld in artikel 6.28, openbaar moeten maken. Ook hier geldt dat, indien een kantoor een advocaat inzet die niet vast aan het kantoor verbonden is, duidelijk moet zijn tot welke raad van de orde de advocaat behoort en welke kantoorklachtenregeling op deze advocaat van toepassing is met betrekking tot de werkzaamheden die hij voor het inlenende kantoor verricht.

Onderdeel f verplicht de advocaat, die is vrijgesteld van de verplichting een stichting derdengelden ter beschikking te hebben omdat hij geen derdengelden ontvangt (artikel 6.21, tweede lid), publiekelijk kenbaar te maken dat hij geen derdengelden kan ontvangen.

Artikel 7.5

Bij de bevestiging van de overeenkomst van opdracht moet aan de cliënt duidelijk gemaakt worden wie aan de zijde van de advocaat partij is bij de overeenkomst.

Indien bij de uitvoering van de opdracht een advocaat is betrokken die niet vast aan het kantoor is verbonden, dan wordt de cliënt hierover in de opdrachtbevestiging geïnformeerd. Duidelijk moet zijn tot welke raad van de orde de advocaat behoort, op welke wijze de advocaat verzekerd is ter zake van het risico van zijn beroepsaansprakelijkheid en welke kantoorklachtenregeling op de advocaat van toepassing is met betrekking tot de werkzaamheden die hij in opdracht van de cliënt verricht.

Afdeling 7.3 Cassatieadvies civiel

Artikel 7.6

Een advocaat bij de Hoge Raad zal voorafgaand aan de beslissing om middelen in te dienen in een cassatiezaak eerst een cassatieadvies opstellen.

In het cassatieadvies betreft de advocaat in elk geval de in dit artikel onder a tot en met c genoemde onderwerpen. Uit de redactie van het artikel blijkt dat ook de advocaat die voor verweerder optreedt, een advies moet uitbrengen, waarin onder meer tot uitdrukking komt dat hij zich heeft beraden over de vraag of hij wel moet optreden. Het cassatieadvies dient onderdeel te zijn van het cassatiedossier dat de advocaat heeft overgelegd aan de commissie civiele cassatie ten behoeve van het afleggen van de proeve van bekwaamheid, bedoeld in artikel 4.14.

Afdeling 7.4 Resultaatgerelateerd honorarium

Artikel 7.7 en artikel 7.8

De betekenis van het eerste lid van artikel 7.7, is nagenoeg gelijk aan die van gedragsregel 25, tweede lid, en het derde lid, eerste zinsnede. De strekking van dit artikel is exact dezelfde.

In artikel 7.8 is een uitzondering gemaakt voor het gebruik van een incassotarief in de incassopraktijk. In die incassopraktijk, waarin vaak sprake is van de inning van talrijke geldvorderingen van gelijke

aard, zonder

dat er sprake is van een te verwachten diepgaand juridisch geschil, is het sinds jaar en dag mogelijk *no cure no pay* afspraken te maken voor incasso's.

Voor advocaten bestaat er geen wezenlijk bezwaar tegen resultaatgerelateerde incassoafspraken. Zo kan een advocaat afspreken in eerste instantie een lager (uur)tarief te rekenen wat verhoogd wordt bij positief gevolg aan de hand van een percentage van de waarde. Voorwaarde daarbij is wel dat het lagere uurtarief kostendekkend moet zijn en moet voorzien in een bescheiden honorarium voor de advocaat. Een dergelijke beloningswijze is dus niet in strijd met de in artikel 7.7 vervatte norm of gedragsregel 25.

Paragraaf 7.4.3 Experiment letsel- en overlijdensschadezaken

Paragraaf 7.4.3 bevat regelgeving voor een experiment met het toestaan van resultaatgerelateerd belonen in letselschade- en overlijdensschadezaken. Het experiment eindigt op de in artikel 10.3 genoemde datum, te weten 1 januari 2019. Tot die tijd is, onder strenge voorwaarden, een variant van *no cure no pay* toegestaan.

Niet voldoen aan de voorwaarden genoemd in deze paragraaf bij het overeenkomen van een resultaatgerelateerde beloning leidt tot strijd met artikel 7.7. Overtreding van artikel 7.7 is tuchtrechtelijk laakbaar.

Artikel 7.9

Een honorariumafpraak op basis van resultaatgerelateerde beloning is, met het oog op de vereiste relatie tussen inspanning en uiteindelijke beloning, alleen toegelaten wanneer de zaak niet zonneklaar is. De zaak moet dus een bepaalde complexiteit hebben ten gevolge waarvan de advocaat niet met zeer weinig inspanning tot een voor zijn cliënt gunstig resultaat komt. De relatie tussen inspanning en beloning wordt op grond van dit artikel niet aangenomen indien in de voorliggende letsel- of overlijdensschadezaak sprake is van:

- erkende of vaststaande aansprakelijkheid
- een helder causaal verband tussen gebeurtenis en schade
- duidelijke aanwezigheid van schade bij de cliënt.

Waar het die laatste twee aspecten betreft, moet (rechts)strijd daarover dus voorzienbaar zijn. Is die strijd niet voorzienbaar, dan zal de advocaat met weinig inspanning de zaak in het voordeel van zijn cliënt kunnen afhandelen. Het gevaar van een onredelijke beloning is ook dan zeer beperkt, omdat de grondslag van de toegelaten beloningssystematiek toch het aantal werkelijk aan de zaak bestede uren blijft. Het zal voor de advocaat dan ook niet mogelijk zijn om met enkele uren werk een zeer grote opbrengst te verwezenlijken.

Onderdeel b van dit artikel regelt het volgende. De advocaat behoort voor zijn cliënt met een inkomen en vermogen onder de grens, bedoeld in de Wet op de rechtsbijstand, een toevoeging aan te vragen. De advocaat mag in een dergelijk geval geen resultaatgerelateerde afspraken maken. Dat is slechts anders als de cliënt uitdrukkelijk afziet van door de overheid gefinancierde rechtshulp met in achtneming van het bepaalde in gedragsregel 24, derde lid.

Artikel 7.10

Binnen het experiment dient er niet alleen sprake te zijn van een zaak waarbij aanmerkelijke discussie

bestaat over aansprakelijkheid, causaliteit of schade, maar ook blijft declaratie op uurbasis de grondslag van de vergoeding voor de advocaat. De advocaat mag wel declareren op basis van een verhoging met respectievelijk 100 of 150 procent van het overeengekomen uurtarief (anders gezegd 2 of 2,5 maal dat uurtarief). Anders zou een voldoende prikkel en beloning voor het door hem te lopen risico, ten aanzien van zijn honorarium en eventueel ook ten aanzien van door hem voorgeschoten kosten, geheel ontbreken. Het staat de advocaat overigens vrij een lager tarief overeen te komen.

Het honorarium is afhankelijk van het behaalde financiële resultaat (resultaatgerelateerd). Deze afhankelijkheid komt tot uitdrukking in het maximumbedrag dat kan worden gedeclareerd. Afhankelijk van of de advocaat de specifieke kosten voor zijn rekening neemt of niet is het maximumbedrag 35% of 25% van het financiële resultaat (zie hieronder bij 'beloningsmodaliteiten').

Een rekenvoorbeeld: de advocaat komt met zijn cliënt het rekenpercentage overeen van factor 2; 25 procent van het financiële resultaat en een uurtarief van € 200. Het uiteindelijk verkregen financiële resultaat is €

100.000. Het honorarium op basis van het percentage zou dan € 25.000 bedragen, maar omdat de advocaat dit resultaat heeft bereikt in slechts twintig uur werk, terwijl zijn verdubbelde uurtarief € 400 is, zal hij niet meer kunnen declareren dan € 8.000 vermeerderd met de specifieke kosten en BTW.

Beloningsmodaliteiten

Er zijn binnen de toegelaten beloningsafspraken van dit experiment twee verschillende modaliteiten mogelijk. Binnen het eerste arrangement betaalt de rechtzoekende in beginsel zelf de op zijn zaak drukkende specifieke kosten. In de tweede variant gaat het risico voor de specifieke kosten van de rechtzoekende over op de advocaat. Dat leidt tot een potentieel hoger rekenpercentage.

Het is niet de bedoeling dat die vergoedingen door de advocaat worden verkregen naast het honorarium op basis van de resultaatgerelateerde beloningsafpraak. Het moet gaan om een te verkrijgen financiële resultaat, dat wil zeggen een op geld waardeerbaar resultaat. Louter emotionele of principiële resultaten zijn geen financiële resultaten en kunnen niet toch op geld worden gewaardeerd alleen maar om aan een beloning voor de advocaat toe te komen. Afrekening met de rechtzoekende vindt pas plaats als het financiële resultaat definitief is verkregen. Dat volgt uit de aard van de *no cure no pay*-afpraak. Als het financiële resultaat in gedeelten wordt verkregen, is gedeeltelijke afrekening mogelijk, zij het dat die afrekening dan in beginsel eerst op urenbasis moet geschieden en niet op basis van het overeengekomen rekenpercentage, om het urenbasis beginsel geen geweld aan te doen.

In nogal wat letselschadezaken is de rechtzoekende niet in staat om specifieke kosten verbonden aan de behandeling van zijn zaak te betalen. Met name bij medische aansprakelijkheid en bij beroepsziekten is vaak behoefte aan voorlichting door meerdere deskundigen. De kosten verbonden aan inschakeling van die deskundigen kunnen sterk oplopen. Bij procederen kunnen de griffierechten voor een rechtzoekende prohibitief zijn. Een rechtzoekende zou van inschakeling van een advocaat op basis van resultaatgerelateerde beloning kunnen afzien als de advocaat hem niet aanbiedt om die specifieke kosten te betalen. Het komt de algemene raad voor dat de advocaat dit moet kunnen aanbieden, omdat deze wijze van belonen anders een te beperkt toepassingsgebied zou kunnen krijgen, terwijl er tegen de variant sub b geen bijzondere bezwaren kunnen bestaan.

In verband met het extra risico dat de advocaat binnen deze variant loopt, is het redelijk indien het rekenpercentage hoger is dan binnen de basisvariant, sub a. Gekozen is voor een succesfactor van 2,5 maal het uurtarief, in combinatie met een percentage van ten hoogste 35 procent van de toegewezen schadevergoeding. Het hogere uurtarief en het daaruit voortvloeiende hogere maximale percentage, worden mede gerechtvaardigd door de gevallen waarin de door de advocaat betaalde kosten niet, of slechts gedeeltelijk worden vergoed door de aansprakelijke partij. Dat komt in de letselschadepraktijk regelmatig voor, bijvoorbeeld wanneer een partijdeskundige is ingeschakeld. De kosten daarvan komen niet zonder meer voor rekening van de aansprakelijke partij. Bovendien mag

de evidente behoefte van rechtzoekenden aan vrijwaring van het kostenrisico niet afstuiten op onvoldoende aantrekkingskracht van het experiment bij de letselschadeadvocatuur. Een hoger ondernemingsrisico rechtvaardigt ook daarom een hoger uurtarief dan in de variant waarin de cliënt zelf de specifieke kosten draagt. Benadrukt wordt dat kosten gegenereerd door de rechtzoekende buiten opdracht van de advocaat om – en wellicht ook buiten zijn medeweten – niet onder de kosten vallen die voor risico komen van de advocaat.

Een rekenvoorbeeld met betrekking tot deze variant: de advocaat spreekt met de cliënt af om de specifieke kosten van de cliënt in diens plaats te voldoen en komt een percentage van 35 procent overeen. De specifieke kosten komen neer op € 15.000. Het uiteindelijk verkregen resultaat is € 100.000. Het honorarium op basis van het rekenpercentage zou dan € 35.000 bedragen. Wanneer de advocaat dit resultaat heeft bereikt in twintig uur werk en het afgesproken uurtarief € 200 bedraagt, zal hij € 10.000 kunnen declareren, vermeerderd met de € 15.000 voor de specifieke kosten die de advocaat voor zijn rekening heeft genomen. Zou in dit geval geen financieel resultaat zijn behaald, dan zouden de specifieke kosten voor rekening van de advocaat zijn gebleven.

Artikel 7.11

In het eerste en tweede lid van dit artikel is een informatieverplichting richting de cliënt opgenomen. Voorafgaand aan het sluiten van de overeenkomst moet de cliënt geïnformeerd worden over alternatieven voor resultaatgerelateerd belonen. Daarnaast moet hij de informatie krijgen over het te verwachten verloop van de zaak, en de verwachte kosten. De advocaat kan op grond van artikel 7.10, onderdelen a en b, een keuze maken voor het betalen van de specifieke kosten door de cliënt of door hemzelf. De hoogte van de verwachte kosten zal voor de cliënt meewegen of hij zich met die keuze kan verenigen. Indien dat niet het geval is, kan de advocaat hem wijzen op de alternatieven daarvoor, door ofwel zelf een andere keuze te maken, of een advocaat aan te raden die de cliënt op de door hem gewenste wijze kan bijstaan.

Het derde en vierde lid van dit artikel bevatten de tuchtrechtelijke normen waaraan de advocaat moet voldoen indien hij de overeenkomst wil opzeggen, en indien hij bepaalde processtappen wil zetten. In de laatste gevallen is schriftelijke aanvaarding van de cliënt nodig. Dat is noodzakelijk omdat de advocaat anders mede op grond van zijn eigen belang een afweging zou kunnen maken voor afronding of escalatie van een procedure. De aanvaarding van de cliënt zorgt dat de belangen van de cliënt bij deze beslissingen een doorslaggevende rol blijven houden.

In het vijfde lid is bepaald dat de advocaat registreert welke aspecten van de zaak maken dat hij een beroep kan doen op artikel 7.9 (zie de toelichting aldaar).

Artikel 7.12

In dit artikel is beschreven welke inhoud de overeenkomst ten minste dient te hebben. Er is niet beoogd dat de bepalingen van deze verordening verbintenisrechtelijke gevolgen hebben, zoals het aanvullen van de overeenkomst. De bepaling is zuiver tuchtrechtelijk van aard. Indien de overeenkomst niet voldoet aan de bepalingen van dit artikel, dan is de advocaat tuchtrechtelijk laakbaar op grond van artikel 7.7. Dit artikel bevat geen regelend of dwingend recht ten aanzien van de overeenkomst.

Artikel 7.12 stelt uitdrukkelijk eisen aan de overeenkomst, die veelal in de vorm van een schriftelijke opdrachtbevestiging zal zijn. In deze schriftelijke opdrachtbevestiging moet in voor de rechtzoekende duidelijke taal inzicht worden gegeven in de redelijke verwachting van de advocaat ten aanzien van de te verrichten arbeid en de te maken (buiten)gerechtelijke kosten. Voorts bevat de opdrachtbevestiging een op feiten en omstandigheden gebaseerd, gemotiveerd advies over de keuze van de honoreringsmodaliteit met daarbij opgenomen een risico-inschatting en het minimaal door de advocaat

te behalen resultaat op basis waarvan de honorering zal worden berekend. De cliënt kan met de advocaat overeenkomen dat de advocaat onder deze grens niet zal worden gehonoreerd.

Een verwijzing in de opdrachtbevestiging, onderdeel f, naar een regeling in geval de advocaat de rechtsbijstand tussentijds beëindigt op grond van gewichtige redenen is bedoeld om de positie van de rechtzoekende bij tussentijdse beëindiging te versterken. Te denken valt aan een situatie waarin de advocaat tijdens de behandeling van de zaak tot de conclusie komt dat de kansen op succes niet zo groot zijn en daarom een breuk tussen hem en zijn cliënt teweeg brengt. De advocaat doet dat opdat toch een financiële vergoeding kan worden bewerkstelligd als ware er sprake van een overdracht van de zaak aan een andere advocaat. Daarom wordt de regeling hiertoe, met aspecten die zien op de beloning van de advocaat, in de overeenkomst opgenomen.

In de opdrachtbevestiging dient eveneens te worden vastgelegd, dat de advocaat slechts met voorafgaande schriftelijke aanvaarding van de cliënt een schikkingsovereenkomst met de wederpartij kan sluiten of een gerechtelijke procedure aanhangig kan maken of beëindigen. De normen in artikel 7.11 worden op die manier ook verbintenisrechtelijk geborgd.

Advocaten hebben te allen tijde de vrije keuze om van geval tot geval te bezien, afhankelijk van de omstandigheden van het geval en in overleg met de rechtzoekende, hoe zij hun werkzaamheden declareren: volgens de thans gangbare declaratiemethoden (op basis van een uurtarief of een vast tarief respectievelijk de door het hof van discipline toegestane betalingsmodaliteiten), dan wel op resultaatgerelateerde basis conform deze verordening.

Artikel 7.13

De advocaat informeert de deken als hij een resultaatgerelateerde beloning wenst overeen te komen. Dit gebeurt met het oog op de handhaving van de toepasselijke regels, maar eveneens met het oog op het evalueren en monitoren van het experiment.

In het tweede lid is een set van gegevens opgenomen die, ontdaan van de naam van de cliënt, gebruikt worden voor de evaluatie van het experiment met het resultaatgerelateerd belonen in letselschade- en overlijdensschade zaken. Onder de gegevens bedoeld in het tweede lid, onderdeel b, vallen in ieder geval: alle uitspraken van de rechter in deze zaken en alle vaststellingsovereenkomsten, zowel vaststellingsovereenkomsten op grond van het proces-verbaal als bedoeld in titel 15 van Boek 7 van het BW.

Dit hoofdstuk regelt de verstrekking door de advocaat van gegevens betreffende de naleving van de verordening aan de algemeen secretaris. Reeds sinds 2002 voert de algemeen secretaris via het bureau van de Nederlandse orde ten behoeve van de lokale dekens jaarlijks een centrale controle op de verordeningen uit (CCV). Deze CCV bestaat uit een vragenlijst die advocaten elektronisch invullen. De verstrekte gegevens worden gebruikt om het toezicht door de dekens in de arrondissementen te faciliteren. Daarnaast biedt de CCV de mogelijkheid om de relevante regelgeving nader onder de aandacht van de advocaat te brengen en daarmee de kennis van en bewustwording over de regelgeving verder te vergroten. Ook bieden de via de CCV verkregen gegevens de mogelijkheid om bestaande regelgeving te evalueren en waar nodig aan te passen. De bepalingen uit dit hoofdstuk sluiten aan bij de bestaande wijze van uitvoering van de CCV.

Hoofdstuk 8 Besluitvorming en rechtsbescherming

Dit hoofdstuk bevat bepalingen die betrekking hebben op bijzondere vormen van besluitvorming en rechtsbescherming die afwijkt van de standaard-rechtsbescherming op grond van de Awb.

Artikel 8.1

Artikel 8.1 biedt de raad van de orde de mogelijkheid om aanvullende verplichtingen op te leggen in het kader van enkele beschikkingen die hij neemt in het kader van de stage. Het gaat dan bijvoorbeeld om de verplichting een patroonscursus te volgen voor een bepaalde datum, die verbonden wordt aan de goedkeuring van de patroon.

Artikel 8.2

De Dienstenwet biedt de mogelijkheid om bij wettelijk voorschrift te bepalen dat de positieve fictieve beschikking van paragraaf 4.1.3.3 van de Awb niet van toepassing is op bepaalde beschikkingen. Onder wettelijk voorschrift in de Dienstenwet wordt tevens een verordening verstaan, indien het verlenen van de beschikking ook bij verordening is geregeld. De reden om deze zogenoemde *lex silencio positivo* niet van toepassing te laten zijn op bepaalde beschikkingen moet gelegen zijn in een of meer dwingende redenen van algemeen belang, zoals bescherming van consumentenbelangen, openbare orde en veiligheid of bescherming van het milieu.

De in artikel 8.2 opgenomen beschikkingen dienen het belang van de bescherming van consumenten, namelijk rechtzoekenden, en het belang van een goede rechtsorde. In de genoemde gevallen is een inhoudelijke beoordeling van de aanvraag essentieel om de kwaliteit van de advocatuur te waarborgen.

Artikel 8.3

Dit artikel bepaalt dat tegen de genoemde beschikkingen administratief beroep openstaat. Administratief beroep bij de algemene raad draagt bij aan de rechtseenheid, in tegenstelling tot bezwaar bij de raad van de orde. Daarnaast zorgt dit artikel ervoor dat er gelijke rechtsbescherming is voor verwante beschikkingen, waardoor er eenheid van rechtsbescherming is. Het gaat om twee soorten beschikkingen. Artikel 8.3 noemt de beschikkingen, waartegen op grond van bijvoorbeeld artikel 9b, vijfde lid, van de Advocatenwet, nog geen administratief beroep open staat. Artikel 9b, vijfde lid, van de Advocatenwet, noemt meerdere afwijzende of negatieve beschikkingen. Een belanghebbende dient ook rechtsbescherming te kunnen krijgen bij beschikkingen die weliswaar gunstig zijn, maar waarbij voorwaarden opgelegd worden die ongunstig kunnen zijn (onder meer op grond van artikel 8.1). In dat geval regelt artikel 8.3 dat de rechtsbescherming tegen deze beschikkingen op vergelijkbare wijze plaatsvindt. Daardoor kan de rechtsbeschermingsclausule onder de beschikkingen gelijkloidend zijn voor alle soorten beschikkingen genoemd in artikel 9b, vijfde lid, van de Advocatenwet respectievelijk artikel 8.3 van deze verordening.

In het tweede lid wordt bepaald dat tegen de weigering om vrijstelling te verlenen van de herintrederspunten of de extra te behalen punten bij de ziekteregeling administratief beroep bij de algemene raad mogelijk is.

Dit voorkomt al te grote verschillen tussen de arrondissementen bij de toepassing van deze bepalingen.

Hoofdstuk 9 Overgangsrecht

Met uitzondering van de in dit hoofdstuk opgenomen bepalingen, geldt dat er voor de invoering van deze verordening directe werking is voorzien. De bepalingen van deze verordening gelden vanaf het moment dat zij in werking treden. In zowel bestaande als nieuwe situaties moeten de advocaat en zijn kantoor dus rekening houden met de bepalingen.

Indien een regel op grond van inwerkingtreding van deze verordening vervalft, dan geldt deze niet

meer (artikelen 10.1 en 10.2). Bestaande besluiten op grond van die regels worden daardoor niet aangetast, maar als er een nieuw besluit genomen moet worden, dan dient dat op basis van de nieuwe verordening te geschieden.

Bij het introduceren van een nieuwe bepaling, zoals de transparantie-verplichtingen in artikel 7.4 en artikel 7.5, geldt dat de advocaat deze dus vanaf inwerkingtreding moet naleven. Er is geen 'gewenningsperiode' voorzien, behoudens de bepalingen van dit hoofdstuk.

Artikel 9.1 en artikel 9.2

Er zijn gedurende enkele jaren na inwerkingtreding van deze verordening stagiaires die op grond van de Stageverordening 2005 begonnen zijn aan hun advocaat-stage. Onder voorwaarden blijven de bepalingen van die (ingetrokken) verordening op hen van toepassing. Naar verwachting is het overgangsrecht voor deze artikelen in de loop van 2017 volledig uitgewerkt. Het aantal advocaat-stagiaires dat een beroep kan doen op deze bepalingen zal echter al eerder afnemen.

Voor stagiaires die onder de Stageverordening 2012 vallen, is geen overgangsrecht opgenomen. Voor hen geldt dat de bepalingen van hoofdstuk 3 direct van toepassing zijn. Deze bepalingen zijn nagenoeg gelijklopend aan die van de Stageverordening 2012.

Afdeling 9.2 Vakbekwaamheid

Artikel 9.3

Deze bepaling is bedoeld voor advocaten die opleidingen hebben gevolgd die meer dan 20 opleidingspunten waard waren. Deze opleidingen vertegenwoordigen een economische waarde in de vorm van een kostbare investering in tijd en geld.

Ten tijde van die investering was de verwachting gerechtvaardigd dat de opleidingspunten gedurende drie jaar gebruikt konden worden op basis van artikel 3, derde lid van de Verordening op de vakbekwaamheid. Om die verwachting te honoreren is gekozen voor een variant van overgangsrecht met uitgestelde werking. Dit artikel beoogt dus de gerechtvaardigde verwachtingen te beschermen ten aanzien van behaalde opleidingspunten.

Gedacht kan worden aan de Grotius-opleidingen. Maar ook opleidingspunten op een andere wijze verkregen op grond van de Verordening op de vakbekwaamheid verdienen die bescherming.

Dit artikel bevat een bepaling voor twee specifieke groepen, te weten advocaten die in 2013 een overschot aan opleidingspunten hebben gehaald, en advocaten die in 2014 een overschot aan opleidingspunten hebben gehaald.

Advocaten die vóór 2013 een overschot hebben gehaald hebben geen overgangsrecht gekregen omdat op grond van de verordening op de vakbekwaamheid van hen verwacht werd dat zij 20 opleidingspunten haalden in 2015.

Advocaten die in 2015 aan een opleiding beginnen die hen meer dan 20 opleidingspunten biedt, vallen gewoon onder de bepalingen van artikel 4.4.

Het eerste lid richt zich tot advocaten die in 2013 een overschot aan opleidingspunten hebben behaald. Deze opleidingspunten kunnen in 2015 worden ingezet om een tekort te compenseren. Het moet dan wel gaan om opleidingspunten die nog resteren. Daarmee wordt bedoeld dat de opleidingspunten die een tekort in 2014 hadden gecompenseerd niet meetellen. De voorwaarde, bedoeld in onderdeel b, moet voorkomen dat punten worden gebruikt die eigenlijk te beschouwen

waren als 'in te halen' punten van een tekort van voor 2013.

Ook tellen punten die gehaald zijn op grond van de herintredersregeling van artikel 3, zesde lid, van de Verordening op de vakbekwaamheid niet mee.

Onderdeel c beperkt de werking van het overgangsrecht tot de groep advocaten die voldeden aan de bepalingen van de Verordening op de vakbekwaamheid. Door deze voorwaarde worden onder meer advocaten uitgesloten die in 2014 een tekort van meer dan 10 opleidingspunten hadden.

Op grond van het derde lid geldt voor deze advocaten met een te groot tekort de beperktere compensatiemogelijkheid van artikel 4.4, derde lid, niet in het jaar 2015. In de jaren erna geldt artikel 4.4, derde lid, uiteraard wel.

Het tweede lid richt zich tot advocaten die kort voor de inwerkingtreding van deze verordening, in 2014, een overschot aan opleidingspunten hebben behaald. Deze opleidingspunten kunnen in 2015 worden ingezet om een tekort te compenseren (artikel 4.4, derde lid). Op grond van dit overgangsrecht kan een nog resterend overschot tevens worden ingezet in 2016. Voor deze groep advocaten geldt op grond van het derde lid de beperktere compensatiemogelijkheid van artikel 4.4, derde lid, niet in het jaar 2016. Artikel 4.4, derde lid, geldt wel in het jaar 2015 en in de jaren na 2016.

Praktische uitvoering: In de CCV van 2014 en 2015 wordt gevraagd naar het aantal opleidingspunten dat behaald is in het voorgaande jaar (en mogelijk ook de jaren ervoor). In de loop van 2015 is bekend welke advocaten in beginsel een beroep kunnen doen op dit overgangsrecht. Van deze gegevens kan gebruik gemaakt worden bij de verantwoording over de jaren 2015 (in de CCV van 2016) en 2016 (in de CCV van 2017).

Afdeling 9.3 Samenwerking

Artikel 9.4

Het eerste lid bevat overgangsrecht voor bestuurders die op het moment van inwerkingtreding van deze verordening reeds benoemd waren, maar niet voldoen aan de bepalingen van artikel 5.6, tweede lid. De samenwerkingsverbanden en rechtspersonen waar die bestuurders benoemd zijn, krijgen een jaar de tijd om deze bestuurder te vervangen door een bestuurder die wel aan artikel 5.6 voldoet.

Het tweede lid bevat overgangsrecht met betrekking tot de statuten van de praktijkrechtspersoon of de houdsterrechtspersoon. Voor inwerkingtreding van deze verordening moesten deze statuten voldoen aan de bepalingen van de Verordening op de praktijkrechtspersoon.

Praktijk- of houdsterrechtspersonen krijgen vijf jaar na inwerkingtreding van artikel 5.7 om de statuten aan te passen. Na aanpassing of na het verstrijken van vijf jaar geldt artikel 5.7.

Hoofdstuk 10 Slotbepalingen

Dit hoofdstuk bevat de slotbepalingen van de verordening. Deze bepalingen regelen inwerkingtreding, intrekking van oude regelgeving en de citeertitel. Daarnaast bevat het een bepaling over het einde van het experiment met resultaatgerelateerd belonen.

Artikel 10.1

In artikel 10.1 worden alle verordeningen van de Nederlandse orde van advocaten ingetrokken. De onderhavige verordening vervangt deze verordeningen in hun geheel.

Artikel 10.2

In artikel 10.2 wordt een aantal regelingen en richtlijnen ingetrokken waarbij het college van afgevaardigden bij de totstandkoming ervan betrokken is geweest. Deze verordening en de daarop gebaseerde regelgeving vervangen deze regelingen en richtlijnen. De Richtlijn en Regeling Registratie Rechtsgebieden zijn ingetrokken omdat artikel 8, eerste lid, onderdeel g, van de Advocatenwet al in registratie van de rechtsgebieden voorziet.

Artikel 10.3

Dit artikel geeft het voorziene einde aan van het experiment inzake resultaatgerelateerde belonen voor de letsel- en personenschadezaken (*No cure no pay*). Het college van afgevaardigden kan, gegeven zijn bevoegdheid om verordeningen vast te stellen, de datum in dit artikel wijzigen. Dit kan het college bijvoorbeeld doen in geval van misbruik van de mogelijkheden in paragraaf 7.4.3. Door de datum eerder vast te stellen bij wijzigingsverordening treedt artikel 10.3 in werking per die eerder genoemde datum. Daarmee vervalt de mogelijkheid om resultaatgerelateerde afspraken te maken ook per die datum.

De gevolgen van het inwerking treden van dit artikel zijn zuiver tuchtrechtelijk. Niet is beoogd de reeds gesloten overeenkomsten aan te tasten.

Indien dit artikel in werking treedt, dan is de advocaat tuchtrechtelijk niet laakbaar, als hij een overeenkomst tot resultaatgerelateerd belonen heeft gesloten toen dat toegestaan was en conform de toen geldende eisen.

Het moment van het sluiten van de overeenkomst is bepalend.

Het is de advocaat na inwerkingtreding van dit artikel echter niet meer toegestaan om een bestaande overeenkomst te wijzigen op de onderdelen genoemd in artikel 7.12. De overeenkomst is 'bevroren'.

Wijzigt de advocaat de overeenkomst nog na inwerkingtreding van dit artikel, dan handelt hij daarmee in strijd met het algemene verbod op resultaatgerelateerd belonen (artikel 7.7). Het is dan immers niet langer (tuchtrechtelijk) toegestaan om dergelijke overeenkomsten te sluiten.

De inwerkingtreding van dit artikel doet niet af aan de mogelijkheid om advocaten tuchtrechtelijk te vervolgen, indien die reeds in strijd met een of meer bepalingen uit paragraaf 7.4.3 overeenkomsten hebben gesloten.